

Woordenboek van de Overijsselse Dialecten

2

Het Huis-B

dr. H. Scholtmeijer

Woordenboek van de Overijsselse Dialecten

Aflevering 2

Het Huis-B

Woordenboek van de Overijsselse Dialecten

Aflevering 2
Het Huis-B

dr. H. Scholtmeijer

Een uitgave van de Stichting IJsselacademie,
Kampen 2001

Deze uitgave is mogelijk gemaakt door een subsidie van de provincie Overijssel en het Edwina van Heekfonds aan de Stichting GrensOverschrijdende Streektalen

Publicaties van de IJsselacademie nr. 141

© IJsselacademie, 2001

ISBN 90-6697-128-2

Het Woordenboek van de Overijsselse Dialecten is een uitgave van de IJsselacademie in opdracht van de Stichting GrensOverschrijdende Streektalen, waarin de IJsselacademie (Kampen), het Van Deinse Instituut (Enschede), het Staring Instituut (Doetinchem) en het Landeskundliches Institut Westmünsterland (Vreden, D.) samenwerken.

De Stichting GOS is bij voorbaat zeer erkentelijk voor alle aanvullingen en opmerkingen naar aanleiding van deze aflevering van het Woordenboek van de Overijsselse Dialecten. Ons correspondentie-adres luidt: Postbus 244, 8260 AE Kampen.

Vormgeving en productie: **Gert & Bert** TEKST & BEELD, Kampen
Druk: Giethoorn ten Brink, Meppel

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

TER INLEIDING	7
----------------------------	---

HOOFDSTUK 1: DE MOOIE KAMER	13
--	----

HOOFDSTUK 2: LUXE MEUBILAIR	17
--	----

HOOFDSTUK 3: KLOKKEN, WANDVERSIERINGEN EN RELIGIEUZE VOORWERPEN ..	41
---	----

HOOFDSTUK 4: VERLICHTING	57
---------------------------------------	----

HOOFDSTUK 5: RADIO, TELEVISIE, TELEFOON	79
--	----

HOOFDSTUK 6: SANITAIR EN HYGIËNE	93
---	----

HOOFDSTUK 7: KAMERPLANTEN EN HUISDIEREN	105
--	-----

TOEVOEGINGEN EN VERBETERINGEN	120
--	-----

REGISTERS

– REGISTER OP LEMMA'S	123
– REGISTER OP DIALECTWOORDEN	125
– REGISTER OP DIALECTKAARTEN	143

FOTOVERANTWOORDING	144
---------------------------------	-----

Ter inleiding

Salon van welgestelde burger in Kampen, ca. 1930. Pastel door G.J. Kruishoop

Deze aflevering van het *Woordenboek van de Overijsselse Dialecten* is een vervolg op de eerste aflevering, *Het Huis A*. Voor een meer uitvoerige verantwoording van de wijze waarop het dialectmateriaal verzameld en gepresenteerd wordt, kan naar de inleiding van die aflevering verwezen worden. In de inleiding van deze tweede aflevering worden beknopt de belangrijkste aspecten van het Woordenboek nog even genoemd.

Het *Woordenboek van de Overijsselse Dialecten* is een thematisch woordenboek. Anders dan bij bijvoorbeeld de Van Dale worden de woorden niet in een alfabetische volgorde gepresenteerd, maar thematisch. Het overkoepelende thema van de eerste serie, die drie afleveringen zal omvatten, is het huis. De eerste aflevering ging vooral in op de meest basale functies die een huis heeft, namelijk een plaats om te koken, te eten en te slapen. In de tweede aflevering verschuift het perspectief meer naar de franje van het binnenhuiselijke leven, de spullen die getuigen van luxe en welstand. Aanvankelijk waren die zaken vooral te vinden in de mooie kamer, de kamer die alleen op zon- en feestdagen werd gebruikt, maar gaandeweg vormen ze een geïntegreerd onderdeel van het alledaagse bestaan. Ook het sanitair weerspiegelt in zijn ontwikkeling de hang naar luxe, en datzelfde geldt ook voor huisdieren; in plaats van zich nuttig te maken met het leggen van eieren, het bewaken van

het erf of het jagen op muizen, is de voornaamste functie van het huisdier nu het bieden van gezelschap. Voor bepaalde huisdieren, namelijk de hond en de kat, betekent dat dat ze in huis worden gehaald. Ook een bepaald deel van het sanitair verdwijnt van buiten naar binnen, namelijk het sanitair waar de behoefte gedaan wordt. In de eerste aflevering werd beschreven dat de verschillende functies van het huis, vroeger geconcentreerd in de grote (woon-)keuken, nu verspreid raken over alle vertrekken in het huis. Maar wat zich vroeger buitenshuis afspeelde, vindt nu inpandig plaats. Aan het einde van de twintigste eeuw vullen de woonfuncties het hele huis, met ieder vertrek een eigen functie zo lijkt het, en hoeft mens noch dier voor activiteiten die bij het wonen horen de deur uit.

In de vorige aflevering is verwarming in het ruimere kader van de woonkeuken geplaatst, omdat verwarmen aanvankelijk niet los kon worden gezien van koken. In deze aflevering gaat de verlichting onmiddellijk vooraf aan het hoofdstuk over radio, televisie en telefoon. De verbindende schakel wordt gevormd door Thomas Alva Edison, en het feit dat waarschijnlijk weinig ons wonen zo heeft veranderd als de introductie van de electriciteit.

Het bovenstaande maakt wel duidelijk dat het thematische woordenboek, meer

dan een alfabetisch woordenboek, een encyclopedisch karakter heeft. Nadat in het hoofdwoord is genoemd om welke zaak het gaat, eventueel met een kleine toelichting in cursieve letters, volgt een opsomming van welke woorden daarvoor in Overijssel in gebruik zijn. Woorden die alleen fonologisch (dat wil zeggen: qua klank) van elkaar verschillen zijn telkens in een alinea bij elkaar geplaatst. Achter elk woord staat aangegeven voor welke plaats de betreffende vorm is opgegeven. De plaatsen zijn afgekort, en de afkortingen hebben de volgende betekenis:

Afkorting	Plaats	Kloeke-code
alb	Albergen	G174q
alm	Almelo	G173p
amt	Ambt-Delden	G199a
bab	Balkbrug	G090a
bat	Bathmen	F138p
bgh	Bergentheim	G115p
blz	Blokzijl	F065p
bor	Borne	G201p
daf	Dalfsen	F098p
dev	Deventer	F133p
dhm	Den Ham	G139p
die	Diepenheim	G225p
dka	Denekamp	G182p
dlt	De Lutte	G209p
ens	Enschede	G234p
ent	Enter	G198p
gie	Giethoorn	F070p
glb	Glanerbrug	G234a
gmd	Genemuiden	F084p
goo	Goor	G223p
grb	Gramsbergen	G094p
has	Hasselt	F085p
hdb	Hardenberg	G113p
hei	Heino	F107p
hel	Hellendoorn	G168p
hen	Hengelo	G204p
hev	Hengevelde	G226p
hks	Haaksbergen	G257p
hol	Holten	G196b

hul	Hulsen	G170q
kam	Kampen	F090p
kui	Kuinre	F052p
los	Losser	G211p
mar	Markelo	G222p
nht	Nieuw-Heeten	G195b
nij	Nijverdal	G169p
nls	Nieuwleusen	F097p
olm	Oldemarkt	F056p
ols	Olst	F118p
olz	Oldenzaal	G207p
omm	Ommen	G112p
oot	Ootmarsum	G177p
raa	Raalte	F120p
rij	Rijssen	G197p
sib	Sibculo	G140b
sjk	St. Jansklooster	F068p
ssv	Saasveld	G200q
stp	Staphorst	F087p
stw	Steenwijk	F060p
tub	Tubbergen	G174p
vas	Vasse	G143q
vol	Vollenhove	F066p
vrh	Vroomshoop	G140p
vrz	Vriezenveen	G171p
wan	Wanneperveen	F071p
whr	Westerhaar	G141p
wij	Wijhe	F119p
win	Windesheim	F106p
wls	Welsum	F117p
wrd	Wierden	G172p
zen	Zenderen	G200p
zsl	Zwartsluis	F083p
zwo	Zwolle	F096p

De in de derde kolom vermelde code (de zogenaamde – nieuwe – Kloeke-code) is alleen voor dialectologen interessant, en zal verder in het boek niet gebruikt worden.

Ook in dit deel is van een aantal woorden de verspreiding op een kaartje weergegeven. Daarbij heeft meestal elk woord zijn eigen symbool, en een taalkundige verwantschap wordt tot uitdrukking

gebracht in de verwantschap van de symbolen.

Op sommige kaartjes hebben we vooral lexicale verschillen willen benadrukken, bijvoorbeeld in het kaartje dat hoort bij de woorden voor 'kamerplant'. Daar waren we vooral geïnteresseerd in de vraag waar het woord of deel van het woord dat overeenstemt met het Nederlandse '-plant' een woord is dat op *plant* lijkt, en waar dat een woord is dat op *bloem* lijkt. De fonetische variatie die binnen 'plant' of 'bloem' kan bestaan is daarvoor van minder belang. Alle fonetische variatie binnen een woord, bijvoorbeeld *plant*, *plante*, *plaant*, *plaante*, *ploante* wordt daarom samengevat in één symbool, waarachter dan in de legenda staat: type 'plant'. Door te abstraheren van de fonetische informatie (die vanzelfsprekend in de tekst wel te vinden is), willen we voorkomen dat het kaartje een overladen indruk gaat maken, waardoor door de bomen het bos niet meer valt te zien.

Na de opsomming van de verschillende woorden en hun vindplaatsen staat dan alle informatie die niet-taalkundig van aard is, en die soms zeer uitgebreid is. Net als de verschillende woorden is ook deze informatie afkomstig van onze meer dan driehonderd medewerkers in de hele provincie. Centraal staan daarbij vragen als: hoe was iets vroeger, hoe is het nu, wanneer traden veranderingen op, wat waren die veranderingen precies? Door zowel naar de woorden voor oude zaken ('petroleumlamp') als voor nieuwe zaken te vragen ('halogeenlamp') kunnen we de veranderingen in Overijssel gedurende de twintigste eeuw beschrijven, in dit geval op het gebied van het wonen. Onze oudste informanten zijn geboren in 1917 en de meeste veranderingen worden dus uit directe waarneming beschreven. Wie kennis neemt van wat er in de afgelopen

'Nieuw' boven 'oud', 1937. Tussen 1920 en 1940 maakten in Diepenveen olielampen plaats voor elektrische verlichting

eeuw allemaal is veranderd, kan niet anders dan onder de indruk raken van de omvang en de snelheid van die veranderingen.

We keren nog even terug naar het woord zelf. In bepaalde gevallen is in dit woordenboek één en hetzelfde woord in twee gedaantes weergegeven: bijvoorbeeld **stoaatkamer**, **staotkamer** of **pronk-keamer**, **pronkkaemer** (beide woorden betekenen 'mooie kamer'). Het woord voor de komma wordt precies zo uitgesproken als het woord na de komma, maar de schrijfwijze is verschillend. Dat komt omdat er voor één en dezelfde klank in Overijssel verschillende schrijf-

Eigentijdse variant van de divan of sofa, passend in de lounge-trend

wijzen in omloop zijn. De gerekte ò van *hok*, die in het Nederlands in enkele uit het Frans ontleende woorden voorkomt (o.a. *controle*) maar in de Overijsselse dialecten heel gewoon is, wordt nu eens als *oa*, dan weer als *ao* geschreven. Dat is niet alleen bij onze informanten zo, maar ook bij wat er in deze provincie in druk verschijnt. In dit woordenboek worden beide spellingen gegeven, met telkens de variant met *oa* (de schrijfwijze die bij onze informanten het vaakst voorkomt) als eerste vorm.

De gerekte è van *hek* die voorkomt in het leenwoord *crème* wordt als *ea* en als *ae* gespeld (maar ook heel vaak als *èè*) en ook nu weer geven we het woord in beide spellingen, *ea* en *ae*, met weer de meest frequente variant (die met *ea*) als eerste. Een dubbele spelling blijft achterwege in de voorbeeldzinnen, die immers door de

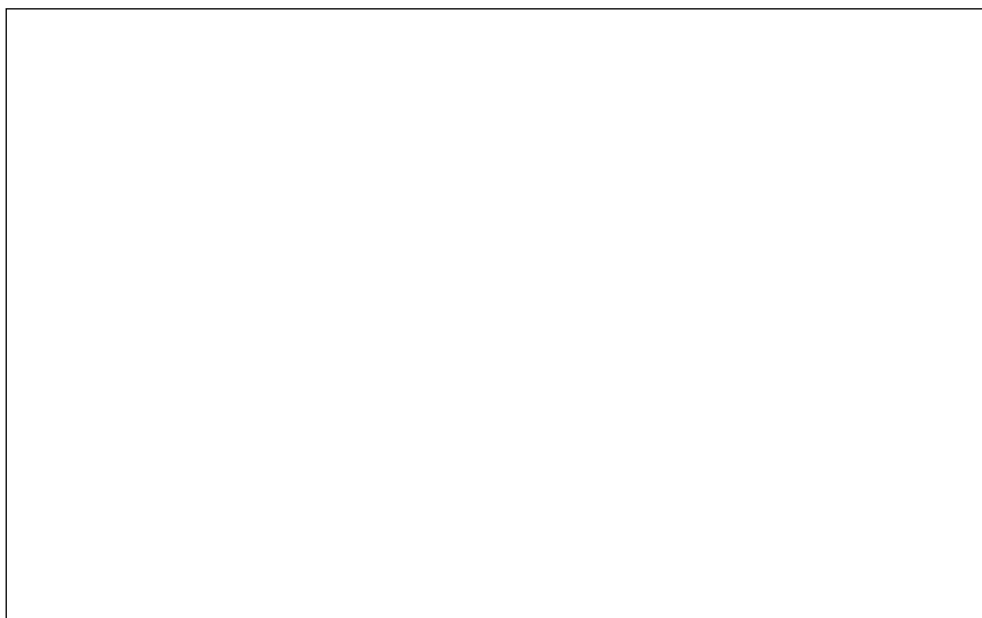
herhalingen van telkens hetzelfde woord onleesbaar zouden worden. Hier laten we onze keus voor *oa/ea* dan wel *ao/ae* bepalen door wat op de vragenlijst uit de betreffende plaats te lezen valt. Dat kan eenvoudig, omdat de voorbeeldzinnen, in tegenstelling tot het individuele woord, vrijwel steeds gekoppeld zijn aan één bepaalde plaats.

Er wordt nog maar eens met klem op gewezen dat de dubbele schrijfwijze van één en hetzelfde woord in geen geval wijst op een verschil in uitspraak. De praktijk is nog het best te vergelijken met een Engels woordenboek, waar bijvoorbeeld een in Engeland en in Amerika op identieke wijze uitgesproken woord ook twee spellingen kan krijgen (bijv. Eng. *colour*, Am. *color*).

Hoewel dit woordenboek zeker niet pretendeert de uitspraak van een woord zo nauwkeurig mogelijk te benaderen (daar is trouwens ook niet naar gestreefd) is het voor het overige wel zo, dat een verschil in schrijfwijze ook echt een verschil in uitspraak reflecteert. Over het algemeen zal de spelling geen problemen opleveren voor wie vertrouwd is met het Nederlandse schriftbeeld. Een algemene toelichting kan dan ook achterwege blijven. Waar de uitspraak structureel afwijkt van de opgegeven spelling, is dat in het woordenboek zelf aangegeven. Dezelfde personen die aan de eerste aflevering meewerkten, verleenden ook aan

de tweede aflevering hun medewerking. Onder verwijzing naar het voorwoord van die eerste aflevering zie ik ervan af om alle namen hier weer te noemen. Een uitzondering wil ik maken voor Boudewijn van den Berg van het Meertens Instituut te Amsterdam, die in de vorige aflevering mij nog assisteerde bij het maken van de kaartjes, maar die nu de volledige productie daarvan op zich heeft genomen. Graag bedank ik hem én het Meertens Instituut, dat de werktijd en de faciliteiten voor het vervaardigen van die kaartjes genereus beschikbaar stelde.

Hoofdstuk 1

Gieterse mooie kamer, gezien vanaf keukendeur. Links: betimmerde, okergeel geschilderde wand met beddenkasten en grote ingebouwde kast. Rechts: aan weerszijden van schouw nog twee ramen. In een fraaie kast wordt linnengoed bewaard. Museum-boerderij 't Olde Maat Uus

De mooie kamer

In Het huis A hebben we gesteld dat al het leven binnenshuis (voor zover men niet aan het werk was) zich afspeelde in één ruimte, waarvoor het Nederlandse woord woonkeuken nog de beste omschrijving was. Naast die gewone, dagelijkse verblijfsruimte was er echter vaak ook een mooie kamer, voor de zon- en feestdagen, en voor het ontvangen van visite. Niet alle huizen hadden zo'n vertrek; vaak waren alleen de duurder huizen en grotere boerderijen hiervan voorzien. Na de Tweede Wereldoorlog verdween het speciale gebruik van de pronkkamer, hier eerder, daar later (tot in de jaren tachtig zijn ze nog wel in gebruik geweest). Als reden voor die verdwijning werd nogal eens de komst van de televisie genoemd, die in de pronkkamer werd neergezet, of de komst van de centrale verwarming, waardoor het dagelijkse gebruik van de pronkkamer wat meer binnen de economische mogelijkheden kwam.

MOOIE KAMER

De aanduiding voor deze ruimte was meestal kamer, al dan niet in een samenstelling (bijv. pronkkamer).

veurkamer: amt, bab, bor, dev, die, daf, goo, grb, hel, hul, kam, kui, nij, omm, oot, wan, whr, wls; **veurkoamer, veurkaomer:** blz; **veurkäm:** gmd, hei; **veurkämertien:** gmd; **vuurkamer:** alb, ens, ent, hev, hol, rij, wrd, vrz; **vuurste kamer:** mar

pronkkamer: alm, bgh, hul, nij, olz, sib, sjk, vol, wan; **pronkkeamer, pronkkaemer:** olm; **proonkkamer:** rij
beste kamer: amt, hen, los, ols, vas, wls, wrd; **beste kämer:** wij
mooie kamer: goo, grb, hdb, kui, mar, oot, sjk; **mooie keamer, mooie kae-mer:** olm, stw
achterkamer: kui
grote kamer: hev
kastenkamer: glb
stoatkamer, staotkamer: amt
kamer: hks, kam, tub, vas
kökken: nij
vuurkökken: alb, alm, amt, ssv, vas, wrd; **veurkökken:** los
grote kökken: alm, amt, die, hel, hol
heerd: daf, hei, kam, ols, wij; **neerd:** win; **eerd:** has
besten heerd: daf; **besten neerd:** nht;
bessen neerd: raa
veur in uus: gie
in 't veurhuus: whr

Dit was de eigenlijke keuken maar gebruikt als de pronkkamer (nij).

Waar kwam de mooie kamer voor?

In grote duurder huizen (kui, olm); kwam niet in alle huizen voor, alleen bij beter gesitueerden (grb); bij boerderijen in de omgeving (has); alleen de grotere boerderijen (amt, hol); alleen de iets betere woningen hadden zo'n vertrek. Werd zelden gebruikt, kamers waren vaak te klein. Nu is er vaak open verbinding

***Ter vergelijking de aangrenzende woonkeuken.
Hoekje bij fornuis met op achtergrond deur en
trapje naar mooie kamer***

met woongedeelte (dev); de grotere huizen en de huizen van na ongeveer 1930 (gmd); alleen boerderijen en sommige burgerwoningen (wan); in huizen met een voorkamer (kamer-en-suite) (olz); bij beter gesitueerden en in modernere huizen (whr); op boerderijen (mangs wal, aait neet) (wrđ); kwam voor in alle huizen (hei); bijna alle huizen hadden zo'n vertrek (hdb); in de meeste huizen (hev); op boerderijen (vas, vrz).

Deze kamer was niet dagelijks in gebruik, alleen op speciale dagen.

Bij zon- en feestdagen en bij overlijdensgevallen (om het lijk op te baren) (blz); op hoogtijdaegen (kui, olm, glb); biezondere visites, bie rouw in de familie (hei); feestdagen als kerstmis en pasen (ent); op zön- en feestdagen (alm, hdb); trouwerijen, begrafenissen en buurvisiten (has); bij zon- en feestdagen of alleen bij feestdagen (hel); op zon- en feestdagen en bij grote visites (ens, hev, olz, vas, wan, vrz);

bij grote visites (hol, whr); mit voorname leu en mit visite (amt); burgerhuizen: 's zondags als het niet te koud was. Boerderijen: trouwen, begrafenissen en bij bijzonder bezoek (gmd); de vuurste kamer worden nooit gebroekt, de grote kôkken worden gebroekt met visites of groven (mar); kroamskudden, bezoek dominee of pastoor, sterfgeval, 1 januari, geld werd er bewaard en de sigaren, a'j oe van de beste kaante mut loaten zien (bijv. ouders van de verkering van de zoon of dochter kwam op bezoek) (nij); grote visite en dominee of pastoor (raa); visite, 's zondags en opbaring (rij); 's oavends en sundags (wls); eankelt op feestdage as Poasken, Karstdage en Niejoar (wrđ).

Wanneer verdween het speciale gebruik van de mooie kamer, en waardoor?

Toen de t.v. in huus kwam (olm, whr); men is er toe overgegaan deze kamer meer te gebruiken toen er aardgas en t.v. kwam. Of na verbouwing '50-'60 (dev, grb); na plm. 1940 werd de kamer vaker bewoond (hei); na de oorlog is men ertoe overgegaan de kamer vaker te bewonen (alm, ent); bij de komst van gas- c.q. centrale verwarming (hdb); sinds zestiger joaren meer bewoond (has, hol, kui, rij, wan, wrđ); met de komst van de c.v. en de t.v. (hel); na 1975 (hev); tussen 1960 en 1975 (gmd); in de tachtiger jaren (vas); met de komst van het aardgas beter te verwarmen en daarna ook gebruikt op gewone dagen (vrz); tegensworig, vanaf de joaren '60-'70 toen 't de leu better hadden en de keender gingen learen, wordt alle vertrekken gebroekt (mar); noa Wereldoorlog II doo 't economisch better wör (ens); na de Tweede Wereldoorlog werden van de kamers-en-suite één groot vertrek gemaakt met eethoek (olz); na de oorlog toen de kinder groter werden (wls); hangt af van de gezinssituatie: man en vrouw

alleen thuis, en/of met heel weinig of kleine kinderen, dan koken, eten, wonen veelal in hetzelfde vertrek (t.v. staat ook in de woonkeuken). Het vertrek ernaast wordt gebruikt als er grote kinderen in huis zijn, als er visite komt, als het comfortabeler is om de 'voorkamer' te gebruiken (woonkeuken te vol wordt) of als grotere kleinkinderen komen (nls).

PACHTKAMER

In boerderijen waren soms mooie, zelden gebruikte kamers te vinden die in tegenstelling tot de hierboven vermelde mooie kamer een specifieke functie hadden, vaak in verband met degene die zo'n kamer gebruikte. In pachtboerderijen (gepacht door een zetboer of een meier) was dat de pachtkamer, de kamer van de verpachter. Maar zo'n kamer kon ook pastoorskamer heten, wanneer die vooral voor ontvangst van de geestelijke bedoeld was.

herenkamer: bat, daf, glb, has, hei, hel, hol, ssv, wrd; **erenkamer:** has

landheerkamer: bat

lanterskamer: bat

pachtkamer: hdb, nij

pachterskamer: hdb

jachtkamer: amt

pastoorskamer: amt

polderkamer: kam

schouwkamer: kam

Jachtkamer op de pacherve (dat in de jachtgronden lag) waarin de baron en zijn adellijke vrienden zitten en bediend worden. De "kloppers" (bedienden/boeren die het wild moesten opjagen) moeten op de

delle aan tafels bediend worden (amt); pastoorskamer op kerk-arven, wordt jaarlijks gebruikt als de pastoor op visitatie kwam (amt); polderkamer, schouwkamer, was o.a. bij Roskam zo, Kamperveen, en bij Dekkers op het Noordeinde; er werd altijd paling gegeten! (kam).

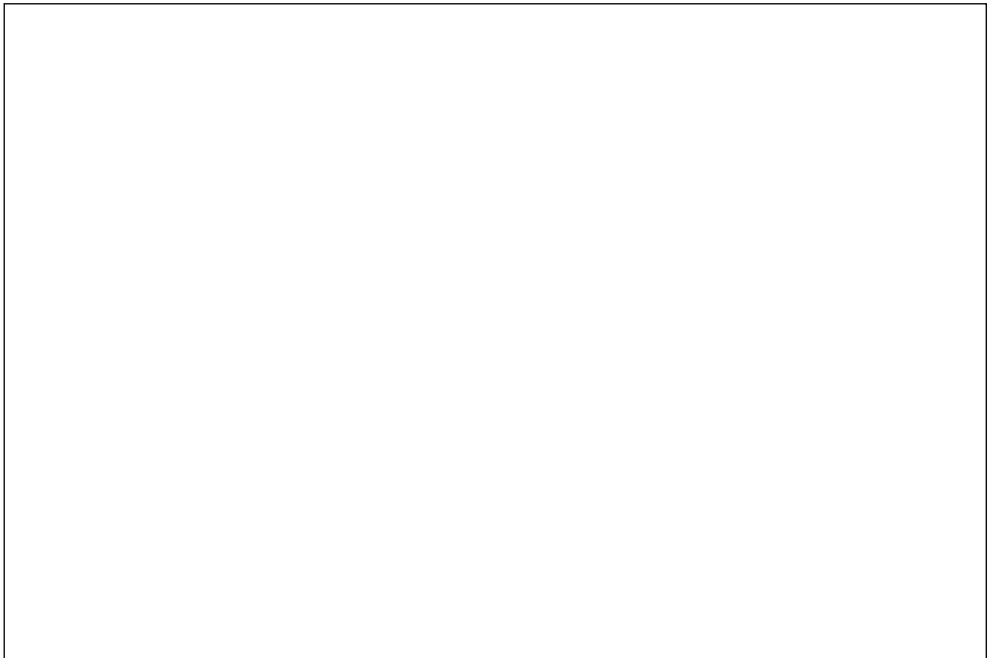
Waarvoor werd die pachtkamer gebruikt?

- logeren eigenaar: hei, hol
- voor het innen van de pacht: bat, daf, hdb, ssv, wrd
- voor het innen van het tiendrecht: daf
- tijdens de jacht: amt, bat, glb, hdb, ssv
- in de winter met de jacht: nij
- werd tijdens de jacht gebruikt om veur de gasten een borrel te skenken: has
- in het weekend: glb
- vergadering houden: hdb
- om te eten en te slapen: hdb
- um zich terugge te trekken, te leazen, te roken of administratie te doen: wrd
- soms kwam een zoon van de pachter met een meisje: nij

Hoe was die kamer ingericht?

- deftig: daf, glb, hei
- met lös veur: amt
- een kleed met jachttafereel: amt
- aan de muur jachttaferelen: hdb
- met jachttrofeeën: glb, ssv
- grote tafel met hoge stoelen en er waren ook bedsteden: hdb
- een bureau/schriefftafel, een paar steule, toafel, ne kaste: wrd
- bed, kast: hel
- bed, tafel en een paar stoelen: nij

Hoofdstuk 2

Salontafel wordt gekeurd op woonbeurs, jaren '60

Luxe meubilair

Naast het eenvoudig meubilair, behandeld in hoofdstuk 5 van deel A, waren er ook meubelstukken die niet of minder vaak in de woonkeuken te vinden waren, maar wel in de mooie kamer. Wat het zitmeubilair betreft, gaat het hier om comfortabele, luxe meubelstukken, die verre van goedkoop waren. Pas toen het leven wat minder sober werd, en de mooie kamer ook een dagelijkse kamer werd, ging men de luxe meubelstukken als gewone huisraad beschouwen.

Ook kasten waren en zijn vaak pronkstukken. Sommige bergmeubelen, zoals dekenkist en kabinet, trof men nog wel aan in de voor de rest vrij eenvoudig uitgevoerde keuken. Toen men de mooie kamer meer ging bewonen, verhuisden veel van deze meubelen niet mee, maar de exemplaren die wel overleefden, brengen tegenwoordig enorme bedragen op. In zekere zin heeft het kabinet een comeback gemaakt die vergelijkbaar is met het open vuur en het dekbed (zie deel A).

Niet alle kasten zijn als het kabinet in de woonkamer terechtgekomen, om onderdeel te gaan vormen van het luxe interieur. Wie-me en spinde zijn nooit uit de (woon)keuken gekomen, en worden om die reden behandeld in het hoofdstuk dat over die keuken gaat in deel A (De inrichting van de keuken, blz. 54 e.v.). Kelderkast en gangkast komen in het volgende deel ter sprake, in het hoofdstuk over kelder en gang. Het bruidskastje wordt in het volgende hoofdstuk in dit boek behandeld, bij de andere voorwerpen die aan het huwelijk

herinneren. Radioplank en televisiekastje vindt men in het hoofdstuk over radio en tv. Tenslotte worden in dit hoofdstuk enkele muziekinstrumenten behandeld: harmonium, piano, vleugel. Als symbool van het luxe leven passen ze uitstekend bij de zithoek en het kabinet in hedendaagse huiskamers.

DIVAN

Een lage rustbank (zonder rugleuning) waar twee of drie mensen op kunnen zitten.

divan: algemeen

canapé: amt, bat, glb, hev, hks, hol, mar, omm, oot, wan, whr, zsl

bank: olz; **baank:** oot, stp; **baanke:** nij;

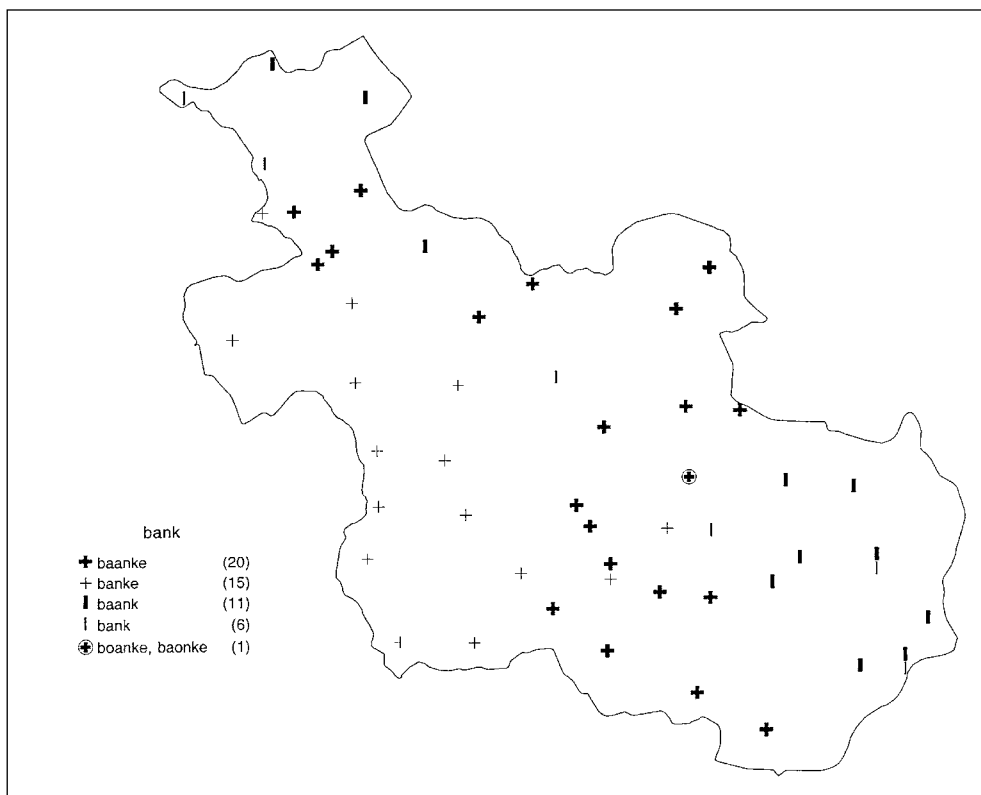
zitbaanke: grb

sofa: glb, grb, olz

koots: hel

De divan, een veel gezien meubel in de eerste helft van de 20e eeuw. Met divankleed

Vuur 't mirraaslöanke. ok a-i nich slim

Kaart 1: bank. De korte klinker hoort bij het westen: in het gebied dat grenst aan de Veluwe wordt banke gezegd, langs de Zuiderzeekust banke en bank.

Deze bank (met rugleuning) kent zowel

zeek warren (ens); bie ziekte, veur een middagsduttie, en veur de jongeluu umme te vri'jen (as den divan is proaten kon) (daf); voor het houden van een siësta (blz)

ZITBANK

Een groot zitmeubel met rugleuning waar twee of drie mensen op kunnen zitten.

De divan, sofa en canapé waren al voor de Tweede Wereldoorlog bekend, de zitbank kwam pas na de oorlog algemeen in zwang. Als datum van eerste verschijning wordt meestal de jaren vijftig genoemd.

een vaste bekleding alsook losse kussens.

bank: alm, blz, glb, kui, omm, olz;

banke: bat, daf, dev, has, hei, kam, nht, ols, raa, rij, vol, wij, win, wrd, zwo; **baank:** bor, ens, glb, los, olm, olz, oot, ssv, stp, stw, tub; **baanke:** amt, bab, dhm, ent, gmd, grb, hdb, hel, hev, hks, hol, mar, nij, nls, rij, sib, sjk, wan, whr, zsl; **boanke, baonke:** vrz

N.B. Af en toe opgegeven woorddelen als zit- of tweezits-, driezits- zijn hier niet vermeld.

SIERKUSSEN

Een of twee kleinere (sier)kussens die op de bank of divan liggen.

sierkussentje: amt, glb, rij; **sierkussentie:** dhm, hdb, hol, nij, omm, whr; **sierkussentien:** has, kam; **sierkussenke:** olz
sierkussen: alm, bat, bor, hol, nij, ols, sib, tub, wrd
rugkussen: amt, bab, nij; **rugkussentjes:** hev; **ruggekussentie:** bab, whr; **ruggekussenties** (mv.): grb
steunkussen: amt
stoelkussen: nij
divankussen: goo
kopkussen: nij
kussen: amt, bat, olz; **kussentje:** blz, dev, los, mar, zwo; **kussentie:** gie, hdb, hei, hel, nht, nls, stp, vol, vrh, wan; **kussentien:** gmd, stw; **kussenties** (mv): daf, grb; **kussegiën:** kui; **kussenke:** ens, oot, ssv
koprolle: daf

Op de canapé vaak koprol (daf); kussentjes veur "in de rugge" veur mensen met korte benen (dev); ze werden vaak onder het hoofd gelegd als men met het hoofd tegen de leuning aan rustte vanwege het vette haar (nij).

FAUTEUIL

Een comfortabele stoel.

fauteuil: amt, bat, daf, hdb, hei, hel, rij, stp, vrz, wij, win, wrd
crapaud: daf, hdb, gmd, tub
club: daf, hdb, hei
clubje: los, nht, rij, wij; **cluppie:** hel; **cluppiën:** vol
makkelijke stoel: kui, omm, sib; **makkelijken stoel:** nij; **makkelijken stoel:** hol

gemakstoel: ens, ent, glb, mar
luien stoel: amt, ent, hol, olz, ssv, vas;
luie stoel: bab, blz, daf, has, kam, nls, olm, sib, sjk, vol, vrh, zwo; **luie stoel:** ols, stw;
groten stoel: oot; **groten stoel:** grb
leunstoel: raa; **leunstoel:** zsl
ligstoel: ens
lösse stoel: whr
rookstoel: kam
eenzitsstoel: nij
bijzetstoel: grb
zetel: vas

BANKSTEL

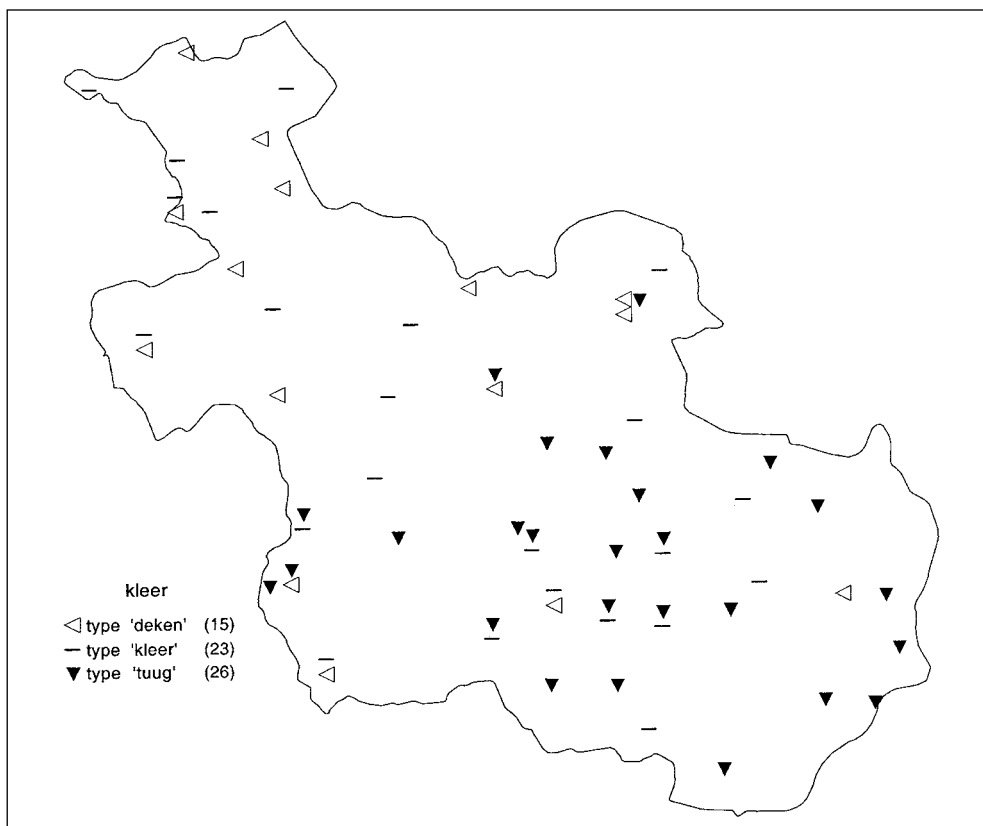
Het geheel van zitbank en fauteuils.

bankstel: alm, amt, bab, bat, blz, bor, daf, dhm, glb, grb, has, hei, hel, hev, hol, kam, kui, mar, nht, nij, nls, olm, ols, olz, oot, raa, rij, sib, stp, vol, vrz, wan, whr, wij, win, zsl, zwo; **baankstel:** amt, ens, gmd, hdb, hks, los, nij, olz, omm, rij, sjk, ssv, tub, vas, vrh, wrd; **boankstel, baonkstel:** vrz

SALONTAFEL

De tafel die bij het bankstel staat.

salontoafel, salontaofel: alm, bab, bat, blz, bor, daf, dev, ent, gie, gmd, grb, has, hdb, hei, hel, hks, los, mar, nij, nls, olz, omm, rij, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, wan, whr, wij, win, wls, wrd, zwo
salontöäfelke, salontäöfelke: goo;
salontoafeltie, salantaofeltie: vrh
salonkloostertoafel, salonkloostertaofel: olm, ols
kloostertoafel, kloostertaofel: amt, bab, bor, daf, dhm, ens, hdb, mar, nij, olz, sib, vrz, whr, wij; **kloostertafel:** kam
kloostertoafeltie, kloostertaofeltie: nht

Kaart 2: dekenkist. De tuug-typen horen bij het zuidoosten, de samenstellingen met deken vooral bij het westen, en kleer komt door de hele provincie verspreid voor.

leage toafel, laege taofel: dka, ens, hdb, nht, vas, vrz; **lege toafel, lege taofel:** amt, gmd, hdb, hol, mar, nij, nls, oot, raa, vol
leage toafeltie, laege taofeltie: dhm;
leage töäfelke, laege töäfelke: ens, glb; **lege töäfeltie, lege töäfeltie:** vrz;
leeg töäfeltien, leeg töäfeltien: kam
kleine toafel: kui
töäfelke, töäfelke: alm, tub; **töäfelken, töäfelken:** die; **toafeltjen, taofeltjen:** kui

VOETENBANKJE

Een bankje om je voeten op te leggen.

veutenbenkske: amt, die, ens, hks, los; **veutenbeanske, veutenbaenkske:** hol, mar; **veutenbenke:** alm, tub; **veutenbenken:** rij, wrd; **veutenbaank:** dka; **veutenbankske:** hev, oot; **veutbankske:** amt; **veutenbenke:** zen; **voetenbänkie:** daf, hei; **voetenbänkien:** gmd, wls; **voetenbaankje:** alm; **voetenbaankjen:** blz; **voetenbaankien:** bab, zsl; **voetenbaankie:** nij, nls, omm, sib, sjk, stp, vrh, wan, whr; **voetenbankien:** has, kam; **voetenbankie:** hdb, win, zwo; **voetenbanke:** raa; **voetebaankie:** gie, olm; **voetebaankien:** stw; **voetebankjen:** kui; **votenbenkske:** bat, bor, glb, olz; **votenbenke:** vas; **voten-**

benken: ent; **votenbeankie, votenbaenkie:** hel; **votenbänkien:** ols, wij; **votenbankske:** goo; **votenbankie:** dhm; **votenbankien:** wls; **votenbankjen:** dev; **vootbenke:** ssv; **voutenbaenkien, voutenbaenkien:** vrz

beenbanke: raa

heerdbenkske: bor; **heerdbänkie:** daf, hei; **eerdbankien:** vol; **haardbaankie:** vrh

stoave, staove: hel, wls; **stove:** grb

BIJZETTAFELTJES

Een set van (meestal drie) bij elkaar passende tafeltjes, die verschillen in hoogte.

biejzettoafels, biejettaofels: alm; **biezettoafels biejettaofels:** raa

biejzettöafelkes, biejzettöafelkes: ens;

biezettöafelkes, biezettöafelkes: tub;

biezetteufelkes: ent; **bi-jzettöafelties,**

bi-jzettöafelties: grb; **biezettöafelties,**

biezettöafelties: nij; **biezettoafelties,**

biezettaofelties: ols; **biezettoafelties,**

biezettaofelties: nht; **bi-jzettoafelties,**

bi-jzettaofelties: omm

bijzet: zsl

mimi-set: nij, wrd; **mini-set:** glb, gmd, hdb, hel, los, olz, whr, wij

minitöffelties: daf

ZITHOEK

Het deel van de huiskamer dat gereserveerd is voor zitmeubels voor het gezin en visite.

zithook: alm, amt, bat, dev, dhm, ens, hel, hks, hol, mar, olz, oot, raa, rij, ssv, tub, wij, wrd; **zithoek:** bab, bor, daf, glb, grb, hdb, hei, kam, kui, nij, nls, olm, omm, sjk, vol, whr, win, zwo; **zit-oek:** gmd, has

zitgedeelte: blz

zitkamer: wan

zitje: rij

achterkaante: nij

veurkaante: nij

veurkamer: amt, hel, los, ols, sib; **veurkamer, veurkaemer:** stw; **vuurkamer:** hev

voorkamer: zsl

beste kamer: amt, los

stoatkamer, staotkamer: amt

tilber: stp

DEKENKIST

De kist waarin de kleren zaten.

dekenkist: gie, olm; **dekenkiste:** bab,

dev, gmd, hdb, kam, omm, vol, wan,

zwo; **dekkenkist:** olz; **dekkenkiste:**

hdb, rij; **deakenkiste, daekenkiste:** ols

kleerkist: alm, ssv, tub; **kleerkiste:** amt,

daf, dev, ent, hei, kam, nls, rij; **klear-**

kiste, klaerkist: grb, nij; **klerenkist:**

blz; **klerenkiste:** has, hol, kui, sib, sjk,

stw, vol, wij

kleerkaste: hev

tuugkis: alm; **tuugkist:** bor, ens, glb,

los, oot, raa, vas; **tuugkiste:** amt, dhm,

ent, goo, hdb, hel, hks, hol, mar, nij,

ols, omm, vrh, vrz, wij, wls, wrd; **teug-**

kist: dlt

dienstkiste: kam

manufacturenkiste: nij

meidekiste: amt

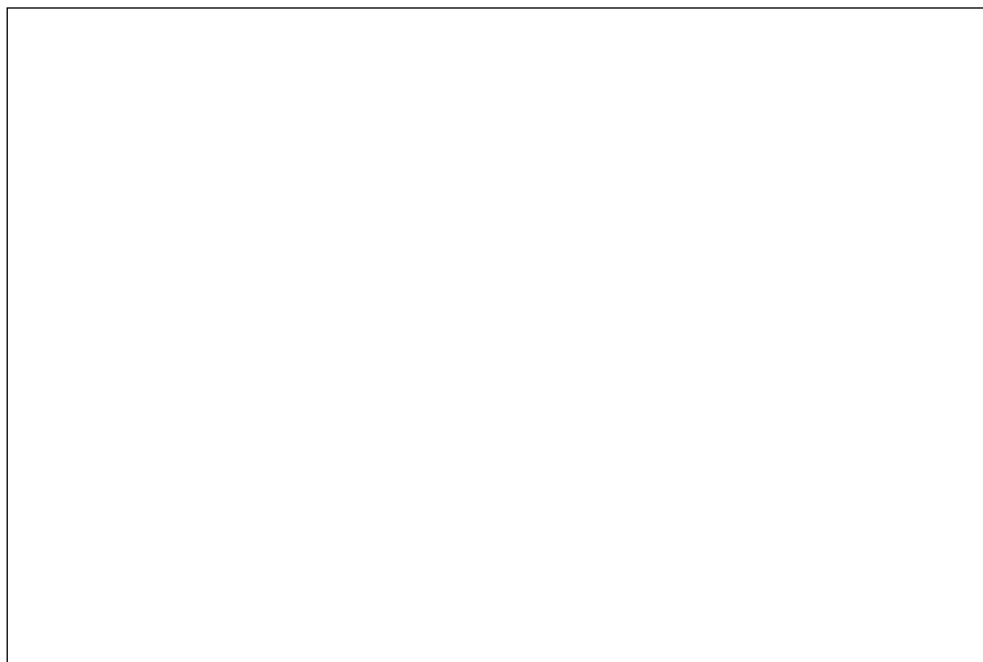
bissekiste: stp

warkdeuske: amt

hoolten koffer: ssv

hutkoffer: tub

Het kistetuug is het zondagse pak; na ne oorlog werde tuugkiste gebroekt as spek-kiste, dan met twee luukske en mit gaos (amt); kleerkiste met daarin het kisten-tuug (kleding voor speciale gelegenheden) (hei); is er al lang niet meer (vrz).

Dekenkist, Heino

Hoe zag de klerenkist eruit?

- een kist met gebogen deksel, breed 120 cm, diep 60 cm en hoog 70 cm met eenvoudig houtsnijwerk aan de voorkant: gie
- ca. 1 m hoog, soms met fraai houtsnijwerk versierd; gebogen breed deksel: grb
- langwerpige kist met pootjes eronder, plat of iets gewelfd deksel: hei
- soms met plat deksel, soms met bol deksel: hel
- breed ongeveer 60 cm, lang ongeveer 125 cm, hoog ongeveer 70 cm; deksel: plat of rond; onder: 4 pootjes van 12 cm; het geheel al dan niet met houtsnijwerk: bab
- massief eiken met bol deksel, gesmeed slot aan de voorkant, achterkant zware hengsels: alm
- gebogen of geknikt deksel, snijwerk (guts) aan voorkant soms met jaartal: dlt
- langwerpige kist met rond bol deksel, handvaten aan de zijanten: dhm
- 60 tot 90 cm hoog met een plat of een "peuntdeksel": ens
- de kist was voorzien van een zadeldakdeksel: stp
- langwerpige kist, ca. 80 cm hoog, 60 breed, 120 lang, bovendeksel rond: tub
- rechthoekige kist met snijwerk: vrz
- oald eekenhoalt met sniewark, ofm. ca. 1.20 m laank en ca. 60 cm diep, ca. 60 cm hoge, een opklapbaar deksel: wrd
- gebogen deksel: hks
- rechthoekig met een rond deksel: raa

BINNENSCHRIJN

Het vakje in de klerenkist bestemd voor sieraden e.d.

inschrien: amt, dhm, glb, goo, hdb, mar, vas, hel, ssv, vrz; **inskrien:** ens, hks;
inschriem: hol, raa
schrien: alm; **schrijntie:** daf
ienschrift: stp
deusien veur 't goldwark: grb
sieroadenvakkie, sieraodenvakkie: has;
sieroaajenvakkie, sieraajaajenvakkie: nij
smokvekke: tub
kleine vakkie: vrh
vakkie: hdb; **vakjes:** kui
sieroadenkissie, sieraodenkissie: nij, sib

Mit apart dekselke, mit lange sleutel, nu goldwarkdeuske as kleen tuugkeske (amt).

KABINET

Een grote kast, met meestal onder drie laden en boven twee deuren.

kabinet: alm, blz, dev, ent, gie, hdb, hel, hev, los, rij, sib, vrh, vrz, whr, zwo;
kabnet: bor, mar; **kabenet:** olm; **kambinet:** wij; **kambenet:** wls; **kamminet:** goo, hdb, hol
kammenet: bab, daf, dhm, gmd, has, hdb, hei, kam, kui, nls, ols, omm, raa, rij, sib, sjk, stp, stw, vol, wan, win, wrd; **kamenet:** nij; **kamnet:** alm, amt, dlt, ens, ent, glb, grb, hdb, hel, hks, los, mar, nij, oot, ssv, tub, vas, vrz, wrd

Wie had er zo'n kabinet?

- de boerenstand: alm, amt, bab, daf, dev, dhm, ens, gmd, goo, has, hdb, hei, hel, hol, kui, mar, nij, nls, olm, ols, olz, omm, oot, rij, sib, sjk, stp, stw, tub, vas, vrh, vrz, wan, wij, wls, wrd
- herenboeren: hev, hks
- gegoede stand: alm, daf, dhm, gie, glb, gmd, goo, grb, hol, los, raa, tub, wrd

Geopend deksel van dekenkist steunt op deksel van binnenschrijn

- burgers: ens, hdb, olz, stw, vrh, wan
- middenstand: alm
- de adel: hei
- notabelen: olm
- kwam vrij algemeen voor: ent, ssv

Dur bunt er nog vulle van! - in meeste olle boerderieën steet er nog wel ene. De leu ging het hoes verbouwen en het plafon leuten zie zakken en dan pas het kammnet er nie meer onder mit de putten; bie 'n oetset brach de bruid de (bruuds)kamnet met en ne linnenootzet (amt); 'n kamnet was meestparts 'n earfstuk (ens); op olle boerderieën met een hoge kökke, bie leu die vulle geld hadde; toen de kaste deurder worde, ginge de leu met een smallere knippe ze verkopen (hev); redelijk bemiddelde boerenleu, olderwetse leu an de stroate (mar); deze kasten ziet men niet veel meer (olz).

Wat werd erin bewaard?

- linnenuitzet, rol linnen, bedlinnen: alm, bab, bor, daf, dev, dhm, ens, ent, glb, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hol, hks, kam, kui, los, mar, nij, nls, olm, ols, omm, raa, rij, sib, sjk, stp, tub, vas, vol, vrh, vrz, wij, wrd, zwo

Kabinet opgemaakt met linnengoed, Markelo

- kleding (jak, rok, mutsen, enz.): alm, bab, dev, ent, gie, gmd, grb, has, hdb, hol, nls, olm, ols, omm, raa, ssv, stp, stw, wan, wij, wls, wrd
- doodshemden: amt, ens, has, hdb, hei, kam, los, nls, omm, sib, stw, vas
- strepen rökke: mar
- dekens, lakens, sloopen: ols, raa, sib, wan
- kerkboeken, Bijbel: amt, ens, ent, goo, grb, hdb, hel, mar, nls, wij
- sieraden: alm, goo, hdb, hel, mar, nls, olm, sjk, vas, vol
- geld: ent, has, hdb, ols, rij, wrd
- waardepapieren: amt, daf, ens, hei, hel, rij, sjk, vol, wan, wij, wrd
- boekhouding: daf, ent
- akten: daf
- spaargeld (geheim laatje): glb
- kostbaarheden: hev
- foto's: ens
- bidprentjes: amt
- broedspiepe, bruidsboeket: goo, mar
- serviesgoed: gmd, oot
- ne fleske met borrelgleaskes: mar

Van de boavenste planke: op de boavenste planke lag het linnen veur het

bruidsbedde enz., het mooiste uut het mooiste. Sommige kammenetten hadden ok een geheim vakkie, iej konnen beveurbeeld een stukkie poot wegdreien (daf); achter de duren worden het linnengood bewaard in de vorm van dookrollen en ok het hennekleed [*doods-hemd*]. In de la's lagen een biebel, kearkbeuk, foto's as dee d'r al wassen en aandere belangrieke pampieren (ens); op de planken serviesgoed (ook wel kleding), in de laden kleding (gmd); lijfgoed bovenin en in de laden kapot werkgoed en idem kousen (wls).

In de huidige tijd is het kabinet geëvolueerd van linnenkast naar bergmeubel, vooral van serviesgoed. Dat heeft mis-schien te maken met de verhuizing van de slaapkamer (of enige kamer) naar de woonkamer; het antieke kabinet is een veel te mooie kast om in de slaapkamer verborgen te houden. Wat zit er tegenwoordig in een kabinet?

- servies: amt, bab, blz, dev, dhm, ens, ent, glb, gmd, grb, hdb, hel, kui, mar, nij, ols, omm, oot, raa, stw, tub, vrh, zwo
- glasservies: amt, bab, ent, grb, hdb, hel, kui, mar, olm, vol, wrd
- mooi porselein: hol, kam, vas, vol, wrd
- fotoalbum: gmd, grb, hdb, kui, mar, vas
- spelletjes: hdb
- bestek: dev, hdb
- lakens, slopen, baddoeken, tafellakens: hei, nij, sjk, stp
- tafellinnen: omm
- vrouwenkleding: stp
- theedoeken: grb
- karkbeuken: amt
- videobanden: hdb
- c.d.-speler: kam
- tillevisie: ens
- drank: grb

- in de laden administratieve bescheiden: bab
- papieren (zoals bankrekeningen, rekeningen, enz.): gmd, grb, sjk
- sieraden: sjk
- spöllegoed en kleurboken (veur de kleinkinder): dev
- speulgoed: sib
- luxere spullen: ssv
- van alles en nog wat: hel, nij, vrz
- vrij'jwel 't zelde [*als vroeger*] be-alve geld: has

Op de planken serviesgoed, in de laden papieren, foto's (gmd); het kabinet is nu nog in gebruik bij mensen die een antieke inrichting hebben, als legkast (gie); boven in glaswerk en serviesgoed, laden: hobby en albums (kui); rechtvoort is het nen beargmöbbel (ens); na 1945 werd de plafondhoogte verlaagd van 300 cm tot 260 cm. Kabinetten pasten toen niet of bijna niet meer in de kamer. Tussen 1945 en 1960 zijn dan ook heel veel kabinetten opgeruimd en dikwijls voor een schijntje verkocht. De weinige die nu nog over zijn, zijn nu weer extreem duur (ent); de huidige waarde van een gaaf "kamnet" is fl. 10.000 à fl 15.000 (amt); wie nog een kabinet heeft, gebruikt dat voor allerlei dingen (wij); nu is er wat meer variatie, mooie dingen en zo (wls).

KABINETSVAAS

Siervaas bovenop het kabinet.

kammenetkom: omm; **kammenetskom:** nls, stp
kamnetpot: amt; **kamnetspot:** mar;
kamenetpot: nij; **kabinetspot:** hev, hol; **pot op kammenet:** dhm
pot: daf, ens, rij, vrz, wrd;
dekselpot: vas

kammenetsvaas: nls; **kammenetvaze:** ols, omm, win; **kabenetvaas:** olm; **kas-senvaze:** nij; **vaas:** alm, los, olz, oot, ssv, tub; **voas, vaos:** blz; **vaze:** bab, daf, dev, goo, has, hdb, hel, hev, kui, omm, sib, vol, wan, whr, zwo; **vāze:** hei, raa, wij; **veaze, vaeze:** stw

beker: glb, gmd, sjk

komme: dev, grb, hdb

kanne: ent

pul: hks

Toen wij in ca. 1955 in een nieuw huis kwamen te wonen paste het kabinet niet meer en werd het voor een prikje aan een opkoper verkocht. De vijf vazen die erop stonden werden niet verkocht. Als een van de broers en zussen trouwde kreeg hij een vaas mee. Aangezien ik de zevende in de rij was kreeg ik dus geen vaas meer. Als ik wel eens met broers en/of zwagers in een café kom mag hij dan ook tracteren want hij kreeg "ne kanne en ikke neet". (ent)

KABINETSTEL

Het geheel van de vazen op het kabinet.

kammenetstel: bab, hdb, mar, nij, ols, omm, stw, win; **kamnetstel:** alm, amt;

kabinetstel: wij

kastenstel: daf, goo, hks, tub, vas, vrz;

kaststel: blz, bor, dev, glb, has, hdb, hei, kam, los, olz, omm, sjk, ssv, vol, vrh, wan, whr, wij, wrd, zwo

stel: grb

stel voazen, stel vaozen: blz

stel: stp

Komme is laag en breed, stelsel is hoog en smal (grb); met pauwveren erin (hev); bij een hoge kuif: kom met deksel (vol); men herinnerde zich vazen van Delftsblauw en Chinese vazen. Sommige van

stevig aardewerk, andere van dun porselein. Ook wist men dat aan de buitenzijde op de kast wel eens kommen stonden i.p.v. vazen (wij); vaak gebloemd porselein met oortjes aan elke vaas, de middelste groter met deksel met knop (olz).

Hoeveel vazen stonden er op het kabinet?

- twee: gmd
- drie: alm, amt, bab, blz, bor, daf, ens, glb, has, hdb, hei, hel, hks, kam, kui, los, nls, olm, ols, olz, omm, raa, sib, sjk, ssv, stp, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, wij, win, whr, wls, wrd, zwo
- vier: hdb
- vijf: alm, amt, dev, dhm, ent, glb, gmd, goo, hdb, hel, hev, hol, hks, los, mar, nls, omm, raa, rij, sjk, stp, stw, vas, vrh, vrz, wan, wij, wrd
- zeven: mar

Op een platte kast vijf, op een ronde kast twee; kabinet is altijd rond! (gmd); drie: ene grote vaze met 'n dop derop, twee vazen zonder dop; onderin zat 'n loage skarp zaand teeng 't ummevallen (nij); meestal dreë of vief putten, dreë grote en twee kleine putten; wit zand in de putte (opdat deze steviger staan) (amt); drie, rijke mensen vijf (goo); meestparts: drie. Het haankt of van 't model van kaste (ens); allebei of met drie vazen en twee kommen (glb); de middelste heet deksel-pot (vas); middenop: vaas met een deksel (vol); drie vazen, of drie vazen en twee kommen (vrh); mangs drie, mangs vewee, ofhaanklijk van 'n kop van de kaste (wrd); middelste mit deksel en knop (amt).

Kleur

- blauw: dhm, olm, ols, omm, rij, stw, tub, vas, vol
- blauwachtig net delfsblauw: alm
- lichtblauw: whr

- hemelsblauw: hdb
- donkerblauw: daf, grb
- polychroom blauw: glb
- bruin: bor, dhm, glb, gmd, hei, tub, vas
- rood: daf, hei, nij, olm, ols
- roze: whr
- groen: dhm
- oranje: omm
- wit: omm, raa, tub, whr
- wit met ornamenten in delftsblauw: ent
- roze/wit: hdb, hel
- blauw/wit: goo, nls, wrd
- rood/wit: goo
- groen/wit: glb
- beige: hei, nls
- crème: daf
- roomkleur: nls
- oud roze: nls, sib
- veelkleurig: grb
- pasteltinten: blz
- soms met iets gold of zilver der deur: daf, nij
- koperkleurig van binnen: dhm
- beige met bruin en roze bloemen: nls

Materiaal

- delftsblauw: bab, bor, daf, dev, ens, has, hel, hev, hol, mar, nij, olm, omm, rij, sib, vrh, wij, wrd, zwo
- melkglas: blz, hdb, hei, hol, raa, ssv, stp, vrh, wan
- aardewerk: daf, dev, dhm, ens, glb, goo, has, hdb, hei, kui, los, nij, omm, stp, vol, vrh, vrz, wij
- porselein: bab, blz, daf, ens, dhm, glb, gmd, hei, kui, ols, olz, raa, sib, sjk, ssv, stw, vas, vrz, wan, whr, wij, win, wrd
- keramiek: nij, tub

Opaline (een glassoort met een lichte melk-groenachtige ondergrond), diverse soorten regout aardewerk, satsuma aardewerk; bij rijke mensen veelal: Engels aardewerk (goudstein), imari aardewerk (V.O.C.) (stp).

Grootte

- een grotere met deksel, twee zonder deksel: hel
- soms hoge vazen, kloeke bouw: grb
- middelsten was grötter: ssv

Afbeeldingen

- chinese vazen met voorstellingen: bab, dev, grb, olm, omm, wrd
- vogels: dev, hdb, whr
- schapen: hdb
- bloemen: alm, amt, dev, glb, goo, has, hei, hev, gmd, los, mar, nij, ols, olz, raa, rij, stw, vas, vrz, wan, whr
- tuintaferelen: alm
- molens: amt, dhm, ens, goo, hol, los, mar, rij, stw
- torens: goo

Vitrinekast met 'stel', Staphorst

Palissander gefineerde getorste kolomkast in salon van textielfabrikant. In catalogus uit begin 20e eeuw van meubelfirma Scharp & Boll, Enschede

- kerk: dhm
- schepen: amt, dhm, ens, goo, hol, stw
- Hollandse motieven: bor
- allegorische motieven: sjk
- landschap: blz, kui, los, ols, sib, wan
- figuurtjes: mar
- vrouwen: raa
- dieren: goo
- krullen: whr

Soms een gestileerde lelie (nij).

KABINETOPSTAND

De houten rand waarop een kabinet (soms) staat.

beun: has, sjk, wan; **beune:** bab; **bönne:** daf, hdb, hel, wrd
bönnegie: dhm; **bönke:** alm; **beuntien:** stp
boankie, baonkie: dhm; **baankie:** grb, nls; **kammenetbaankie:** hdb
kamminetsvoot: hol; **kamnetsvoot:** amt, mar; **kammenetsvoot:** ols; **kastenvoot:** amt, tub; **voot:** amt, ssv; **vootstuk:** wrd; **vootstukke:** ent
klauwen: stw
barregien: stp
bret: vrh; **bröd:** hei
planke: vrh
kop: olm
onderstuk: alm
poten: sib
zölderken: rij

Ca. 25 cm hoog (amt); bijvoorbeeld een leeuw (stw); barregien (van tegeltjes), beuntien (van hout) (stp); het baankie onder het kammenet (nls).

WANDMEUBEL

Bergmeubel langs de wand, met gesloten kastjes en open vakken.

wandmeubel: bat, daf, has, hdb, hei, hel, hks, kam, los, mar, ols, vrh, whr, wij; **wondmeubel:** vrz; **waandmöbbel:** ens; **waandmeubel:** grb, wan
wandkast: daf, nls, raa, sib, wij, zwo;
waandkast: sjk, stw, wrd
kastenwand: tub
wandrek: has; **waandrek:** olm; **rek:** olz
beargmöbbel, baergmöbbel: ens; **beargmeubel, baergmeubel:** ssv; **bärgmeubel:** has; **bargmeubel:** hdb, nij; **bergmeubel:** kui, vas
lösse kaste: ent, rij; **halfösse kaste:** nij
kaaskast: bor; **keezekast:** goo
boekenkast: blz, bor

VITRINEKAST

Kast met glazen deurtjes, waarin men allerlei siervoorwerpen zet.

vitrinekast: daf, dev, has, hdb, kui, nij, whr, wij, wrd; **vitrinekaaste:** olm;
vitrinekast: glb, hei, los, rij, win; **vitri-ne:** alm, omm, vrh
glazenkast: amt, bat, daf, ent, grb, hdb, hev, hks, hol, kam, mar, nij, rij, wan; **glazenkast:** ens, glb, oot; **gläzenkast:** raa; **glazenkeske:** tub
glazen köppieskast: hel; **köppieskast:** hdb, sjk; **koppieskast:** sib, vrh
porseleinkast: daf, ols, sib, whr, wrd;
porseleinkast: stw
pronkkast: amt, grb, nij, whr, zwo;
pronkkast: blz, bor; **proonkkast:** vrz

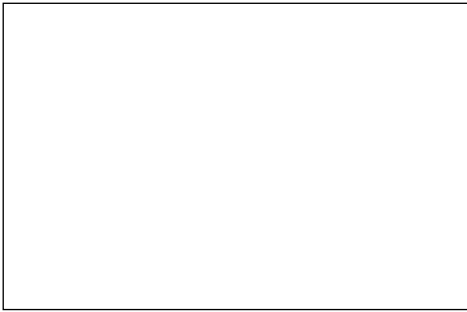
servieskas: alm; **servieskast:** olz, oot
sierkast: nij, sib; **sierkast:** ssv
mooie kaste: dev
zilverkast: gmd
buffetkast: vol
chiffonië: hel
etagère: los, wan

Er werd glimmend materiaal in gezet (gmd); inhoud: scheurdewerk, neet veur dagelijks gebruik (dev); als een boer het slijk wil zeggen heeft hij het over een etagère (wan).

Het buffet had een onderkast met twee deurtjes en daarboven twee laatjes. Daarbovenop stond een onderkast met een open middenstuk en twee deurtjes met glas in lood ernaast. Een rankenkast was een grote kast met aan de zijkant twee stijlen versierd met ranken. Een kussenkast was een grote kast met twee deuren waarop houten kussens waren aangebracht. Een kolommenkast was net als de rankenkast, maar dan waren de stijlen ronde kolommen.

Een keefkast was een kast met een grote uitgewerkte kap, kuif of keef erboven. Soms had je ook combinaties: en de ranken, kussens of kolommen en de keef. Ze kwamen het meest voor op de kastelen en buitens, maar ook bij de grotere boeren en de welgestelde burger. Verder had je nog de boekenkasten, die soms hele wanden vulden. De porseleinkast is eigenlijk net een klein kabinet, maar dan met glas in lood in de deuren, hele mooie exemplaren in bloemplaat-mahonie en wortelnoten.

De broodkast; de meidenkast, een eenvoudig aftreksel van een kabinet in vuren of grenen hout. Halfronde kastjes met jaloezieën naar beide kanten. (daf)

Pijpenrek in oudheidkamer van Wijhe

KOPJESREK

Houten planken, tegen de muur, met daarop sierkommen en zondagse kop- en schoteltjes.

köpkesrek: alm, dev, ens, los, olz, rij;
koppiesrek: kam, kui, stw, vrh, wan;
köppiesrek: nls; **köppiesreak, köp-
 piesraek:** gmd; **koppjesrek:** omm
sköttelkesrek: ens
sierplaankien: grb
etagère: zwo
hookplenkske: mar
waandplaanke: nij

Hoeveel planken waren dat?

- een: alm, dev, gmd, grb, nij, olz
- twee: ens, kui, mar, nij, nls, rij, olz, zwo
- drie: los, mar, zwo

Eén rekje: de schoteltjes achter het rekje, de kopjes hingen er onderaan (gmd); heel klein, echt voor de sier (hel); één rekje met ca. twaalf chinese kopjes plus scho-
 teltjes (alm); drie schoteltjes stonden, drie kopjes hingen eronder, twee planken met drie kop en schotels, is zes kop en schotels (nls); voor zes of twaalf kopjes (omm); geen planken, wel rekjes (wij); rek waarin schotels rechtop staan, haken waaraan kopjes hangen (vrh).

PIJPENREK

Het rek waarin de pijpen zitten.

piepenrek: alm, bor, daf, dhm, dlt, ens, ent, glb, goo, hei, hel, hol, los, nij, nls, ols, olz, omm, oot, raa, rij, sib, ssv, tub, vas, vrz, win, wrd, zwo; **pieperrek:** amt, bab, blz, dev, has, skj, stp, vrh, wan;
piepenrekke: grb, hdb, hev, hks, mar, sib, wls; **puperek:** kui, olm; **pupereak, puperaek:** gmd
piepenrekkie: whr, wij; **piepenrekken:** vol; **pieperekkien:** kam, stw; **puperek-
 kie:** gie

Een plankje met vaak koperen klemme-
 tjes (vol); rond rekje met drie pijpen eraan: pijpen hingen aan hun kop (gmd); van holt, mit keuperen beugels veur de piepen (hdb); van hout voor drie of vijf pijpen met koperen gegolfde band met hoezen, waarin de pijpen (olz); plank met aan de voorkant metalen oogjes waar de steel van de pijp in stak (grb).

Wat stond erop?

- Een tevreden roker is geen onruststo-
 ker: amt, bab, blz, daf, dev, dhm, ens, gie, glb, gmd, grb, goo, has, hdb, hei, hel, hol, kam, kui, mar, nij, olm, ols, olz, omm, sib, skj, stp, stw, tub, vas, vol, vrh, wan, whr, wij, wls, wrd
- Het is geen man die niet roken kan: amt, blz, bor, ens, ent, gmd, has, hdb, hei, hol, kui, olm, olz, omm, raa, skj, vrh, wij, wrd, zwo
- Smaakt de pijp u goed dan zijt Gij welgemoed: ens, hel, raa, vrh
- Wie de pijp niet roken kan kent er het genot niet van: ens, nls, omm, win
- In vermaak of verdriet, vergeet uw pijp niet: nij, skj
- Rook lekker: blz
- Stop er nog eentje: hdb

- Pijp roken is mannenwerk: whr
- Rust roest: amt

Op een koperen schildje (vol); meespats stōn d'r in 't Hollaans op (nij).

SECRETAIRE

Een kast met een bureaublad erop, afgedekt met een luik of een rolluik.

secretaire: amt, bor, daf, dev, ens, goo, has, hdb, hei, hks, hol, los, nij, olm, omm, oot, sjk, ssv, stw, vol, vrz, whr, win, wrd, zwo; **sikketaire:** hei, kui, wan

cilinderbureau: amt, bat, daf, ent, glb, hdb, kam, ols, omm, vas, wij, wrd

schriefbureau: amt, grb, hdb, hei, mar, sib, tub, vas, vrh, wrd; **skriefbureau:** blz, ens

bureau: alm, bab, dhm, gmd, hel, hev, mar, nls, vol, vrz, zwo; **broa, brao:** rij, stp

bureaubak: nij

bureaukaste: nij

cilinderkast: los

schriefkeske: amt

schriefla; amt

polt: hdb

Een grote: cilinderbureau; een kleine: secretaire. Deze had je ook met een klep, die rustte dan op twee balkjes die je uit kon trekken, dat was dan tevens het schrijfblad (daf).

Schrijfhoekje met secretaire in zitkamer van Marietje van Diggelen. Zwols herenhuis, jaren '10

SECRETAIRELUIK

Het luik dat de secretaire afsluit.

rolloek: daf, dhm, ens, goo, hei, hel, rij, sib, sjk, ssv, vrz, whr, wij, win; **rolluuk:** sjk

loek: bat, hdb, hel, mar, wan, whr; **luuk:** blz, olm

bureauhoek: nij

kleppe: bab, bat, dev, gmd, has, hev, hol, kam, nij, ols, omm, sib, stw, wan;

klep: ens

rokleppe: nls

klappe: grb, hdb, kam, vrz, wrd; **klap:** alm, amt

bureauklap: mar

rolkap: tub

jalousie: daf

skriefblad: kui; **schriefblad:** los

schriefwark: oot

blad: hol

schoef: hdb

LADENKAST

Een kast met een aantal brede laden onder elkaar.

ladenkaste: amt, bat, daf, dev, ent, goo, grb, has, hdb, hel, hev, hks, hol, kam, mar, nij, sib, sjk, vol, vrh, wan, whr, win, wrd, zwo; **ladekaste:** rij; **loadenkast, laodenkast:** blz, glb; **lādenkaste:** gmd, hei, raa, vrz, wij; **ladenkast:** bor, ens, los, ols, olz, oot, ssv, tub, vas

ladenkesje: amt; **ladenkassie:** bab, omm; **ladenkasien:** kui; **lādenkāssie:** stp; **lādenkāssien:** gmd; **lādenkāstien:** vrz; **la-kas:** alm

latoafel, lataofel: dhm, mar

legkaste: hel

skipperskāssien: kam

buikkast: los

chifonnière: grb, vrz

Vroeger deftig (grb).

DRESSOIR

Een kast van ongeveer een meter hoog met twee, drie of meer deurtjes naast elkaar.

dressoir: alm, amt, bab, bor, daf, dev, dhm, dlt, ens, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hks, kam, kui, los, mar, nij, nls, ols, omm, sib, sjk, stp, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij

beargmeubel, baergmeubel: bat; **bearg-möbbel, baergmöbbel:** ens

broodkast: olm; **broodkaste:** rij

buffetkaste: amt, omm; **buffet:** wrd

meidenkast: hol, zwo

commodekāssie: gmd

ladenkaste: win

meerdeurskaste: nij

theekassie: nij

biezetkassie: nij

kasjen: blz; **kesjen:** ent; **kāsken:** wrd

televisiemeubel: olz

spiende: olm; **spinde:** raa

Waren geruime tijd niet in gebruik, momenteel weer in de mode (hei)

Wat zit erin?

- van alles: bor, goo, hel, hev, hol, nij, sib, vol, win, wan
- servies: amt, bat, dhm, ens, dev, gmd, goo, grb, hei, hel, kui, los, mar, nij, ols, omm, rij, stp, vrh, vrz, whr, wij, zwo
- scheurewerk ('kopjes en schoteltjes'): amt, tub
- glaswerk: amt, bab, ens, grb, has, hdb, hel, kui, mar, nij, ols, tub, vrz, whr
- kopjes: bab, has, hdb, nij, tub, whr
- gebakshotels: bab
- bestek (in de la): amt, goo, wij

- borden: hdb
- waardepapieren (in de la): alm, amt, dev, ens, gmd, hdb, hei, olm, olz
- papierpruttel: hev
- fotoalbums: alm, hdb, hei, kui
- sierspulletjes: kam
- hobbyspullen: kui
- c.d.'s: hdb
- cassettebandjes: hdb
- videobanden: hdb
- kinderkleren: nij
- kleren, zoals truien, vesten en broeken: dlt, stp
- tuk-, thee- en haanddeuk: ens
- naaideuze: dev
- telefoon- en postcodebeuke: wrd

In buffet: bestek, serviesgoed, tealders enz (wrđ); televisie erop of erin en verder soms papieren die men af en toe nodig heeft (olz).

Hoe was dat vroeger?

- scheurewaark: amt, mar, tub
- servies: bor, dlt, hdb, kam, nls, ols, omm, stp, wan
- glaswerk: bor, nls, ols, tub
- mooie servies: goo, grb
- mooi bestek: goo
- kopjes: nij, tub
- bestek: amt, bor
- kleding: gmd, kam, nls, stp
- kinderkleding: nls
- kleding dienstmeid: hol
- stopgoed: nij
- Bijbel: kam
- bidprentjes: vas
- boeken: alm
- linnengoed: gmd
- handdoeken, theedoeken: nls, wan
- het kistje met papieren: gmd, olm
- uitzet van de dienstbode: zwo
- koekiestrommel: vrh
- oude foto's: vas

Er waren geen dressoirs, die kwamen na de oorlog, plm. 1950 (has, hei); in het dressoir zaten köppies en stopgoed; er bovenop stond vaak iets moois (nij); vroeger minder pröttel (alm); vroeger mooiste servies; nu is dressoir verhuisd naar bijkeuken of garage; het is nu meer bergplaats (grb); wat d'r vrogger in zat wete wiej neet (wrđ); veel dressoirs uit de jaren '50-'60 zijn in de schuur beland. Tegenwoordig schijnt een dressoir weer in te zijn (wij); in het theekassie zat vroeger het zunnaangse servies (nls).

VASTE KAST IN DE WOONKAMER

hookkast: bor, tub; **hookkaste:** mar;

hoekkast: glb; **hoekkaste:** hel, kui

oekkässien: gmd

schuine kast: vrz

koamerkast, kaomerkast: blz; **kamer-**

kast: ens; **kamerkaste:** has, kui, ols, vol, zwo

köppieskaste: dhm, sjk; **koppieskaste:**

kam; **koppieskaaste:** olm; **köpkaskast:** ens

scheuregoodkaste: hol

glazenkast: grb, mar, vas; **gläzenkaste:** raa

middelkast: gmd

muurkast: tub

potkast: grb; **potkaste:** sib, wrđ; **pottenkaste:** hei

servieskaste: zwo

theekassie: nij

spinde: daf; **speende:** wrđ

Hoekkaste met behangdeur (koppieskaste) (hel); in de oekkaste stonden kopjes, evt. vazen, trommeltjes, enz. (gmd).

BOEKENKAST

Een (meestal open) kast met veel planken voor boeken.

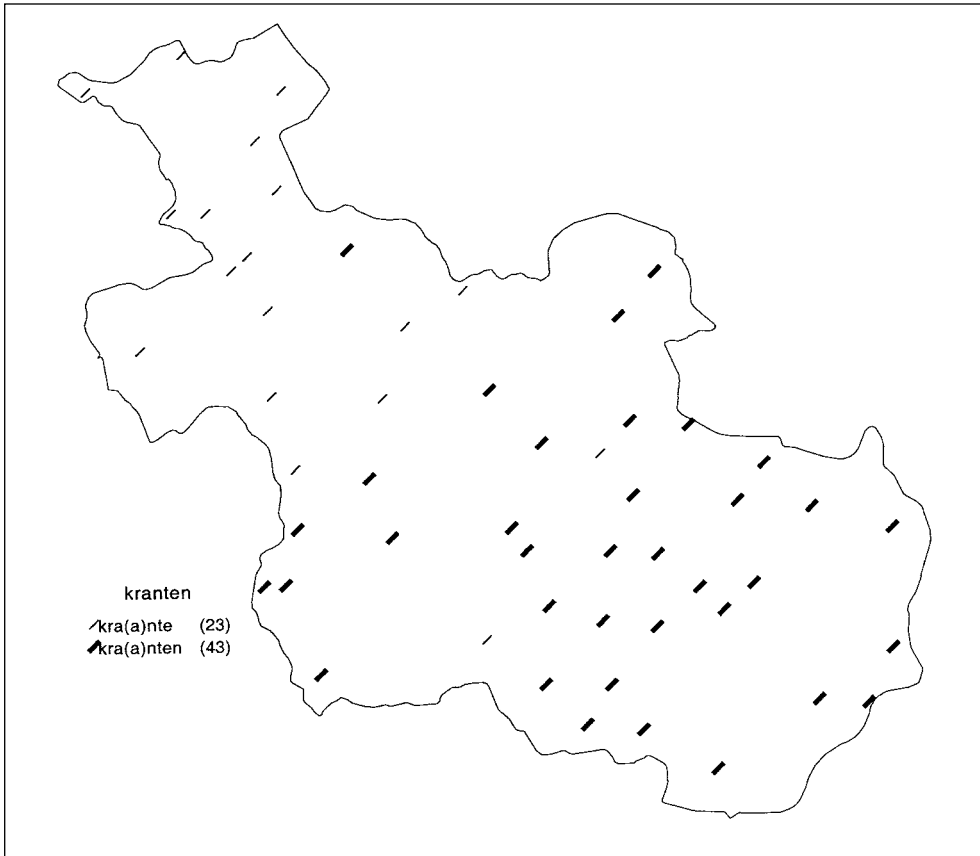
boekenkaaste: gie, olm; **boekenkaste:** bab, daf, dhm, gmd, grb, hdb, hei, kam, kui, nij, nls, omm, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, wan, whr, zsl, zwo; **boekenkast:** bat, blz, win; **bokenkaste:** amt, dev, die, ent, goo, hel, hev, hks, hol, mar, ols, raa, rij, wij, wls, wrd; **bokenkast:** bor, ens, olz, oot, ssv, tub, vas; **bokenkas:** alm, glb, zen; **bookkaste:** amt; **beukenkaste:** hks; **boukenkaste:** vrz
losse kast veur beuk: dka
boekenrek: grb
bokenplank: los
wandrek: has
wandmeubel: has

Nie vulle in de boederieën, 's avonds geen lech (licht) veur, wel praoten (amt).

Welke boeken had men vroeger in huis?

- Bijbel: alm, bab, bat, bor, daf, dev, die, dhm, ens, gie, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hks, kam, kui, nij, nls, olm, ols, omm, oot, rij, sib, sjk, stp, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win
- ploatenbiebel: alm, dev, nls
- kerkboek: bor, dka, ens, goo, has, hei, hol, tub, vas, wij
- psalm- en gezangboek: dev, die, ens, gie, hdb, sib, vrz, wan, wrd
- zangbundel van Johannes de Heer: dev, vrz, wrd
- missaal : ens, hks, vas
- catechismus: dka, hei, hks, wrd
- preekboeken: has
- parochiebundel: wrd
- zondagschoolboekjes: hdb, hol, kam, nls, whr
- bijbels dagboek: glb

- De Christenreize naar de eeuwigheid (John Bunyan): daf, dhm, gmd, hel, omm, vrh
- "olde schrievers": gmd, rij, stp
- Vader Cats: daf, ols, wij
- Vondel: ols
- de Katholieke Illustratie: amt, los, ssv
- de Roomsche jeugd, Ros Beiaard, De heilige engelbewaarder: amt
- Marx, Lenin, Multatuli: zsl
- scheurkalender met spreken: glb, hdb
- almanak: alm, bor, ens, hel, los, mar, nij, rij, sib, vol
- Deventer almanak: daf
- Staringalmanak: amt
- kinderveurleesboek (sprookjes): alm
- jeugdboeken: bor, sjk
- Alleen op de wereld: hdb, omm, wrd
- Pietje Bell: zwo
- De negerhut van Oom Tom: omm, wrd, zwo
- Afke's tiental: omm, zwo
- Dik Trom: omm, wls, wrd
- streekromans: bab, bor, grb, nls, olz, sjk, whr, wls
- V.C.L.-Spiegelserie: stw
- Nobelreeks: nls, stw
- Wereldbibliotheek: nij
- Sil de strandjutter: nls
- Verkade-albums: kam, nij, omm
- schoolboeken: bat
- encyclopedie: wls
- vakliteratuur: los
- boeken over veeziekten: mar
- boeken over bijbelse geschiedenis: nij
- geschiedenisboeken: dev
- aardrijkskundeboeken: nij
- atlassen: nij
- King-atlas: omm
- reisbeschrijvingen: dev
- koninklijk hoes: mar
- geneeskundige boeken: kui
- kruidenboeken: kui
- olde dokters- of kwakzalversboeken: has
- kokboek: alm, raa

Kaart 3: kranter-. De verspreiding van de gerekte klinker (aa) lijkt op die van baank(e) (blz. 18): in heel de provincie m.u.v. het deel dat grenst aan Veluwe en Zuiderzee. In kraant lijkt de aa nog verder westwaarts doorgedrongen.

Protestanten meestal de bijbel, katholieken kerkboeken (missaal) en katechismus (hks); het boekenbezit was zeer klein of er waren helemaal geen boeken. Vaak was er wel de bijbel en/of een gezangboekje (gie); vaak een bijbel en kerkboekjes. Bij de gegoede burgers en boeren ook soms de werken van Jacob Cats (wij); vooral de bijbel, bij ons thuis waren veel boeken (olm); weinig boeken, wel ingebonden jaargangen Katholieke Illustratie (ssv); boeken oaver de lokale historie van Westera en Rientjes (die krijgen we nu

soms bij de Historische Vereniging aangeboden van de mensen) (nij).

Welke boeken zijn er bijgekomen?

Noe bint ter völle meer beuke, ieder hef nor eigen vuurkeur (mar); nu ook woordenboeken, streekromans en de Winkler Prins (kui); teveel om op te noemen (has, los); verschillend, naar de keuze van de mensen (hks); van alles en nog wat (hel); nu van alles, veel meer boeken en tijdschriften (hdb); veel meer boeken

dan vroeger: woordenboeken, studieboeken, (streek)romans, dialect (Johanna van Buuren enz.), heel verschillend (alm); de meeste gezinnen hebben nu meer boeken, maar in reformatische kring heeft men wel een verzameling "oude schrijvers" (gmd); liedboek voor de kerken (dev); per gezin verschillend (dka); nu meer de leesmap en streekromans en boeken over Twente (amt); hobbyboeken, encyclopedieën, opvoedkundige boeken, essays, wetenschap, cultuur, etc. etc. (bab); nu ook veel praekboeken (stp); bie ons in de buurte bint nog betrekkelijk weinig boeken (wls); meer strips, series, naslagwerken en documentaires (whr); een groot aantal interessante boeken, woordenboeken, naslagwerken (vrz); noe ok 'n Biebel (tub); 't lichte genre en detectives (stw); van als wat, vake romans, geschiedkundige boeken (lokale historie), atlassen, detectives,

pocketboeken, sprookjesboeken, natuurboeken enz. (nij).

KRANTENBAK

kraantenbak: alm, amt, bor, dhm, dka, ens, ent, glb, grb, hdb, hel, hev, hks, mar, nij, omm, oot, raa, rij, sib, ssv, stp, tub, vas, whr, wrd, zen; **kraantebak:** bab, daf, gie, gmd, hol, nls, olm, sjk, stw, vrh, wan, zsl; **kroantenbak,** **kraontenbak:** vrz; **kraantbak:** amt, blz; **krantenbak:** hei, dev, die, goo, los, ols, wij, wls; **krantebak:** has, kam, kui, vol, win, zwo

kraantenhanger: amt, ens, hev; **kraantehanger:** hol; **kraante-anger:** gmd, sjk; **krantenhanger:** hei, wij

kraanterek: stw; **kraantenrek:** rij, wrd
krantemande: kam

lectuurmaande: omm

lectuurbak: bat, daf, die, hdb, hei, olz, omm, vrz, wij

PRULLENMAND

prullebak: amt, bab, bat, daf, dev, dhm, die, ens, ent, gie, glb, gmd, grb, hdb, hei, hel, kui, nij, ols, omm, oot, raa, rij, sjk, stw, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, wls, zsl, zwo; **prullenbak:** amt, blz, bor, hev, hol, mar, vas

prullemaande: daf, wrd; **prullemane:** wrd; **prullemande:** has, kam; **prullenmaand:** amt; **prullenmane:** mar; **prullenmand:** olz

papierbak: alm, daf, has, hdb, hks, hol, nls, olm, raa, vrz, wij, wls, wrd

papiermaand: ens; **papiermane:** rij

papierkorf: ssv

Ook wel: 't ronde archief (bor, nij).

*Design-krantenbak, lamp en stoel, jaren '50-'70.
Kampen*

Buiten met po in de box en oma als oppas. Kampereiland, jaren '40

KINDERBOX

box: amt, bab, bat, blz, bor, daf, dev, dhm, die, ent, gie, gmd, goo, has, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kam, mar, nij, nls, olm, ols, olz, omm, oot, rij, sib, vrh, vrz, whr, wij, zsl, zwo; **boxe:** raa, win, wls

keenderbox: amt; **kinderbox:** los

loophekke: bab, daf, dhm, hdb, nij, nls, sib, hol, kui; **loopekke:** has, sjk, stp, stw, vol, wan; **loopäkke:** gmd; **loophek:** grb

looprekke: amt, hdb, hel, hks, nij, ols, raa, sib, wij, wrd; **looprek:** alm, blz, bor, dka, ens, glb, omm, oot, ssv, tub, vas, vrh, vrz, zen; **loprek:** los

loopwage: amt

hökkie: hei

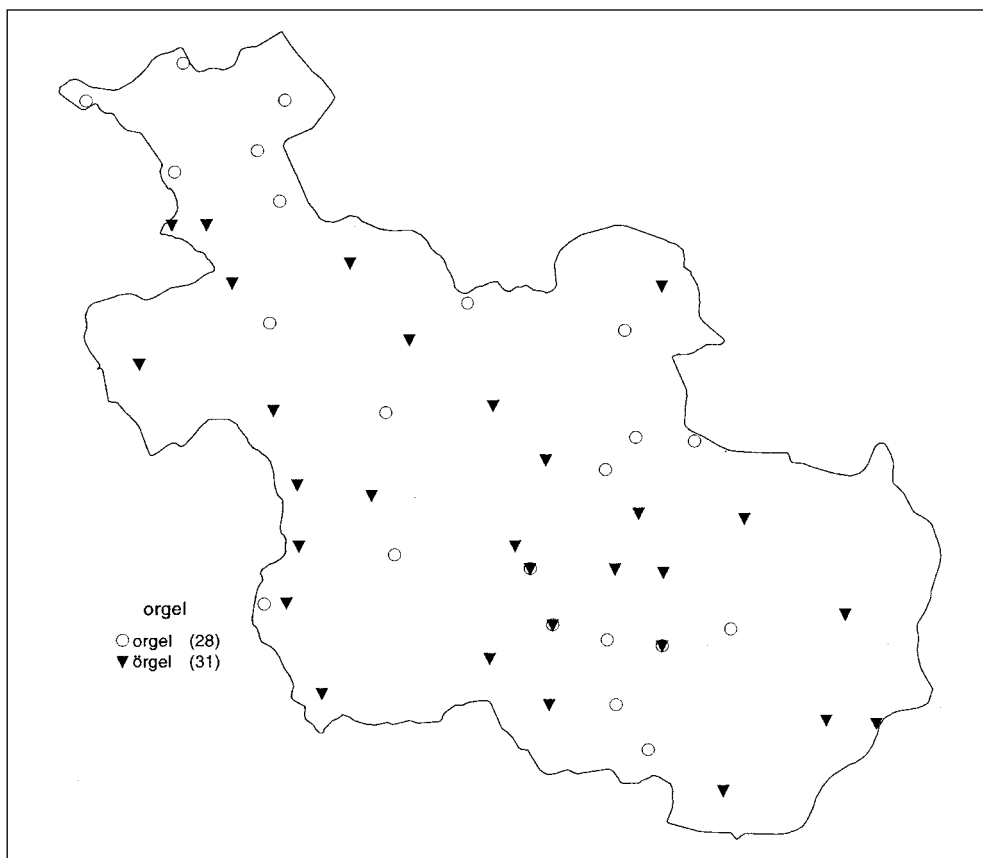
Vrogger looprekke (whr); het looprekke vroeger, de box nu (wij).

ORGEL

örgel: alm, amt, dev, dhm, gmd, grb, hei, hel, hks, hol, kam, mar, nls, ols, olz, omm, rij, sjk, stp, vol, vrz, win, wrd, zwo; **orgel:** amt, blz, bor, daf, gie, goo,

hdb, hev, kui, olm, raa, stw, vrh, wan, wls; **torgel:** ent, sib; **norgel:** sib
orgeltie: whr
hoesörgel: ens, tub; **huusorgel:** daf, sib;
huusörgel: nij, wij; **uusorgel:** has
huusorgeltje: nij
traporgel: amt, bab, nij, rij, sib; **trapörgel:** glb, grb, nij
luchtorgel: amt
harmonium: nht, nij, olm, ssv
jammerholt: kam; **jammerhoolt:** rij
trapkast: los

Eind 19e eeuw harmonium 'American' in boerderij op Kampereiland

Een goed aeriffermeerd æzin hef min- **ORGELBANKJE**
Kaart 4: orgel. De variant örgel is door de hele provincie aan te treffen.

stens zes kinder en een huusorgel (daf); mien tante had d'r ene en zundags kwamp de hele familie (oma's en tantes, opa en opoe en kleinkinderen) en werden psalmen ezongen (dev).

Van een boer noar een börger löp as ne örgel. Mer van een börger noar een boer dat geet zoer (buitenaf eertijds gebrek aan voorzieningen: geen gas, electra, stromend water) (hks).

orgelbank: bor; **örgelbaank:** glb; **örgelbaanke:** wrd; **örgelboanke, örgelboanke:** vrz

orgel-/örgelbaankie: dhm, gie, hdb, hel, nij, nls, omm, sjk, vrh, wan; **orgelbäänkie:** raa; **orgel-/örgelbaankien:** bab, grb; **örgelbäänkien:** gmd; **örgelbankien:** vol; **orgelbankjen:** kui; **orgel-/örgelbänkie:** daf, wij; **orgel-/örgelbenkske:** ens, hev; **örgelbeankske, örgelbaenkske:** hol; **örgelbeinkske:** mar; **örgelbenke:** tub

bankjen: dev; **bankien:** zwo

orgel-/örgelkruk: olm, wrd; **orgelkrok-**
ke: stw; **örgelkrukke:** rij, wrd
orgel-/örgelkrukkie: daf, hel, nij, sib,
 sjk, whr, wij, win; **orgel-/örgelkruk-**
kien: bab, gmd, grb, has, kam, stp, vol,
 wls; **orgel-/örgelkrukje:** amt, goo, hol;
orgelkrukjen: blz; **orgelkrukske:** amt
kruk: alm, olz; **krukke:** hev; **krukkie:**
 hei; **krukske:** oot

Met opklapbare zittige umme de muziek-
 boeken op te barga (has).

VLEUGEL

vleugel: amt, bab, bat, blz, bor, daf,
 gmd, goo, has, hei, hel, hol, kui, los,
 mar, nij, olm, rij, ssv, stp, stw, vol, wij,
 win, wrd, zwo; **vlöggel:** ens, olz, tub,
 vas; **vlüegel:** vrz
vleugelpiano; hev
piano: grb, hev, olz, raa, wan, whr

PIANO

piano: algemeen
klavier: nij
pingelding: nij
jengelding: sib

rammelkiste: nij

*Kwam voor de Tweede Wereldoorlog de
 piano in het huis wel voor?*

- ja: alm, bab, bat, blz, bor, glb, hei,
 hel, hev, kam, kui, mar, olm, ols, olz,
 tub, wan, wrd, wij, zsl, zwo
- nee: grb, hev, nij, sib, stp, win, whr
- sporadisch: amt, ent, gmd, gie, hks,
 nij, oot, raa, stw, vas, vrz, wls
- bij de dokter: grb, los
- bij rijke mensen: daf, ens, goo, has,
 rij, stw
- bij de schoolmeester: nht, nls, ssv

Enkelen, bie rieke boeren, as man er nig
 op speulen kon da was nig zo slim (amt);
 bij de gewone leu nooit van heard (glb);
 de burgemeester en de dokter en de
 notabelen (has).

Hoofdstuk 3

Letterdoek eind 19e eeuw, geborduurd door Francis van de Burg

Klokken, wandversieringen en religieuze voorwerpen

In tegenstelling tot de voorwerpen in het vorige hoofdstuk zijn de zaken in dit hoofdstuk niet gebonden aan een bepaalde, luxueuze levensstijl: ze kwamen in elk huishouden voor, al kon de uitvoering van de klok, de wandversiering of het religieuze voorwerp natuurlijk wel iets zeggen over de draagkracht van de bewoners.

Op het eerste gezicht lijkt het wat vreemd om klokken, wandversiering en religieuze voorwerpen in één hoofdstuk te behandelen. Maar er zijn belangrijke overeenkomsten tussen de drie categorieën. Ten eerste gaat het voornamelijk om versieringen of versierde voorwerpen die aan de wand hangen, al zijn er natuurlijk uitzonderingen, zoals de trouwbijbel op de standaard, of de sierhondjes. Ten tweede blijkt bij nadere bestudering dat haast al die voorwerpen de bewoner van het huis herinnerden aan het voortschrijden van de tijd, in de vorm van de tikkende klok of het blad van de kalender. Of men werd aan een bepaalde gebeurtenis in het verleden herinnerd, door geboortedata of een trouwdatum op een letterdoek. De trouwbijbel op de standaard vormde een zichtbare herinnering aan de dag van het huwelijk. Ook de sierhondjes kunnen we trouwens met het huwelijk in verband brengen, omdat ze in zedelijk opzicht soms diametraal op die huwelijksbijbel stonden.

KLOK

klok: alm, amt, bab, bor, dev, ens, gie, glb, goo, hdb, hei, hol, kui, los, nij, nls, olm, ols, olz, omm, raa, sjk, ssv, vrz

klokke: daf, ent, gie, goo, has, hdb, hel, kam, mar, nij, ols, sib, stp, vrh, wan, whr, wij, win, wrd

soorten klokken:

pendule: alm, amt, bab, bor, daf, dev, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, has, hdb, hei, hel, kam, los, nij, nls, olm, ols, olz, omm, sib, sjk, wij, wrd; **penduul:** oot

regulateur: amt, bab, dev, ens, gie, glb, gmd, goo, kam, kui, los, nij, nls, olm, omm, oot, ssv, stp, stw, vrz, wij

koekoeksklok(ke): amt, bab, daf, ens, gie, grb, hdb, hei, hel, kam, los, nij, olm, ols, sib, sjk, stp, wrd

Friese klok(ke): dev, hel, hol, kui, nij, ols, win; **Freese klok:** alm; **Freeske klok(ke):** amt, ent

Friese staartklok(ke): bab, gie, nij, nls, olm, sib, vrz, wij; **Friese stärtklokke:** daf, gmd, stp; **Friese startklokke:** has; **Freeske stetklokke:** ens

staartklok(ke): bor, hdb, kam, omm, raa, sjk; **stärtklok:** ens

Friese hangklok(ke): grb, nij, wrd

hangklok: alm, amt, ens, hei, nij, raa

staande klok: daf, goo, hei, hol, olm, oot, ssv; **stoande klok, staonde klok:** amt, ens

grote staande klok: glb

staand horloge: dhm, nij, omm; **stoand horloge, staond horloge:** amt

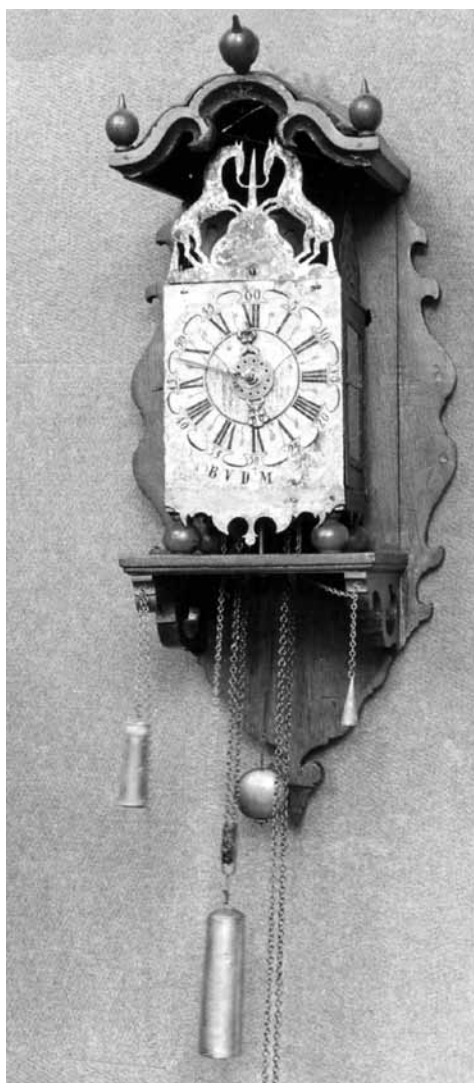
stoeltjesklok: amt, hol, kui, omm, sjk;

stoeltiesklok: bab; **steultiesklokke:** ols

schippertie: bab; **skippertien:** has;

schippertje: hdb, kui

Zaanse klok(ke): dev, hdb, win, wrd

Goorse stoelklok

peerdtiesklokke: ent, gmd, has
stolpklok(ke): bor, dhm, hdb, wrd
tafelklokke, taofelklokke: oot, wrd
bozemklok: amt
Junghans wandklok: vrz
molenklok: amt
notarisklokke: wrd
punderklok: dlt

Sallandse klokke: win
Fraanse Comtoise-klokke: wrd
Westminster: ols
bimbamklok(ke): hdb, sib
klokstel: nij, nls, stp; **klokkenstel:** hei, whr
kaststel met klökkie: dhm
schilderiejklökske: ens

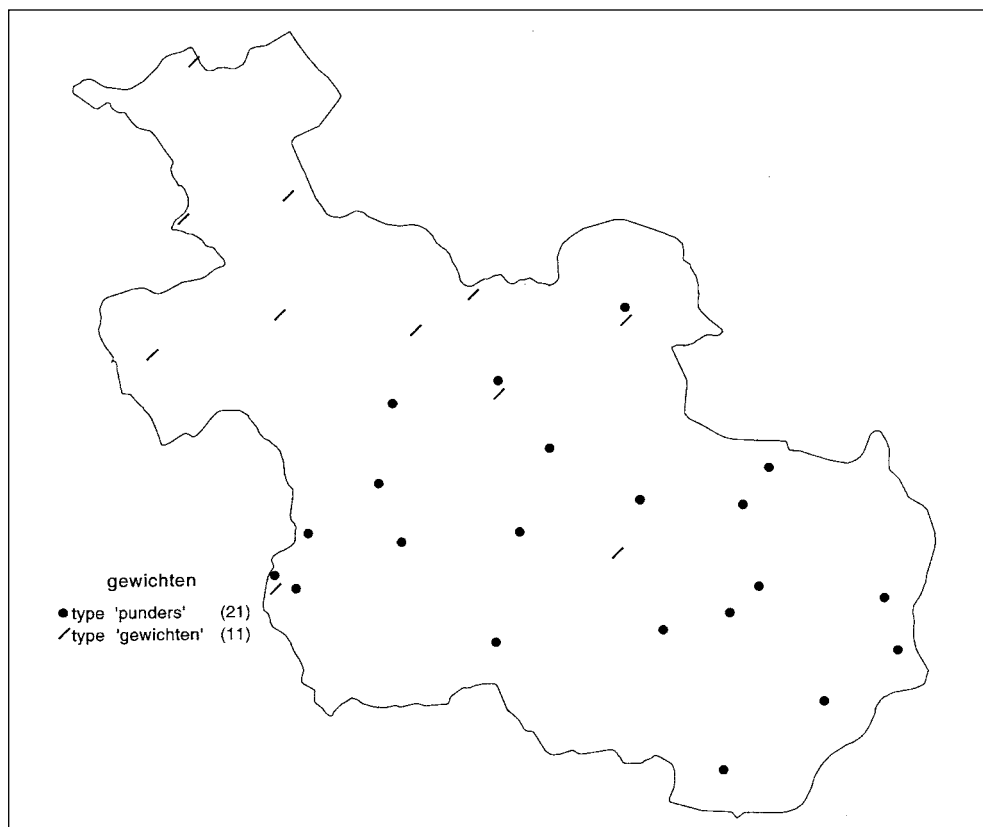
Bij de meer gegoeden een Friese staartklok, anders een wekker (gie); reguleurklok bij gewone mensen, Friese staartklok bij wat betere stand, staand horloge bij deftigheid (dhm); regulateurs van Duuts fabrikaat hungen an de muur, dee hadden een achtdaags uurweark, dat was makkelijker as dee Freeske stetklokken. Dee mos ie alle daag optrekken. Mangs hadden de leu ok nog wa ne stoande klok. Veerkaante schilderiejklökskes wassen d'r ok. (ens); pendules op schoorsteenmantel, andere slingeruurwerken aan de muur, in kast of zonder kast, soms met ruitertje te paard voor verzwareing slinger (olz); klokstel is twee vazen en een klok in delftsblauw; in de vazen zand om vallen te voorkomen, soms pauwenveren als versiering (nls).

GEWICHTEN

punders: amt, bor, daf, dhm, dlt, hdb, hei, hel, hol, los, ols, raa, wij, wls;
peunders: ens, hks, tub, vrz; **ponders:** omm; **peuiners:** ssv; **pune:** vas
gewichten: bab, has, hdb, kam, nls, omm, vol, wan, wls, wrd; **wichten:** olm
klokkelood: gmd

KETTING

ketten: bor, dhm, ens, hdb, mar, nls, olm, tub, wrd; **ketting:** daf, los; **kettik:** vol

Kaart 5: gewichten. Punders, peunders, ponders etc. komt in het noordwesten niet voor.

SLEUTEL

slöttel: alm, daf, ens, grb, ols, oot, wij, wrd; **sleutel:** blz, gmd, los, tub

SLINGER

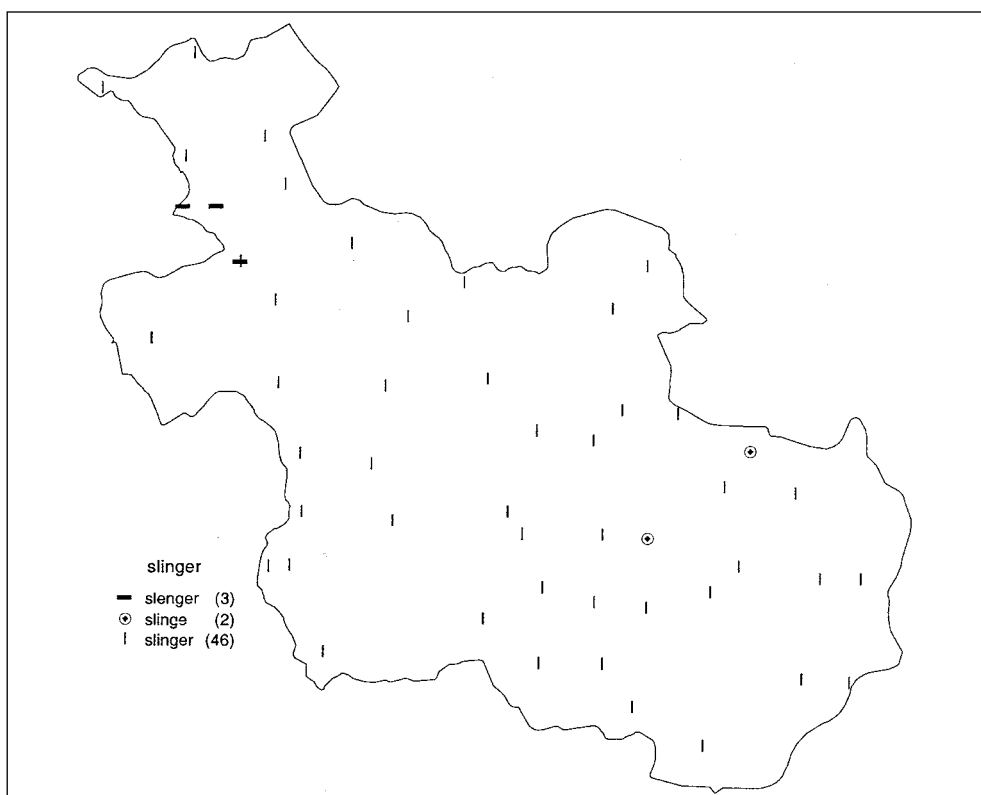
slinger: amt, bab, blz, bor, daf, dev, dhm, dlt, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kam, kui, mar, nij, nls, olm, ols, olz, omm, oot, raa, rij, sib, ssv, stp, tub, vrh, wan, whr, wij, win, wls, wrd, zwo; **slenger:** gmd, sjk, vol; **slinge:** alm, vas

WIJZERS

wiezers: algemeen

WIJZERPLAAT

wiezerplate: amt, bab, daf, dev, dhm, ent, goo, grb, has, hdb, hel, hev, hks, hol, kam, kui, mar, nij, nls, omm, rij, sib, sjk, vol, vrh, wan, whr, win, wls, wrd, zwo; **wiezerplaat:** blz, bor, dlt, ens, glb, olz, oot, ssv, tub, vas; **wiezerpläte:** gmd, hei, ols, raa, stp, vrz, wij; **wiezerpleate, wiezerplaete:** gie, olm, stw; **wiezerploot, wiezerplaot:** alm

Kaart 6: slinger. Rond het Zwarte Water vinden we de e in plaats van i.

Welke voorstellingen stonden er zoal op de wijzerplaat?

- zon en/of maan: amt, bor, daf, dev, gie, glb, gmd, goo, has, hei, hel, hev, hol, kam, kui, los, mar, nij, nls, olm, ols, omm, oot, rij, sib, tub, vas, vrh, whr, zwo
- aarde: goo
- sterren: bor, hei, kam, los, olm, omm, whr, zwo
- hemellichamen: bab
- stadsgezichten: hdb
- dorpsgezichten: bab
- landschap: amt, dev, ens, has, hol, kam, kui, los, nij, nls, rij, vol, vrh, vrz, wls, wrd
- scheepjes: bab, dev, dlt, ens, glb, hei, hel, kam, raa, omm, vas, vrh, wrd
- bloemen: ens, daf, hol, los, olz, vrz, wrd
- ranken: wrd
- vruchten: olz
- dieren: nij
- vogels: daf, wrd
- nen papegaai: wrd
- koe in de weide: dlt
- peerdties: raa, whr
- zwanen: omm
- haan: omm
- nen boer an het bouwen: ens
- ruters op een peerd: ens
- ne kearlskop: oot
- heideveld met begroeiing: dlt

- meulen mit rivier: amt, vrh
- ne boerderiej: ens, wrd
- huisjes: omm
- landweg mit roeiboote: amt
- een an het visken: ens, omm
- jachttaferele: daf
- orkest: has
- bijbelse voorstellingen: nij, sjk, stw, wls
- Abrahams offer (met bewegende hakbijn of mes): grb
- Salomons oordeel: ens
- engeltjes: has, ols, omm
- allegorische voorstellingen: sjk
- zeemeerminnen: omm
- Atlas: vrh
- Vader Tijd: omm
- Magere Hein: glb
- zandlopers: glb
- datum: ens, gmd, los, nij
- maanstand: alm, dhm, ens, hdb, raa
- jaargetijden: stw
- Romeinse cijfers: ens, blz, gmd, goo, nls, sib
- Arabische cijfers: nls
- allerlei: win

Sterren draaiden mee met het uurwerk (hei); op dee oale Freeske klökke stönden mangs nen boerderiej of een laandschop of één dee an het visschen was. Mangs ok wa een mechaniek zoas nen moan en doatum. Op grote stoande klökke zat mangs een mechaniek met ruters op een peerd, scheepkes en ok wa Salomons oordeel. Op pendules en regulateurs stonden bloos ciefers (ens).

WEKKER

wekker: algemeen

Voor de kookwekker zie deel A blz. 67.

WEKKERRADIO

wekkerradio; algemeen
radiowecker: stw

Het wekkerradio (ssv, vrz).

KALENDER

kalender: amt, ens, gie, hdb, kam, los, nls, wls, wrd, tub
scheurkalender: alm, daf, dev, dlt, goo, grb, hei, hev, hol, kui, olm, ols, olz, omm, oot, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, vrz, wij; **skeurkalender:** gmd, has, whr; **schuurkalender:** amt, bor, dhm, glb, mar, vas, vrz; **skuurkalender:** hks, rij
dagkalender: ent, kui, nij, zwo
gatkalender: nij
Maranathakalender: amt, bab
Marthakalender: amt
Gerarduskalender: amt
missiekalender: amt, ssv
spreukenkalender: olm

N.B. de frequent optredende verzwakking van -kalender tot -kelender is hier buiten beschouwing gelaten.

Soorten kalenders:

Met bijbelteksten: dagkalender (goo); met afscheurblaadjes die na de maaltijd werden gelezen (grb); scheurkalender 'Honingdrippels' (kerkelijk) (gmd); een and vol koren-oningdrippels; waren meestal zendingskalenders (has); vroger waren er mensen, die i.p.v. de biebel het blaadtie lazen van de scheurkalender. In Lutten hef een zekere B. ewoond die dat heel serieus deud. Hi-j begunnen steevas-te as volgt: Dinsdag 6 februari 1937. Zon op ... uur, Maan op ... uur, en wat er verder volgen (hdb); religieuze met een

woord voor elke dag, werd na het bijbel-lezen voorgelezen (alm); (RK) missieka-lender, Gerarduskalender (met dagspreu-ken), (Prot.) Marthakalender, Maranatha-kalender (amt); scheurkalender (b.v. van het Nederlands Bijbel Genootschap): kar-tonnen plaat met bijbelse figuur met per dag één blaadje met datum; achterop een spreuk (dev); men had vaak een scheur-kalender van de Missie (R.K.) of Neerbosch Stichtingen (Prot.), later ook een gewone kalender van Pro Juventute (wij); vaak van missiegenootschap (ssv).

SPIEGEL

spiegel: bab, blz, daf, dhm, gie, gmd, grb, has, hdb, hei, kam, kui, nij, nls, olm, omm, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, wan, whr, win, zwo; **spiegel:** alm, amt, bor, dev, dlt, ens, ent, glb, goo, hel, hev, hks, hol, los, mar, nij, ols, olz, oot, raa, rij, ssv, tub, vas, wij, wls, wrd; **speigel:** vrz

Waar hing de spiegel meestal?

Boven de schoorsteenmantel (kui);
baoven de sköstien of tussen 't raam
(has); in de beste kamer (vas).

SCHILDERIJ

schilderij: olz; **schilderije:** ent, nls, olm, sib, stp; **schilderi-j:** daf, oot, ssv, vrh;
schilderi-je: bab, grb, hdb, hol, mar, omm, sjk; **schilderie:** dhm, goo, los, wij; **schilderieje:** amt, bor, dev, hei, hel, hev, nij, ols, raa, rij, vrz, wij, wrd; **skil-derij:** blz; **skilderije:** kui, stw, vol; **skil-deri-j:** kam; **skilderi-je:** gmd, has, hks, wan, whr; **skilderieje:** nij, nij; **skeelde-riej:** ens; **schillerij:** dlt, tub, vas
prente: omm, win; **preant, praent:** glb

Kleine schilderijen noemde men "schild-jes" (hdb).

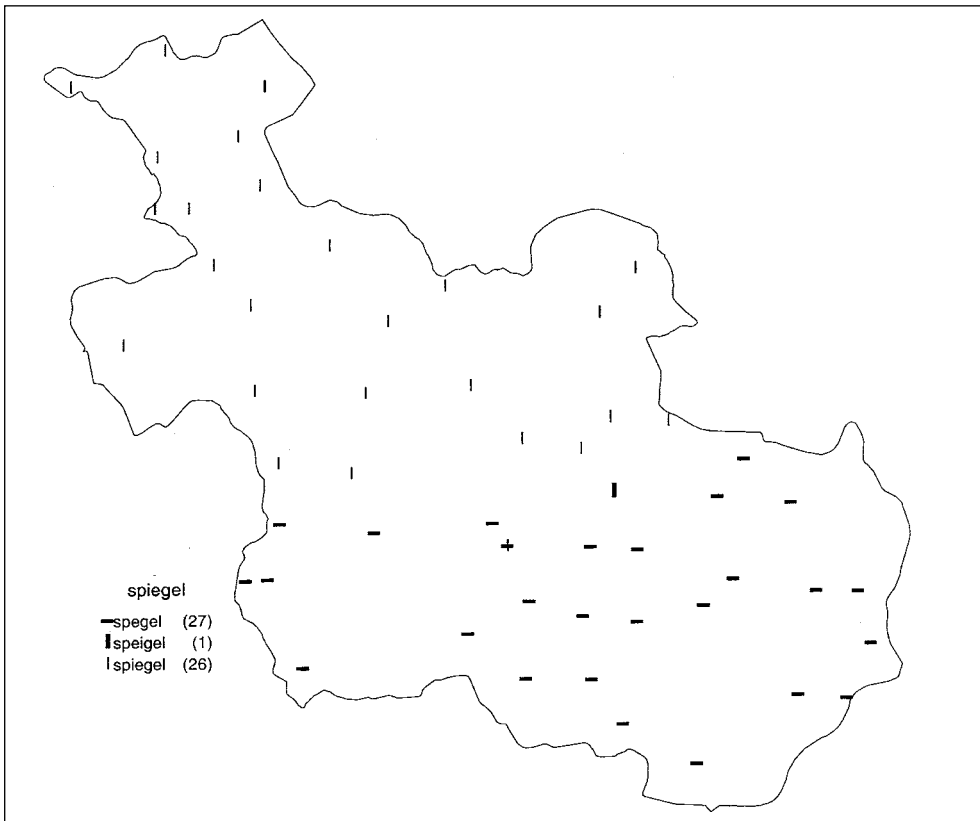
Doorgaans werd alles wat ingelijst was (achter glas) als schilderij aangeduid, dus ook de volgende zaken:

- reproducties van beroemde schilderij-en: dev, ens, kam, los, nls, olz, rij, whr
- borduurwerk: daf, dev, hol, kui
- tekeningen: kui
- platen: kui
- schoolplaten: hol, nij
- pentekeningen: dev
- etsen: daf, wrd
- gravures: daf
- foto's: daf
- kriettekeningen: wrd
- ingelijste kleurplaten: stp
- kalenderplaten: mar, whr
- getuigschriften van school en kerk: gie
- spreuken: gmd, hei, wrd
- gedenkplaten: gmd, hel
- jubileum- en trouwplaten (zwart glas met zilveren letters): amt
- platen vuur herdeanking van 25-joarig huwelijk: ens, hks
- marklappe: has, hei
- letterdoek: has, nij, nls, rij

Ingelijste "posters" (smalle/brede weg!), geverfde houten bordjes met teksten, hout – met fluweel overtrokken – beschilderd met zilveren letters en bloem (herinneringsbordjes), uitgesneden plank-jes (met bijbelteksten), zilveren/koperen platen met spreuken (gmd).

De volgende afbeeldingen kwamen voor:

- Bijbelse voorstellingen (zie ook onder de andere religieuze voorwerpen bij PALMTAKJE): amt, bab, bor, dlt, ens, ent,

Kaart 7: spiegel. De grens tussen ie en ee loopt precies van oost naar west (vergelijk ook het kaartje gieter, op blz. 109).

- grb, has, hdb, hei, hel, hks, nij, ols, omm, sjk, tub, vas, wij, win, wrd
- de levenstrap: hdb
- geschiedkundige feiten: bab
- veldslagen: ols
- personen: grb, ols
- personen van het koninklijk huis: dhm, omm
- de begrafenis van koning Willem III: hdb
- Willem de Zwijger: hdb
- landschappen: amt, bab, bor, grb, hdb, hei, hel, hev, olm, olz, stw, whr, wij
- berggezichten: dhm
- stillevens: bor, ens, olm, olz, stw

- dieren: amt
- bloemen: olz, stw
- jachttaferelen: amt, bab, hdb, hol, kam, ols, tub

Laatste Avondmaal, Pauselijke zegen, Sara bij de waterput (amt); vaak afbeeldingen van bijbelse taferelen als “Heer ben ik het?” of “Heer blijf bij ons” (ent); bie R.K.: afbeelding van Jezus, Maria, het Heilig Oavendmoal, het Alzeendoog (ens); bij R.K. afbeeldingen van de paus (dlt); vuurstelling van Maria, ‘t Heilig Hart (hks).

Mr. J.A. Nanninga Uitterdijk (1848-1919), Kamper gemeente-archivaris en historicus in zijn werkkamer, aan de muur een portret van Marten van Ingen (1637-1662), zoon van een Kamper burgemeester

PORTRET

petret: algemeen

Kleine foto van één persoon, soms ook wel van enkele personen (grb); foto's van individuele of groepjes familieleden, trouwfoto's (dev); in veel huizen portretten (foto's) van overleden ouders en familie (wls).

LETTERDOEK

Een geborduurde en ingelijste doek.

letterdook: alm, amt, dev, dhm, ent, glb, goo, hdb, hev, hks, hol, mar, ols, rij, vas, wij, wrd; **letterdoek:** bab, bor, daf, grb, has, hel, los, nij, nls, olm, omm, raa, stp, vol, vrh, wan, win; **litterdook:** ens, glb; **letterdook:** vrz; **letterlap:** alm, blz, bor, daf, stw; **letterlappe:** gie, gmd, hdb, kam, nij, olm, sjk, vrh, wan, zwo
merklap: goo, hev, los, olz, stw, tub;
merklappe: kui, vrh; **märklappe:** daf, hei, wij; **marklappe:** has, hdb, hel, nij, sjk, vol, wan, wls; **mearklap, maerklap:** ens; **mearklappe, maerklappe:** wrd; **meerklap:** dlt
bröddellappe: nij
borduurwark: hev
levensboom: gmd

In 1924 leerden de kinderen op school via de letterdoek letters (drukletters en cursief schrijffletters) en cijfers – als voorbeeld (amt).

Welke voorstellingen en figuren worden er zoal op deze doek aangetroffen?

- levensboom: daf, dhm, ens, glb, gmd, has, hdb, hei, hel, kam, kui, los, nij, olm, ols, omm, rij, stw, vrh, vrz, wij, win, wls
- ne leavensboot: wrd
- levensloap: wan
- hoorn des overvloeds: hei
- motieven ontleend aan volkscultuur: blz
- beroepen: hdb, hei
- (geboorte)datum: amt, blz, dlt, gmd, hdb, hei, hel, hol, kui, los, olm, tub, vas, vrh
- huwelijksdatum: amt, hdb, hel, vas, wan
- huwelijksplaats: amt
- huwelijksjubileum: rij
- jaartallen: bab, bor, ens, gmd, ols, vrz, wan
- jaargetijden: amt, hks
- namen: amt, dev, glb, gmd, kam, olm, vrz
- initialen: alm, bab, dhm, ens, glb, hdb, los, tub
- monogram: vrh, wrd
- familiewapens: alm
- alfabet: bab, bor, dev, dhm, dlt, has, hol, olm, ols, olz, rij, vas, wan, win
- letters: amt, daf, dhm, ens, gie, glb, gmd, goo, hel, nij, omm, stw, wij, wrd
- cijfers: amt, bor, daf, dev, ens, gie, glb, gmd, goo, hel, wij
- namen kienders: kui
- eigen namen: bor, dlt
- persoonlijke tekens: kui, nls
- sterrebeelden: nij, omm, wan
- spreuken: ssv, tub
- bijbelteksten: vrz
- trouwtekst: rij

- het Onze Vader: omm
- bijbelse voorstellingen: bab, glb, grb, hdb, hel, hol, kam, mar, nij, nls, omm, stp
- dieren: amt, ens, glb, goo, grb, hol, mar, nij, nls, raa, wij, win, wrd
- vogels (o.a. pauwen, duiven): amt, goo, hdb, hel, nij, olz, vrh, wij, wrd
- bloemen: amt, dev, ens, goo, grb, hol, nij, nls, olz, rij, stp, tub, vrz, wij, wrd
- kruden: tijm, basilicum: dev
- vruchten: olz, wij
- druivenranken: dhm
- bomen: ent, goo, hdb, hol, rij
- figuren: alm, goo
- klederdrachten: nij
- huizen: bab, goo, grb, hdb, hol, kui, nij, vrh, wrd
- boerderijen: bab, kam, olm, wij
- ne mölle: hks, nij
- schepen: hol
- landschappen: mar, nij, hks, stp
- natuuraferelen: stp
- jachtaferelen: alm, nls
- diverse sierranden: dlt, glb, gmd, hdb, omm, stp, vrz, wrd

Levensboom is een stamboom (gmd); letters a tot en met z, cijfers 0 tot en met 9 (glb).

PALMTAKJE

palmtekkie: alm, ssv, tub, vas; **palmteken:** dka, wrd; **palmtekske:** amt, bor, ens, goo, hev, hks, hol, los, oot; **palmtekkie:** hei, wij; **palmtakkie:** nij, raa, vol, vrh, zwo

palmposentakkien, palmpasentakkien: has

takkien: wls

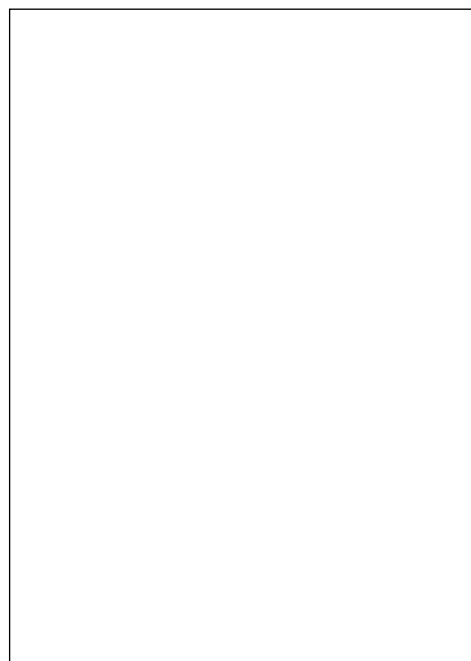
Katholieken haalden wijwater op paaszaterdag (een takje gewijde palm op palmzondag), in de loop van het jaar nodig voor eventueel bediening of communie of

aan zieken (olz); achter het kruusbeeld boven de duur of in de schossteen, bij onneweer mit wiewater-palmtekske het hoes besprenkeld (amt); n' eerste paosdag vuur de late kerke het hoes oetwijen en ook het laand en het vee met wiewaoter (gehooled op paoszaoterdaag) (amt); achter het kruisbeeld; katholieken brachten dat mee met palmzondag (dka); mie moo bewaren zo'n tekken achter het korpus van het kruusbeeld. Bie onweer gung ze al wijwater spreengelend duur het hoes en vie gungen d'r dan al biddend achteran (ent); alleen bij R.-K. gezinnen, in Hardenberg woonden weinig R.-K. gezinnen (hdb); bij de R.- Katholieken krijgen de kerkgangers nog steeds een palmtakje mee naar huis. Daar wordt het achter het wijwaterbakje of achter het kruisbeeld gezet (wij); die wödden bewaard achter het kruusbeeld. Ie hadden ze neudig as de pestoar is kwam (veur bedienen of 'n huus inzeengen). Met palmzunnag wödden de palmtakkies bie de karke ehaald. Bie de karke steun een paar grote palmbeume (nij).

Kwamen er nog ander religieuze voorwerpen in huis voor?

Katholiek:

- heiligenbeelden: amt, bor, die, dka, ent, glb, hdb, hei, hel, hev, hks, kam, los, nij, ols, olz, raa, rij, ssv, stw, tub, vas, vol, vrz, wrd, zwo
- Mariabeeld: amt, bor, daf, dev, dka, goo, hks, kui, nij, ols, olm, omm, oot, tub, vrz, wij
- kruisbeelden, crucifixen: bor, daf, die, dka, glb, goo, has, hdb, hei, hel, hks, kam, kui, olm, omm, los, nij, olz, oot, stw, tub, vas, vol, wij, wrd
- wiewaterbäkkies: amt, has, hei, hel, kam, vas
- godslampje¹: amt, daf, dev, dka, los, olm, omm, raa, wrd

Beeld van uit de dood opgestane Christus 'het Heilig Hart'. Jaren '50, met elektrisch lampje. Mander, gem. Tubbergen

- foto van de paus: daf
- doopkaars: bor
- paaskaars: omm
- bidprentjesdeuske: amt
- rozenkrans: amt, vas

Protestants:

- herinneringsplaat belijdenis²: amt, bab, bor, dhm, gie, gmd, has, hdb, hol, nls, ssv, wrd
- kruis aan de muur: dev, glb, hol, wij
- hugenotenkruis: hdb
- doopkaart: bor
- divankleed met Bijbelse voorstelling: nij
- kniknegertje: nij

¹ Ook: Marialampje, H. Hartlampje, Eeuwig Licht

² Ook: bevestigingsplaat, aannemingsplaat

Beide:

- schilderijen (meest bij katholieken): amt, die, gmd, hel, hev, hks, kam, mar, nij, rij, vas, wrd
- religieuze teksten (meest bij protestanten): alm, blz, bor, daf, gmd, mar, nij, nls, omm, sjk, stw, vrz, zwo
- tegels met Bijbelse voorstellingen: hel, nls

Joods:

- chanoeka: bab, die, nij
- gebedsrol: nij

Biej de Roomsken haj toen en ok nog wa heden ten dage een H. Hartbeeld en een Mariabeeld. Oonze schoonmaakster was ne Protestantse. Op het lessen van de wekelijkse buurte zea ze stevaste: "Non Na (zo heten mie moo), ik zin kloar. Die kearls doar (wiezend op de heiligenbeelden) mu'j zölf mer eewen doan" (ent); Mariabeeld met olielampje (goo); aan de muur religieuze teksten als "de mens lijdt vaak het meeste door 't lijden dat hij vreest" etc. (alm); schilderijen van de brede en de smalle weg (daf, gmd, sjk); heiligenbeelden: H.Hart, H.Maria, Jozef,

'Kniknegertje'. Offerblok voor de zending. Vallend muntstuk zet hefboom aan hoofd in beweging

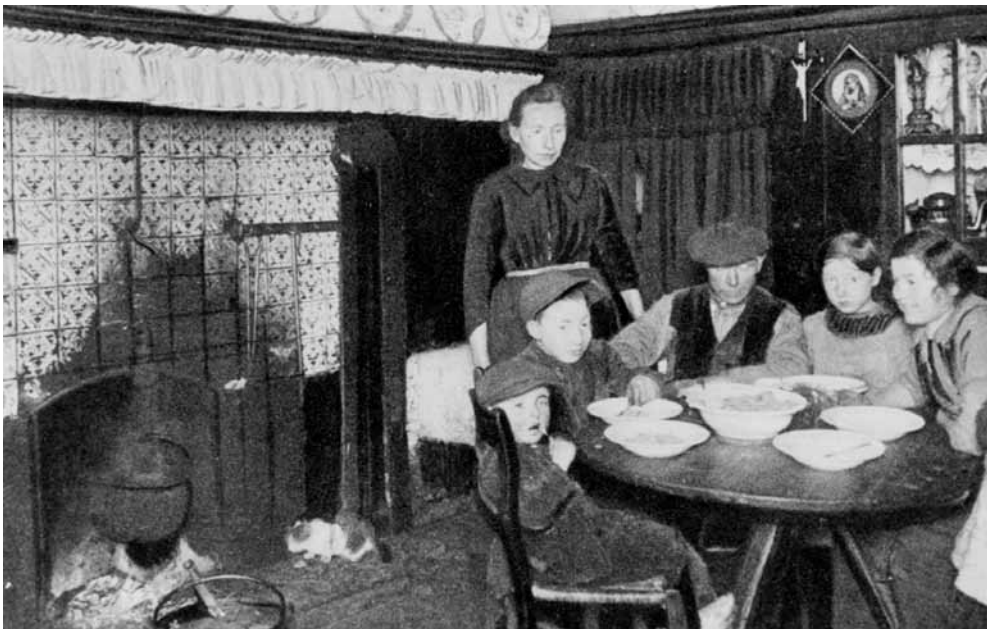

Chanoeka(olie)lamp. Werd jaarlijks ontstoken tijdens joods feest ter herinnering aan de herinwijding van de tempel te Jeruzalem in 165 v. Chr.

Antonius, Gerardus Majella, Franciscus (amt); gekleurde platen (schilderieën) met het avondmaal, engelengebed ten velde, mater dolorosa (amt); belijdenisprent: een ingelijste plaat met vermelding van het tijdstip dat iemand lid van een protestante kerk was geworden, waarbij dan ook de bijbeltekst werd vermeld (gie); bij katholieken, kruisbeeld met corpus, hart van Jezusbeeld en ander heiligenbeelden. Zijn jaren weggeweest, komen de laatste tijd weer "in" (nostalgie?) (olz); bij de R.K. gezinnen treft men nog steeds een kruisbeeldje aan, soms ook een H. Hartbeeldje of een Maria- en Jozefbeeldje. Bij Protestanten, vooral bij leden van de Lutherse kerk, hangt vaak een eenvoudig kruis, zonder beeldje (wij); R.Katholieken: beelden en kruuze, kruuslaampke, een kruus onder stölpe, schilderijen met bol glas (vuur religieuze ofbeelding), Maria-schilderijen. Protestant: beliedenisplaten/annemmersplaten, biebeltje of psalmboek met beslag (gold of zilver). Komen nog voor in beparktere moate (wrđ); wandteksten

geschilderd op hout of veloers (stw); as men noa Lourdes was ewes: Maria met Bernadette in de grot, spreuk van de Bond zonder Naam (kat.), wandtekst (biebeltekst) bie gerefemearden en hervormden, divankleed met biebelse veurstelling derop (ger. en herv.), in de zunsskole een kniknegertie (nij); belijdenis/trouwtekst geborduurd aan de wand (Prot.) (omm); ingelijste belijdenisprent; op fluweel gespoten, ingelijste bijbeltekst; tegelta-bleau met voorstelling en tekst (nls); bie de katholieken zie'j in de woonkämەر een kruusbeeld, meestal boaven de deure woar a'j in en uutgoat. In de sloapkämers hangt väke een wat kleiner kruusbeeldtie. Heiligenbeelden: vrogger meestal in de huuskämەر; in de sloapkämers kleine beeldties met engelties of mooie, jonge heilige. Die beeldties kreeg ie dan met de communie of het annemen. Veur die heiligenbeelden in de woonkämەر wodden mangs een lämpie ebraand – een tinnen

vutie met rood gläsie en doarin öllie met een klein pittie; in lätere tiden zag ie ok wel det er een elektrisch krusie veur stund. Schilderiejen: met religieuze veurstellingen zoals het läatste Oavendmaal. Det Palmtäkkie was ok ewijd, det gebeuren in Palmpoasenviering. De Palmtäkkies wodden meestal achter het kruusbeeld estökken. De Communiedoek: als er in 't gezin een oald meanse was, dan kwaamp de pastoor wel eens in huus de communie brengen. Dan kwaamp de communiedoek veur de dag. Het was een linnen doek, prachtig geborduurd met b.v. Het Lam Gods. Deze werd op de toafel elegd. Midden op de toafel een stoand kruusbeeld met twee kandeläars met wassen keersen aan weerskaanten van 't kruus. Bovenstoande gebruiken bint veur 't merendeel toch wë veleden tied (hei); dee tied [nl. van de kruisbeelden] he'w meest had (oot).

R.K. familie aan tafel in 'Twentsch Binnenhuisje'. Ansichtkaart uit de jaren '20/'30

Op de meeste sloopkaemers hung vrogger ok een wiewaterbäkkie. Wiewater was "gewijd water", wat dat in een viering in de kärke umstreeks Poasen ewiejd wodden. Op Poaszoaterdag stund er in een ruimte bie de kärke een grote teil met wiewater. De meansen mossen dan flessen metnemen en die ko'j dan vullen met wiewater um met noar huus te nemmen. Als er een zwoar onweer op kwaamp zetten, deud moe een bettie wiewater in een schaeltie, pakken een palmtäkkie en gung er met deur het huus. Zie sprenkelen dan met det wiewater het huus en bidden det ze gespoard mogen blieven van blikseminslag.

Wiewater haelen was vaeke wärk veur de wat grotere wichter, mar die wollen niet altied sjouwen met grote flessen en dan brachen ze mangs mar een klein bettie met.

Standaard met Statenbijbel, Staphorst

A'j een zomer hadden met völle onweer, raeken 't wiewater wel eens veurtiedig op, en wat deud moe dan? Zie heuld de flesse onder de kraene en dan mos het mar goed weazen; dan zea ze: och de krach zal d'r wel in blieven; het giet er mar umme de'j vetrouwen hebt. Mar noe mu'j niet denken det iederiene det deud. Er waren ok wè luu, die 't wiewater det over was over 't land uut geuten. (M. Wolfkamp (hei))

Woar gebeurd:

De pastoor kwaamp bie de familie Jansen op bezuuk en doar zag hee ok zo'n schilderije hangen en zea: "Bäts, wat he'j doar toch een mooie schilderije hangen". Bäts, die niet zo bes uut zien woorden kon kommen - hee stotterde oarig - zea: J.... j... Joa, meneer pastoor; wie.... wie.... wie bint godver... godver.... godvrezende luu. (M. Wolfkamp (hei))

TROUWBIJBEL

biebel: alm, amt, hdb, hev, kam, los, mar, nij, oot, raa, sib, stw, vrh, win, wls, zen, zwo; **bubel:** olm

trouwbiebel: daf, dev, hdb, hol, kui, nij, sjk, stw, vrz, whr; **trouwbijbel:** glb

stoatenbiebel, staotenbiebel: blz, has, stp, vrz, wrd; **stoatenbubel, staotenbubel:** gmd; **statenbiebel:** bor

grote Book: hdb

STANDAARD VOOR TROUWBIJBEL

lessenaar: has, olm, rij, stp

lessenaartien: gmd

biebelstandaard: mar, nij, wrd

standerd: stw

kathedertie: nij

Wel met een stoatenbubel erop (uit de trouwbijbel werd gelezen!) (gmd); open bij trouwtekst (nij).

Wie hadden zo'n standaard?

Heel deftige luu (katholieken) (nij); gegoede lui (nij); gegoede burgers (stw); deftig volk (rij); de oudere mensen (has); gegoeden, vaak erfstukken (gmd); bij een enkeling (blz); protestantse middenklasse (bor); bij protestanse boeren (amt); bij rieke boeren (amt, sib); oale protestantse families (wrđ); niet standsgeloven (stp); niet bekend (we waren hier zoawat al Rooms!) (tub).

BRUIDSKASTJE

Kastje waarin bruidspijp en bruidsboeket werden bewaard.

bruidskassie: sjk; **broedskeske:** tub
broedspiepkasje: hol

Niet in een kastje: werd in het "kamnet" aan het linnen bevestigd en zo bewaard (grb); de lange bruidsmanpiepe van steen mit strikken in kamnet, of in de glazekaste achter slot innestouwd (amt).

BRUIDSPIJP

broedspiepe: amt, goo, hdb, hol, mar, omm, wrđ; **broedspiep:** alm, bor, nij, olz; **bruidspiepe:** amt, ent; **bruidspiepe:** hdb, rij, sjk, wij
breugemanspiepe: grb, hel; **bruurgesmanpiepe:** amt; **bruurmanspiepe:** amt; **bruidmanspiep:** amt
bruidegomspiep: gie; **bruidegomspijp:** ols
trouwpiep: stp

Wie kent dat neet (wrđ); dat is bij ons niet meer bekend (hel).

BRUIDSBOEKET

bruidsboeket: amt, daf, gie, has, hdb, hei, hev, mar, ols, olz, rij, vol, vrh, wan, whr, wij, wrđ; **broedsboeket:** bor, ent, goo, hol, vas; **bruidsboeket:** amt, gmd; **bruidsbouket:** vrz
trouwboeket: alm, los; **trouwboket:** stw

N.B. de frequent optredende verzwakking van -boeket tot -beket is hier buiten beschouwing gelaten.

Boeket werd wel gedroogd en ingelijst, of onder stomp bewaard (gmd); bruidsboeket was er vroeger niet, kwam pas na de oorlog (grb); ca. 1930 in zwang (amt); een bruidsboeket kwam niet voor; de vrouw kreeg een beugeltas (stp).

SIERHONDJES

De twee (meestal wit of wit/zwart geglaazuurde) stenen hondjes die als versiering dienst deden.

sierhunties: grb, nij, vol; **sierhonties:** sib
heundkes: wrđ; **heunkes:** alm, amt; **heunekes:** mar; **hondjes:** blz; **onties:** sjk; **unties:** dhm, gmd, sjk; **hunties:** hel, hks, wij; **hunnekes:** olz
skossteenhunties: nij; **schossteenhunties:** ols
stenen hondjes: dev
hoondenstel: tub
Engelse hoonden: ens
Lerwickse hondjes: vrh
Heidelwachter: rij
oere-unties (= hoerehondjes): has

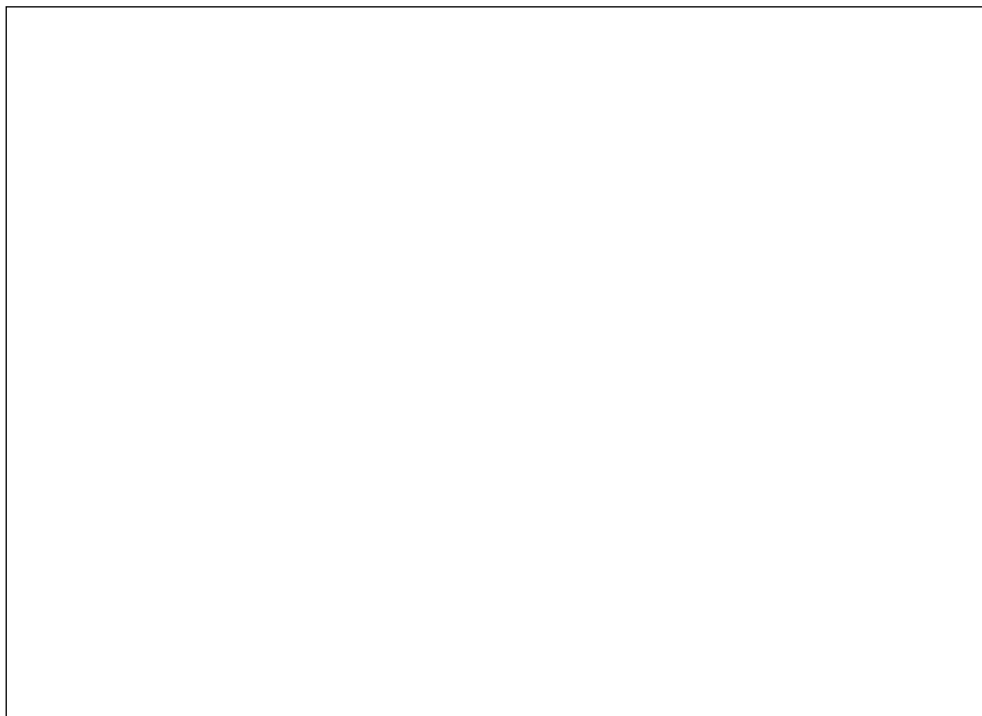
Een hoer mocht geen geld vragen voor haar diensten; een man bezocht haar en betaalde door de hondjes te kopen (omm); ko-j beter niet te vake langs

In- (en vol)gebouwd vitrinekastje en sierhondjes, Staphorst

komen, kree-j een slechte name van (has); afkomstig van publieke vrouwen. Ze werden gebruikt om te laten zien of je wel of niet naar binnen kon (hel); vanoet oonze umgeving kenne wiej het te kiekstellen van dee heundkes neet, mear in 't westen van het laand stunden ze wal bieje vrouwlee van lichte zeden in de veensterbaanke. Wanneer nen "gast" of "klant" welkom was met de köppe noar mekaar too ekeerd, zo neet, dan met 't achter-eande noar mekaar too ekeerd (wrđ); er kwamen ook hondjes voor die rood-wit geglazuurd waren, soms ook één hond met een klein hondje aan een kettinkje. Het volgende werd ook nog verteld: een vrouw had twee dergelijke hondjes in de vensterbank staan. Als er maar één stond, betekende dat dat haar man niet thuis was en kon ze bezoek van een andere man ontvangen! (wij); twee hondjes van elkaar afstaand met de witte achterkant naar voren duidde erop dat daar een publieke vrouw woonde (nij).

Hoofdstuk 4

'Onze winteravonden te Enschede 1900-1905'. Jonge hogeheren van 'De Club' bij gezellig suizend gaslicht

Verlichting

Ook op het gebied van verlichting heeft het huis in de twintigste eeuw een enorme verandering doorgemaakt. Aan het begin van de eeuw was de petroleumlamp nog in gebruik. De steden hebben bovendien aan het begin van de eeuw nog een andere vorm van verlichting gekend, op gas. Maar al voor de oorlog werden petroleum en gas vervangen door het elektrische licht: eerst in de steden en dorpen, later ook in de buitengebieden. 't Nije locht, het nieuwe licht, heette dat elektrische licht in Steenwijk.

Aanvankelijk was de elektriciteit er nog niet dag en nacht. Sommigen herinneren zich nog dat de (lokale) elektriciteitscentrale aan het eind van de avond stopte, en dat dat einde van de elektriciteitsaanvoer werd aangekondigd door een paar korte stroomonderbrekingen. 'Bouwhuis knipoogt oe too', zeiden ze dan in Haaksbergen. De introductie van het elektrische licht, en van elektriciteit in het algemeen, is niet alleen een technische, maar ook een maatschappelijke verandering, die sporen nalaat in de taal: in woorden, maar ook in verhalen. In de volkskunde wordt (of werd) nogal eens met gemengde gevoelens gekeken naar die introductie van het elektrische licht. Het vertellen van volksverhalen bloeide immers in de voor-elektrische tijd, toen zo lang mogelijk werd gewacht met het aansteken van de petroleumlamp om maar brandstof uit te sparen. Dan werd het wel te donker om te werken en met het vertellen van verhalen werd de tijd overbrugd tot de lamp aan mocht. Maar die zuinigheid

was er ook nog wel in de begintijd van het elektrische licht, zeker bij degenen die de petroleumlamp nog hadden meegemaakt. En de introductie van het elektrische licht blijkt ook weer mooie nieuwe verhalen op te leveren: over de angst en het ongeloof die er aanvankelijk bestonden over licht dat uit zo'n dun draadje kon komen.

In de wijze van verlichting komen we ook weer een patroon tegen dat we al eerder hebben gezien: de herintroductie van een verdwenen voorwerp. Blij dat ze verlost waren van de roet en de walm brachten de mensen de petroleumlamp naar zolder, maar in de oorlog en vooral na de oorlog, toen iedereen al lang en breed elektrische verlichting had, werd de petroleumlamp met evenveel enthousiasme weer naar beneden gehaald.

In dit hoofdstuk staan we stil bij alle mogelijke vormen van verlichting: van snotneus tot halogeenlamp. Ook het theelichtje is in dit hoofdstuk geplaatst.

Eigenlijk is dat een toestel om te verwarmen, of liever gezegd iets warm te houden, maar het woord geeft al aan dat in de beleving van de mensen het (gezellige) licht dat ervan afstraalde ook als een bepalend element werd ervaren.

KAARS

keers: alm, blz, bor, ens, glb, los, ssv, tub;

keerse: alm, amt, bab, bat, daf, dev, dhm, ent, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hev, hks, hol, kam, kui, nij, olm, ols,

omm, raa, rij, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, vrz, wij, win, wls, wrd, zsl, zwo; **kears**, **kaers**: dka, olz, oot, vas; **kearse**, **kaerse**: gie, hel, mar, nij, nls, olm, wan, whr

LONT VAN EEN KAARS

pitte: bab, ent, has, hei, hel, omm, sib, sjk, vol, zsl; **pit**: blz, bor, gie, grb, los, stw, tub, vas, wij
pittien: gmd; **pitjen**: kui
keersepit: bat, vol, whr; **keersenpit**: hks; **kearsenpit**, **kaersenpit**: olz; **keersepitte**: dev, zwo; **kearsenpitte**: ols, wrd; **kearsenpitte**, **kaarsenpitte**: wan
keersepitje: rij
nachtpitje: hev
keerselont: amt
loonte: amt, hev; **loont**: dka, ssv, zen; **lonte**: bab, dev, nls, raa, wij, win, wls; **lont**: oot, sib
lontje: hol; **lontie**: hdb, olm, sjk, vrh; **luntie**: daf, dhm, nij; **luntien**: gmd, vol; **luntje**: goo
droadtie, **draadtie**: hdb; **dröädje**, **dräädje**: mar
ketoen: ens, omm
ketoentie: nij
koordtie: nij
kouse: vrz
kousie: nij

ROET

walm: bab, bat, blz, daf, dev, grb, hdb, hel, hks, kui, mar, nij, nls, olm, ols, olz, oot, raa, rij, sib, ssv, stp, stw, tub, vas, vrh, vrz, wan, whr, win, wls, zeb, zsl, zwo; **zwalm**: dhm, gmd, hol, nij, nls, sib, sjk, stp; **swalm**: amt, hev; **kwalm**: ens
roet: grb, has, hdb, hei, nij, olm, omm, vol, wij; **root**: bor, die, ent, goo, wrd; **rout**: vrz

KANDELAAR

keersenhoolder: alm, rij; **keersen/kearsen-**, **kaarsenholder**: dev, goo, hdb, sib, whr; **keersen-/kearsen-**, **kaarsenolder**: kam, wan; **keersen-/kearsen-**, **kaarsenholder**, **-holder**: ens, nij, oot; **keersen-/kearsen-**, **kaarsenstandaard**: daf, ens, hdb, hel, nij, nls, tub, vrh; **keersestandaard**: bab; **keersenstanderd**: wij; **keersenstander**: grb; **keersestander**: kui, vol; **keersestaander**: stw
keersekelandelaar: amt; **kearsenkelandelaar**: wrd; **kearsenkaandler**: ssv
kandelaar: amt, bab, bor, daf, dev, dhm, dka, ent, gie, gmd, has, hei, hev, hks, hol, kam, mar, nij, olm, ols, olz, omm, raa, sib, sjk, stp, vas, vrz, wan, wij, win, wls, zsl, zwo; **kandelaar**, **kandelaar**: blz; **koandelaar**, **kaandelaar**: vrz

KAARSENDOVER

keersen-/kearsen-, **kaarsendover**: alm, amt, bab, bat, blz, daf, dev, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hol, kam, kui, los, mar, nij, olm, ols, omm, oot, raa, sib, stw, vas, vrh, vrz, whr, wij, win, wls, wrd, zsl, zwo; **keersen-doaver**, **kearsendaover**: amt, tub
keersen-/kearse-, **kaarsendower**: alm, bor, rij
kearsendomper: vol; **kearsendoamper**, **kearsendaomper**: amt; **kearsendeumper**, **kaarsendeumper**: hev; **dömper**: hks, olz
kearsendoompler: ssv
kearsensnuter, **kaarsensnuter**: mar
snuiter: hdb

WAXINELICHTJE

waxineleuchtke: ens, glb, olz, oot, vas, wrd; **waxineleuchtje**: amt, hks, hol, mar,

rij; **waxinelechte**: vrz; **waxinelechten**: vrz; **waxinelöchien**: bab, kui, zsl; **waxinelochie**: wan; **waxinelochien**: stw; **waxinelichtke**: olz; **waxinelichie**: dhm, dka, gie, grb, hdb, hei, nij, omm, daf, hel, nij, nls, olm, sib, sjk, whr, wij, zwo; **waxinelichien**: gmd, has, ols, vol, win, wls; **waxinelichtje**: bat, bor; **waxinelichtjen**: blz, dev

waxinelech: alm; **waxinelich**: amt
lechte: hev

theelechte: alm, oot, ssv; **theelechte**: die; **theelöchjen**: ent; **theelochie**: stp; **theelichtke**: tub; **theelichien**: kam, ols; **theelichie**: nij, nls, raa, vrh; **theelichje**: goo

theelech: los

kearske, kaerske: amt
vetpötje: amt

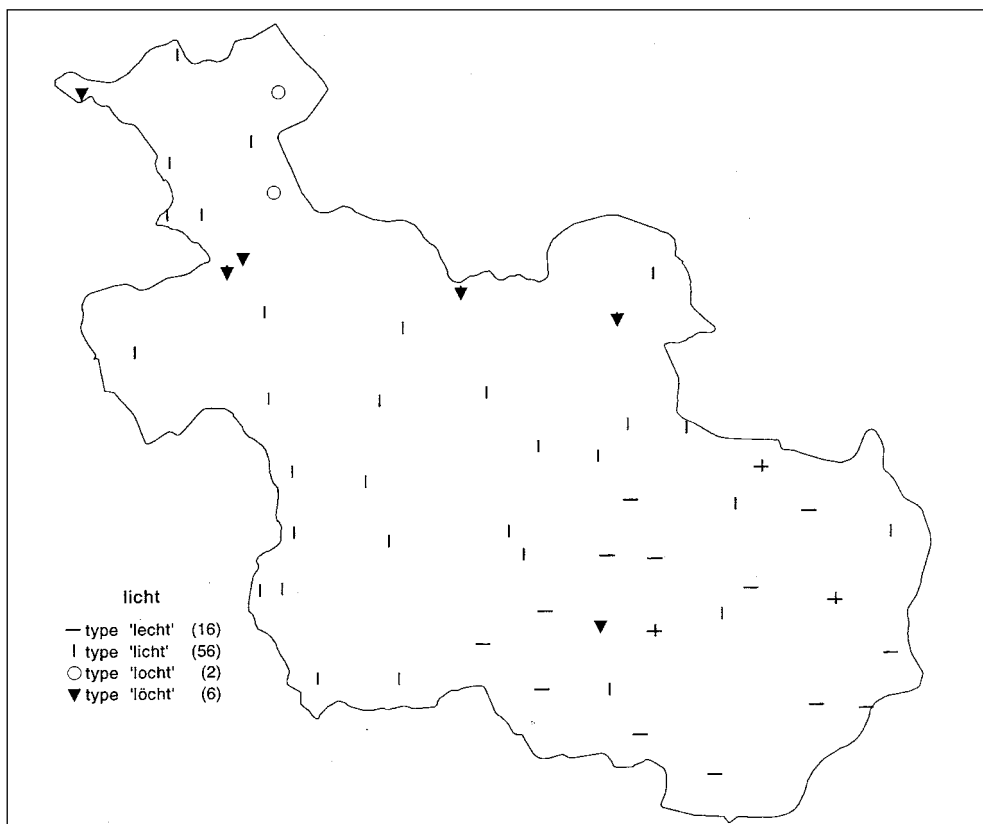
THEELICHTJE

Een onderzetter waar een kaarsje in kan om de theepot warm te houden.

theelechte: alm, ens, glb, los, oot, ssv wrd; **theelechte**: hev, hol, mar, rij; **theelechie**: vrz; **theelechien**: vrz; **theelöchtjen**: ent; **theelöchie**: hdb; **theelöchien**: bab, gmd, kui; **theelochie**: stp; **theelochien**: stw; **theelichtke**: tub, vas; **theelichtje**: bat, goo, wls; **theelichtjen**: bab, dev; **theelichie**: dhm, gie, hdb, hei, hel, nij, nls, omm, raa, sib, vrh, whr,

Familie Hinsenveld aan de koffie in boerderij Witvoet te Almelo, ca. 1920. Onder hangende petroleumlamp wordt de koffie warm gehouden door theelichtje met spiritusbrander

Kaart 8: licht. Licht vinden we in Twente, daarbuiten licht, met langs de randen nog enkele andere vormen: löcht langs de Zuiderzee en de grens met Drenthe, locht eveneens langs de grens met Drenthe.

wij, zwo; **theelichien:** daf, gmd, has, kam, ols, vol, win
theelecht: amt, bor, los; **theelöch:** alm
theevlammegie: nij
theewarmer: hks
theeholder: nij
warmhoolder, warmhaolder: los;
woarmhoolder, waarmhoolder: ssv
comfoortie: sjk
onderzetter: olz

N.B. de -t van licht, lecht etc. wordt voor k of j vaak niet uitgesproken.

ELEKTRISCH PLAATJE

Een zelfde onderzetter als hierboven, maar dan elektrisch.

elektrisch (thee)lichie etc.: bat, blz, daf, ens, gie, gmd, goo, has, hdb, hol, kam, kui, mar, nij, olm, sib, stw, tub, vol, vrh, wij, wrd

elektrisch comfort: alm

elektrisch platie: bab, nls, nij; **elektrisch plätien:** bab, nls; **elektrisch plätie:** grb; **elektrisch plaatje:** los
verwarmingspleatje, verwarmingsplaatje: hks; **verwarmingsplatie:** nij

warmholtplaatje: amt; **woarmhoolplaatjen, waormhoolplaatjen:** ent; **woarmhoolplatie, waormhoolplatie:** hel; **woarmhoolpleatke, waormhoolplaetke:** glb, vas; **warmhoaldplatie, warmhaoldplatie:** vrh; **warmholdplatie:** whr; **warmhoudplaatje:** nij

warmplatie: omm

platie: hdb; **platiën:** kam

woarmhoolder, waormhoolder: ssv

(thee)lichie etc.: amt, bor, dhm, hei, hel, hev, los, oot, raa, rij, sjk, stp, vrz, win, wls, zwo

OLIELAMPJE

eulielampje: hol; **eulielampje:** hdb, sib, zwo; **eulielampien:** kui, vol; **eulielampke:** amt, rij; **eulielempje:** wij; **eulielempien:** ols; **eulielaampje:** bab, hdb, nls, sjk, vrh, wrh; **eulielaampien:** bab, has; **eulielaampjen:** blz;

eulieläämpien: gmd; **öllielaaampje:** hel, nij, omm; **öllieläämpje:** hei; **öllielampke:** tub; **öllielampke:** ens, goo, hks, olz, wrd; **öllielampken:** dev; **öllielempje:** daf; **olielempke:** dka; **öllieleampke, öllielaaampke:** bor, mar, ssv; **öllielaaampken, öllielaaampken:** ent; **jöllielaaampke, jöllielaaampke:** vrz

eulielampe: kam, win

ölliepitte: nij

ölliepitje: wrd

pitje: amt, hev, los

petrolielampje: hol; **petrolielaampien, petrolielaampien:** vrz; **petrolielaampke:** alm, bat, hev, oot; **petereulielaampje:** gie

lampien: wls

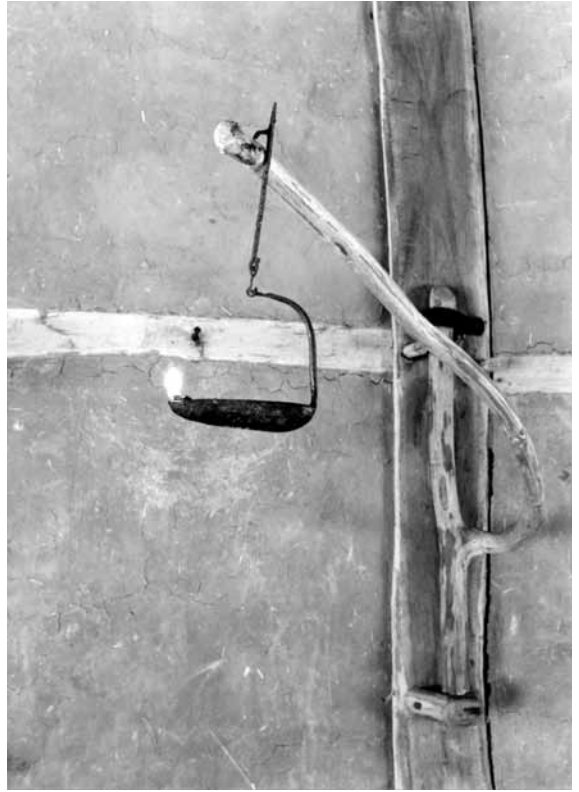
pietroleumlamp: alm

nachtlaampje: dhm, wij; **nachtlaäämpje:** raa; **nachtlampje:** sib

nachtlochie: stp

nachtpittie: he; **nachtpitje:** hev

baklanteerntie: nls

Eenvoudig olielampje van ijzer

bieläämpje: raa
dievelochien: stw
drievertie: grb

N.B. de -t van nacht wordt vaak niet uitgesproken.

SNOTNEUS

Klein draagbaar olielampje met een tuit.

snotneuze: amt, bat, daf, dev, has, hdb, hei, nls, ols, omm, stw, wrd; **snotneus:** alm, amt, bor, ens, glb, goo, hol, olm, wls; **snotteneuze:** kam; **snuutnuze:** vrz

snotneuske: tub; **snotneusie:** olm, vrh, wan; **snotneusien:** vol
klene snotneuske bie de heerd: hev
snotterbelle: raa, wij
neusluchie: nij
snuter: nls
snuterke: rij
snuutje: mar
tuutlempke: hol; **tuutleampke, tuutleampke:** mar; **tuutlampie:** hdb
weaverslempke, waeverslempke: ens;
weaverslaampie, waeverslaampie: nij
snippe: win

Weaverslaampie: hadden de thuisweavers bie hólten weafgetouw stoan op de delle (nij).

PETROLEUMLAMP

peterlaampe: stw; **pieterlaampe:** stw;
petroleumlamp: olz; **petroleumlaampe:** hel, hol; **petrolielampe:** amt, bat, daf, rij, wij, win, wls; **petrolielaamp:** ens, oot, vas; **petrolielaampe:** dhm, grb, hdb, omm, raa; **petrolieläämp:** hei; **petrolieloampe, petrolielaope:** vrz; **petroleelaamp:** glb; **petrollie-laamp:** los; **petrollielaampe:** wrd; **petrölllielaampe:** hel, mar; **petreuleumlaampe:** gie; **petreulielamp:** blz; **petreulielaampe:** ols; **petreulielaampe:** stp; **petereulielaampe:** amt; **petereulielaampe:** tub; **petereulielaampe:** dev, kam, zwo; **petereulielaampe:** bab; **peterölllielaampe:** vas; **peterölllielaampe:** dhm, hks; **pietroleumlamp:** alm; **pieterolielampe:** has; **pietereulielampe:** hdb, sib; **pietereulielaampe:** gmd, nls, olm, vol, wan, whr; **pieter-eulielaampe:** amt; **pieterölllielaampe:** ent, wrd; **pieteremlampe:** kui; **pitrolielaampe:** hdb; **pitrollielamp:** amt; **pitreulielaampe:** vrh; **pitrölllielaampe:** hel, nij; **petrollielaampe:** amt

petreulielaampe: ols; **pitreulielaampe:** sjk
petrolielöch: alm; **pieterlöchte:** ent;
petroleelöch: glb
ollielaamp: bor; **ölllielaamp:** ssv

Wie hadden ze bie oons op de Ontginning, doar zat een ronde kouse in. Ie hadden der biezunder vólle lich van. Het soezen een bettie en het was warm (nij); de vrouwe van 'n boer mos bevallen van een kleanen. De boer mos de dokter bieleuchen, toen een kleanen der was, wol e votlopen. Nee, zea de dokter, eam wachen, der kump der geleuf ik nog ene, toen een tweende der was, wol e wear votlopen, ma hie mos nog bliem van de dokter, want der kwam der nog ene. Noe goa 'k vot, zea e noar een dadden, zie komt op het lich of (nij).

Bekend is nog het liedje dat vroeger op bruiloften gezongen werd:

Tonia de lampe, Tonia de lampe
 Tonia de lampe is uut.
 Is t'r dan gien ölie meer
 Do het dan met wägensmeer
 Tonia de lampe is uut.

Direct daarna zong men als een soort refrein het bekende:

O Suzanna Wat is 't leven schoon (wij)

De petroliekerel met uniform en pet op, 'Tolberendje', gaf een blaadje (getiteld 'De Automaat') uit waarin de strip 'Pijpje Drop' stond, met de slotzin "Hoe het Pijpje Drop vergaat, staat in de volgende Automaat." (amt)

Wanneer verdween de petroleumlamp naar de zolder?

- voor 1910: daf
- in de jaren 10: gmd, grb, stw, wij
- ca. 1920: ens, kam, kui
- ca. 1925: gie, glb, hei, hel, olm, wrd
- eind jaren 20: hks, vas, wan, wls
- ca. 1930: blz, hdb, tub
- ca. 1935: amt, bor, nij
- in de jaren 30: mar, nls, ols, olz
- eind jaren 30: dhm, ent, hev, hks, vol, vrz, whr
- in de bebouwde kom ca 1930, in buitengebied ca 1948-1950: has
- in de oorlog: dev, nij, nls, ssv
- na de oorlog: alm, daf, nls, raa, vrh, win
- ca. 1950: hol, omm, wan
- eind jaren vijftig: bab, kam
- toen het elektrisch licht kwam: alm, amt, goo, los, nij, sjk, stp

In het dorp tussen 1908 en 1910, buiten 1947-1968 (daf); in 1918 kwam de elektriciteit, toen werd er een bolletje in de petroleumlamp gemaakt. Het heeft wel tot de 1940 geduurd voor iedereen het had (gmd); ca. 1950 buiten het dorp, ca. 1928 in het dorp; eind jaren 20 met het elektrisch, het buitengebied 10 jaar later (hks); in 1957 op 't Kampereiland (kam); in 1916 in het dorp, later in het buitengebied (wij); Vriezenveen 1922, bij ons einde dertiger jaren (vrz); jaren 30 in het dorp, buiten het dorp in en na de oorlog; er waren voor en in de oorlog ook boerderijen met een windmolen die elektriciteit opwekte (nls).

En wanneer werd hij daar weer vandaan gehaald?

- in de oorlog: alm, bat, blz, bor, ens, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, kam, mar, nls, olz, ssv, stp, tub, vas, vol, vrz, wij, wrd
- in de jaren 50: dev, ens
- in de jaren 60: goo, has, hev, hol, kam, los, nij, sjk, vrh, vrz

Olielampen. V.l.n.r.: lantaarn, olielampje voor drie pitten, snotneus op voet, snotneus met blaker (weverslampje), hangende petroleumlamp waaronder 'schoenmakersglas' ter versterking van het licht, petroleumlamp met blaker, staande petroleumlamp

- in de jaren 70: bab, dhm, nls, raa, sjk, vrh, win
- in de jaren 80: daf, omm
- toen hij "antiek" werd: bat, blz, ent, has, vas, vrz
- bie onweer: stp, tub
- bij stroomstoring: olm, ols, whr, wij

In de oorlog 1940-1945 bij gebrek aan stroom. In 1964-1970 kwam de mode de oude lampen om te bouwen voor elektrische verlichting. Antiekhandelaren kwamen ze opkopen (hev); in de vieftiger

joaren oet nostalgie (ens); vanuut de oorlogsjoaren is de periode bekend dat er gien elektrisch was. Toen kwam bi-j veule nog weer de pietereulielampe veur de dag. Maar toen de pietereulie op was, kwamen er de vrumste luchies (lichtjes) in huus. Sommigen hadden nog wat carbid, mit een carbidlanteern. Anderen zetten de fietse op een standaard en mussen trappen um licht van de dynamo te kriegen. Weer anderen hadden schaaltes met koolzaadeulie op toafel, met een kurke en een katoenen droadtie, drievertjes of driefkeersies. Die handig waren maakten van een windmeulentie gebruik mit een dynamo op de asse van dat meulentie, mensen die toen een "kniepkatte" hadden, waren door heel zunig op! (hdb); ca. 1965 werd de lamp voor elektriske verlichting omgebouwd (hdb); toen die kitsch pietelöchies kömmen, wörden de echte oale pietelaampen wier weardig (ent); als er geld moest wezen, dan wörden de oude lampen verkocht (wls); mien vrouwe vreug een kear an heur moe, woar die oale petröllelaampe toch was ebleven. 'Volgens mie ligge in de oale berrestea.' 'Det is toch ok zunde van die laampe', zea mien vrouwe. 'Wat zult de aandere wichter der van zengen as ik 'm metnemme?' 'Te nemt 'm ma gerus met, want geen van de aandren wil hem hemmen' (nij); is bij ons niet gebeurd (gie).

LAMPENKAP

laampenballon: amt, hdb, mar, ssv;

läampenballon: hei; **lampenballon:** hev

ballon: amt, bat, daf, dhm, glb, grb, nij, nls, raa; **balonne:** whr

ballonkappe: sib

laampenkappe: bab, gmd, hev, hks, stw, vrh, wan, wrd; **loampenkappe, laompenkappe:** amt, vrz; **lampenkappe:**

amt, goo, has, kui, ols, wij, wls; **laampkappe:** rij; **laampenkap:** ens, tub, vas; **lampenkap:** blz, olz

kappe: dev, ent, kam; **kap:** alm

laampenbolle: sjk, stp, vol

laampenkom: vas

schelpe: hol

stulpe: sib

LAMPENGLAS

lampen-/laampen-/loampen-, laompenglas: algemeen

Om het bewalmde lampenglas schoon te maken gebruikte men vroeger de lisdode, een plant die door ouderen nog wel lampenpoetser genoemd wordt (wij).

LAMPENKOUS

katoen: bat, ens, gmd, omm, sjk, wij

laampen-/leampen-, laampenkaton: bab, hei, hev, nls, vol, hol

katuuntie: daf; **katuuntien:** kam;

katoentje: mar, nij kui; **katoentjen:**

dev; **katoentie:** hdb, nls, stp, vrh, whr;

katoentien: stw

kous: alm, glb, vas; **kouse:** amt, dhm, ent, goo, grb, has, hdb, nij, raa, sib, vrz, wan, wrd

laampenkouse: amt, nij

kousje: bor, hev, mar; **kousjen:** blz;

kousie: hel, nls, olm, vrz; **kousien:**

gmd, kam, kui, ols, wls; **kouske:** nls, wrd

lampenkouske: hev

pit: gie, hks, kui, los, oot, sib; **pitte:** dev, ent, gmd, hei, kam

pitje: goo

laampenpitte: hdb; **laampenpit:** tub

lampenpittie: daf

lont: alm; **lonte:** kam; **loont:** rij, ssv

luntie: daf; **lontien:** nls

Kousje voor gaslamp met de originele verpakking

N.B. de -a- van katoen wordt vaak als de e van het lidwoord de (e-schwa) uitgesproken.

HANGENDE PETROLEUMLAMP

hanglamp: alm; **hanglaamp:** ens, glb, mar; **hangläämp:** hei; **hanglampe:** bat, daf, kui, ols, wij, wls; **hanglaampe:** amt, dhm, grb, hks, hol, raa, stw, vol, whr, wrd; **anglampe:** has; **anglaampe:** sjk; **hongloampe, honglaampe:** vrz; **hoangende loampe, haongende laampe:** vrz; **angende laampe:** gmd; **ketrollampe:** nij; **kettinglaampe:** stp; **pendellampe:** daf, has; **pendellaampe:** ens; **schippertje:** olm; **schippertjen:** dev; **skippertie:** nij; **schommellampe:** nij; **skommellaampe:** nij

treklampe: kam; **treklaamp:** tub, vas;
treklaampe: bab, nij
wiplaampe: nij
grote laampe: hdb

STAANDE PETROLEUMLAMP

stoande lampe, staonde lampe: daf, dev, kam, nij, ols, rij, sib, wij, wls;
stoande laampe, staonde laampe: bab, gmd, hel, nij, olm, sjk, vol, vrh, vrz, wrd; **stoande laamp, staonde laamp:** ens, los, ssv; **stoande loampe, staonde loampe:** vrz; **stoande läampe, staonde läampe:** hei
stoalaampe, staolaampe: hev; **stoalampe, staolampe:** bat, hev; **stoalaampe, staolaampe:** dhm, hks, mar, raa; **stolampe:** amt
stoanlampe, staonlampe: hol
stoande skemerlaampe, staonde skemerlaampe: stw

schemerlamp: olz; **skemerlampe:** has;
schemerlampe: kui; **schemerlaamp:** alm
toafellaampe, taofellaampe: wrd

BLAKER

Aan de wand bevestigde petroleum lamp, genoemd naar het glimmende plaatje achter de lamp dat het licht moet weerkaatsen. Met de term blaker wordt ook wel een kaarsenstandaard op een schotel aangeduid.

blaker: amt, kui, omm; **bleaker, blaeker:** olm, stw; **blakertie:** bab, hdb, nij, sjk; **blakertien:** nls; **bloakertjen, bloakertjen:** bab; **bläkertien:** gmd

Petroleumlamp met blaker (het geheel wordt ook wel als blaker aangeduid)

muurlamp: ens; **muurlampke:** tub
nachtlamp: alm; **nachtlaampe:** hol;
nachtlampie: sib; **nachtlämpie:** hei;
nachtläämpie: raa; **nachtlaampie:** nij, nls, whr; **nachtlaempien, nachtlaempien:** vrz
nachtlechtje: hev; **nachtlochie:** stp;
nachtlichie: vrh
waandlaamp: ens; **waandlaampe:** amt
waandleampke, waandleampke: mar;
wandlempken: dev
pleatkeslaempke, plaetkeslaempke: ssv; **pleatjeslaempke, plaetjeslaempke:** hks
schildlempke: bat
schippertie: raa
baklaampie: nls
beddeluchie: hdb
bieluchter: win
dellelempke: amt

N.B. de -t van nacht wordt vaak niet uitgesproken.

Mit koppere schermke (amt).

LANTAARN

lanteern: amt, bor, daf, hks, nls; **lantearn, lantaarn:** nij; **loanteern, laonteern:** vrz; **lanteerne:** amt, goo
lanteerntie: hdb; **lanteernke:** olz
stallanteern: ens, ent, gie, gmd, has, kam, kui, olm, ols, omm, sjk, vol; **stallonteern:** vrz; **stallanteerne:** wij, wls
stallucht: los; **stalluchte:** bat, ens, grb, hei, ols, win
stallampe: amt, rij; **stallaampe:** hol
kearsenlanteern, kaarsenlantaarn: nij;
keerslanteern: nls
kearsenluchte, kaarsenluchte: raa
kearsenlampe: nij
sturmlanteern: sjk
stormluchte: grb, hev
stormlaamp: tub; **stormlaampe:** amt, rij

karkluchie: nij
karklaampe: nij
luchte: dhm, mar, omm, vrz, wij
bieleuchlampe: rij
butenlampe: kam
haandlaamp: ens
hangbutenlampe: sib
skienvat: ens

Personeel dat bij de N.S. werkte gebruikte zo'n lamp (hdb).

GASLAMP

gaslamp/-laamp etc.: algemeen

Gasmarie (winkel in Hengevelde) en Bus-sink te Delden voor de gaspotten, benzinelampe vor de hoonder vor de leg (amt).

Gasverlichting was in Overijssel zeker buiten de steden uitzonderlijk. Steden hadden een gasfabriek, op het platteland is butaangas heel lang in gebruik geweest.

Wanneer raakte de gasverlichting in zwang?

- ca. 1900: ens
- ca. 1910: kam
- ca. 1915: stw
- 1945-1950: hol

Noa de oorlog is er een periode ewest dat mensen die niet waren anesleuten op het lichtnet, gasverlichting (flessengas) namen. Ze hadden dan een zogenaamd kousie an de zolder bungelen (en de radio op een accu) (hol); in nen oorlog "bussegas" (butagas) (hev); in Giethoorn bestond geen gasverlichting (gie); in Hoksebarge he'w nooit stadsgas ehad (hks); nooit gehad in deze buurt (whr); nooit geweest (vrz); bij familie in Deventer had men gasverlichting (wls); hadden wiej neet in oonze plaatse want

doar was genne gasfebriek (wrđ); in Wijhe was geen gas (wij); in de oorlog waren er op enkele plaatsen vergassers, erg ingewikkeld en gevaarlijk (nls); gasverlichting is hier nooit geweest (grb); niet in Nijverdal, in Riessen en Almelo hadden ze stadsgas (nij).

Wanneer raakte de gasverlichting in onbruik?

- ca. 1915: daf
- ca. 1920: olz
- ca. 1930: alm, kam, ens, olz, stw
- ca. 1940: amt
- na de oorlog: dev, hev
- midden jaren 50: hol
- met de komst van het electrisch: amt, bat, glb, goo, hol, los, mar, omm, raa, zwo

De gasfabriek heeft in Dalfsen gewerkt van 1908-1917, toen moest hij sluiten door de concurrentie van het electrisch (daf); na de Tweede Wereldoorlog had men in de buitengebieden butagasverlichting (daf).

GASMETER

gasmeter: algemeen; **gasmeater, gasmaeter:** rij
muntmeter: alm

GASMUNTJES

gasmunties: daf, nij, sib, stw, vrh, wan, zwo; **gasmuntjes:** alm, amt, bor, glb, los; **gasmeuntkes:** ens, ssv
gasdubbeltjes: hev
gasmunten: dev, rij
gaspenninkskes: ens
munties: kam; **meunten:** mar; **munten:** olz

halve stuivers: wls
kippendaalders: wls
penningen: kam
vierduiten: kam

Gasmunten hadden vaak een "inkeping", alleen deze pasten in de "sleutel" van de gasmeter. Gasmunten kostten 10 cent; als "vervalsing" of noodmunt werd (omdat hij paste) vaak een vierduut (= 2 1/2 cent) gebruikt, deze hadden geen inkeping. Originele munten moesten er voor zorgen dat geen gasschuld van 7 1/2 cent p. m³ ontstond (dev); dat waren halve stuivers (kippendaalders) (wls).

CARBIDLAMP

carbidlamp: ssv; **carbidlaampe:** stp;
carbidslaamp: vas
carbidlucht: ssv

GLOEILAMP

gleuilampe: bat, bor; **gluuilampe:** has, zwo; **gloeilamp:** kui
laamp: alm, ens; **lampe:** amt, hdb;
laampe: gie, hdb, hel, hol, nls, sjk, vrh
lempie: hei
laamppeer: amt
peer: los, olz, wij; **pere:** daf, ent, goo, ols, sib, whr
peertjen: dev; **peertje:** kui; **peertie:** hei, olm, whr; **peertien:** wls
bol: rij; **bolle:** kam, stw
lampebol: hev; **laampbol:** hks, wrd
bolle van de lampe: dev
bolletje: hev; **bollegien:** stw, vol; **bulken:** ssv; **bullegie:** hei; **bullegien:** gmd, kam
ballon: grb, mar, nij; **ballunnegie:** nij
glas: tub, win
gläsien: gmd

Carbidlamp

braander: rij, stp; **breander, braender:** vrz

N.B. de a van ballon wordt vaak als de e van het lidwoord de (e-schwa), of zelfs helemaal niet uitgesproken.

Wanneer kwam er elektriciteit?

- Rond 1900: alm
- Jaren 10: bor, daf, ent, gmd, grb, hel, hks, stw, vrh, wij
- Jaren 20: bab, gie, hdb, hei, hks, hol, kui, los, nij, olm, ols, olz, stp, vas, vrz, wan, wls, wrd, tub,

- Jaren 30: amt, blz, dhm, has, ens, hev, nls, omm, oot, rij, sib, sjk, ssv, vol, whr, win, zwo
- Jaren 40 (buitengebied): ent, nij, nls, sjk

Aanvankelijk werd 't elektrisch licht het "nije locht" eneumd (stw).

In de oorlog hebben veel boeren stiekem stroom afgetapt van de bovengrondse leidingen met lange stok met ijzeren punt. Er zijn hier en daar ongelukken mee gebeurd met lichamelijke verwondingen en branden. Er leven nog veel verhalen hierover (amt).

Uitdrukking: "As de Urkers de zonne an de hoake hangt, doe wi'j hier 't licht an" (nls).

Over de invoering van het elektrisch licht zijn nog veel verhalen in omloop:

Mie eum (oom) die werkte bie ne boer, dan hadde ze net elektries leg klaor en hadde ze het 's aovends an, en de naobervrouw, die da werkte mus 's aovends de laampe oetpoesen (uitblazen). Mie eum durfde de lamp niet uit te doen, want electriek is kwaad pruttel (amt); ears waren de leu der wal bange vuur (mar); wij herinneren ons, dat onze ouders, toen het elektrisch licht op het punt stond te verschijnen, ons vertelden, dat er straks alleen maar een knopje omgedraaid moest worden om licht te krijgen. Een wonder dus (gie); smid Braakhuis organiseerde te Hengevelde in een café een bijeenkomst tussen de Hengelose electriciteitscentrale en de boeren voor toelichting over de stroomafname en de hoeveelheid lichtpunten. De boeren waren zeer argwanend. "Man wil geld uut 'n tuk kloppen!". Men zei "je kunt doodgaan aan stroom! Nich van de

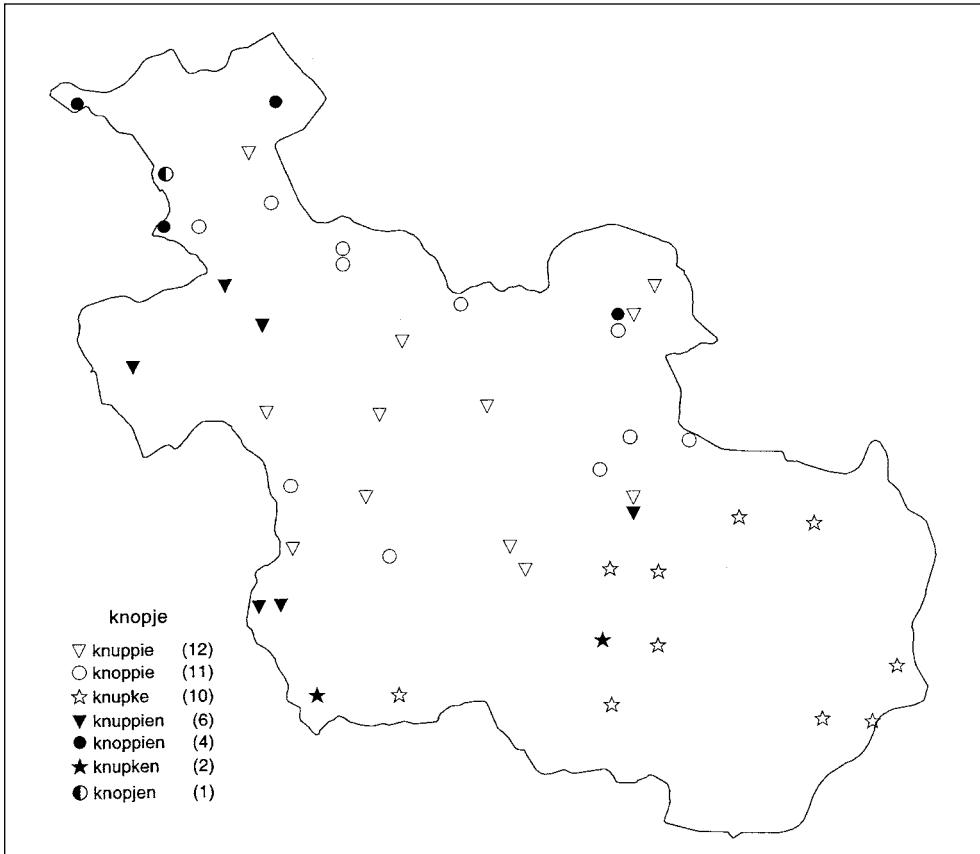
euillikan, nich met de trekschakelaar, knupke is pruttel, moar met een touw kan je niets gebeuren". Als de lamp kapot ging, moest de vakman komen, want in de eerste tijd durfde de boer er niet aan te komen (hev); een oude boer waar een jong stel was "ingetrouwd" ging naar bed als het donker werd. De jongelui hadden de lamp aan en de oom lag in de bedstee zich hoorbaar op te vreten over de verspilling: "och, och, och, koffie drinken en laampe braanden, och,och" (alm); het licht werd bij ons aangedaan, wanneer het te donker werd om te lezen. Een mooi verhaaltje hierover: "wie zatten vrogger an toafel. Geertie, onze dienstboe veur dag en nacht zat het dichste bie het lichtknöppie. Mien va leazen uut de biebel het verhaal van Job, woar God met satan an de proat was. Det gunk zo: "En de Here zeide tot de satan, toe Geertie wi'j mie eamen het licht andoen". Hij is mar op'ehoalen met leazen (daf); het is bekend dat wanneer er een stroatlan-teern veur oen uus stond dan mos ie meer stroatbelasting betalen (wan); 'n Oaln Slagbeand wol is een kear kasden-nen kappen bie een huus woar zien dochter in kwam. Hie maken de kasden-nen wat vrie en wol een earsen umme-hakken. Hie sleug en kreeg een stek-vlamme van drie meter heugte. Hie had dwas deur een kabel van de starkstroom esloan. De kasdennen steun der nog wè drie moand (nij); toen het lich pas kwam, waren de luu zunig. Ze deunt dan het lich an en uut. Luu die nog gin lich hadden en det van een ofstand zaangen, waren bange doarveur, umdet ze dachen det zi dwaallichies zaangen (nij); iemand zou hebben gezegd: "kander wa öllie deur den dunnen droad?" (ssv); we hebben wel eens gehoord dat men bij de invoering van het elektrische licht met een cent in de fitting draaide waardoor men een stroomschok kreeg (stp); er

kwam iemand van het electriciteitsbedrijf bij een boer die pas elektrisch licht had. De man zee: ik ben van het licht. Zo, zee de boer, ben ie de nieuwe dominee (sib); in de buurtschap Zeesse (bij Ommen) konden vijf huishoudens, als ze dat alle wilden, stroomaansluiting krijgen. Niemand kreeg de aansluiting omdat slechts één huishouding (drie broers en een zuster) het niet wilden. De reden: "oonze va hef het ok nooit ehad" (vaders wil was wet, ook na zijn dood) (omm).

Hier in Kuinre was een centrale die bediend werd door iemand; als het schemerde werd de centrale in werking gesteld, als het bedtijd was knipperde de lamp. Dit betekende: het licht gaat uit (kui); de electriciteit werd opgewekt met een stoommachine, een zgn. locomobiel:

de capaciteit is plm. 400 lichtpunten. Er werd enkele uren per dag stroom geleverd; 's avonds tot elf uur. Om de gebruikers te waarschuwen dat het "beddegoanstied" was, werd om kwart voor elf de stroomtoevoer even onderbroken (uit: "Stap voor stap langs de Vecht" (door J.R. Seinen en G. de Wit) blz. 105) (hdb); in een straal van ca. 200 m elektrisch licht van Wansink (melkfabriek); om 10 voor 10 knipperde het licht twee keer; dan wist men dat om 10 uur het licht uitging (hol); 's avonds om ca. 10 uur werd het licht even uitgedaan als teken dat ca. 15 min. later het licht echt uitging. Dus: uitkleden en naar bed (hel); voor de IJsselcentrale leverde de privépersoon Jan Bouwhuis aan het plaatselijke G.E.B. Die concessie was er tot ca. 1933. As het lech efkes wegzakken zea-

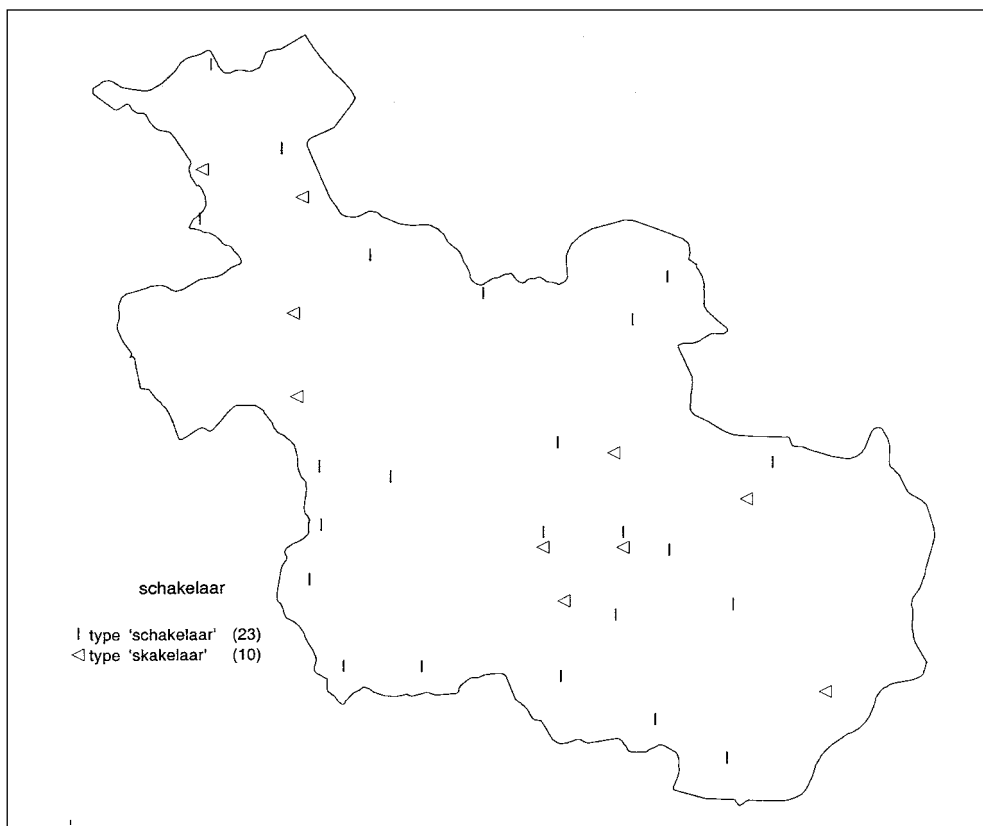
Boerinnen op nieuwjaarsvisite. Elektriciteit kwam hier in 1929. Eén van de twee Friese staartklokken is alvast voor de zoon aangeschaft. Diepenheim, 1937

Kaart 9: knopje. Het zuidoosten heeft als uitgang ke(n), Blokzijl heeft jen, en daar-tussen vinden we ie(n). De n is vooral in het westen aanwezig, maar op enige afstand van de westelijke rand vinden we ook nog knoppjen, knuppjen en knupken, te mid-den van het n-loze gebied.

den ze in Hoksebarge: Bouwhoes knip-oogt oe too (hks); in de eerste joaren van het elektrisch töt 1930 gunk umme een paar minuten veur tiene 's oavends het lich een paar seconden uut, dan koo'j de petrolielampe of het öllielämpie anstekken, want umme tien uur gunk de stroom d'r helemaal of töt de vollende mönnen zes uur (daf); dat gebeurden in de plaatselijke centrale en ofhaanklijk van 'n beheerder knipperden hee, wan-neer hee 's oavends noar berre wol, een

moal of wat an en oet zodat de leu wus-sen: het geet temet oet (wrđ); de elektri-citeit kwam van een generator in de melkfabriek. De machinist schakelde deze tegen schemer in en ongeveer 22.30 uur werd ongeveer 10 minuten voor stopzet-ten van de generator met het licht geknipperd, zodat men tijd had om naar bed te gaan (grb).

Kaart 10: schakelaar. De sk is tot in het uiterste oosten doorgedrongen.

LICHTKNOPJE

lechtsnop: alm, amt, bor, hev, hks, hol, mar, rij, ssv, vas

lochtsnoppe: olm

lechtsnuppe: vrz; **lechtsnuppen:** vrz;

lechtsnupke: amt, glb, goo, tub, wrd;

lechtsnupken: ent; **lochtsnuppe:** stp,

wan; **luchtsnuppe:** bab; **luchtsnuppen:**

kui; **lichtsnuppe:** hdb, sib, sjk, stp, vrh,

whr, win; **lichtsnuppen:** hdb, vol; **licht-**

knopjen: blz; **lichtsnuppe:** daf, grb,

hdb, hei, hel, nij, nls, omm, wij, zwo;

lichtsnuppen: gmd, has, kam, ols, wls;

lichtsnupke: bat; **lichtsnupken:** dev

knoppen van het licht: stw

knoppie: raa; **knuppie:** gie; **knupke:**

alm, ens, los, oot

elektrische knop: amt

knop: olz

N.B. de -t van licht etc. wordt vaak niet uitgesproken.

In Rouveen: *lichtsnoppie*, in Staphorst:

lochtsnoppie (stp).

LICHTSCHAKELAAR

De schakelaar in het elektriciteitssnoer.

schakelaar: bab, bat, bar, dhm, ent, gie,

hdb, hei, hev, mar, olm, ols, stp, vas;

skakelaar: ens, rij, wan, zwo

Verlichting in modern, minimalistisch ('méér met minder') interieurontwerp

snoerschakelaar: alm, dev, grb, nij;

snoerskakelaar: has, nij, vrh, wrd;

snoerschäkelaar: wij

lichtskoakelaar, lichtskaokelaar: blz

tussenschakelaar: hks, vol, wrd

drukskakelaar: nij; **drukschakelaar** whr

knipskakelaar: nij, tub; **knipschakelaar:** win

snoerknupke: amt; **snoerknopke:** hev

lichtknuppie: hel; **lechtsknupke:** amt

tussenknupke: olz; **tussenknoppie:** sib

drukknupke: goo; **drukknoppen:** kui

schakelknupke: amt

knupke: alm, hol, mar

knipper: ssv

knippertien: gmd, kam

knippie: daf

kniplecht: los

kniepertie: daf

FITTING

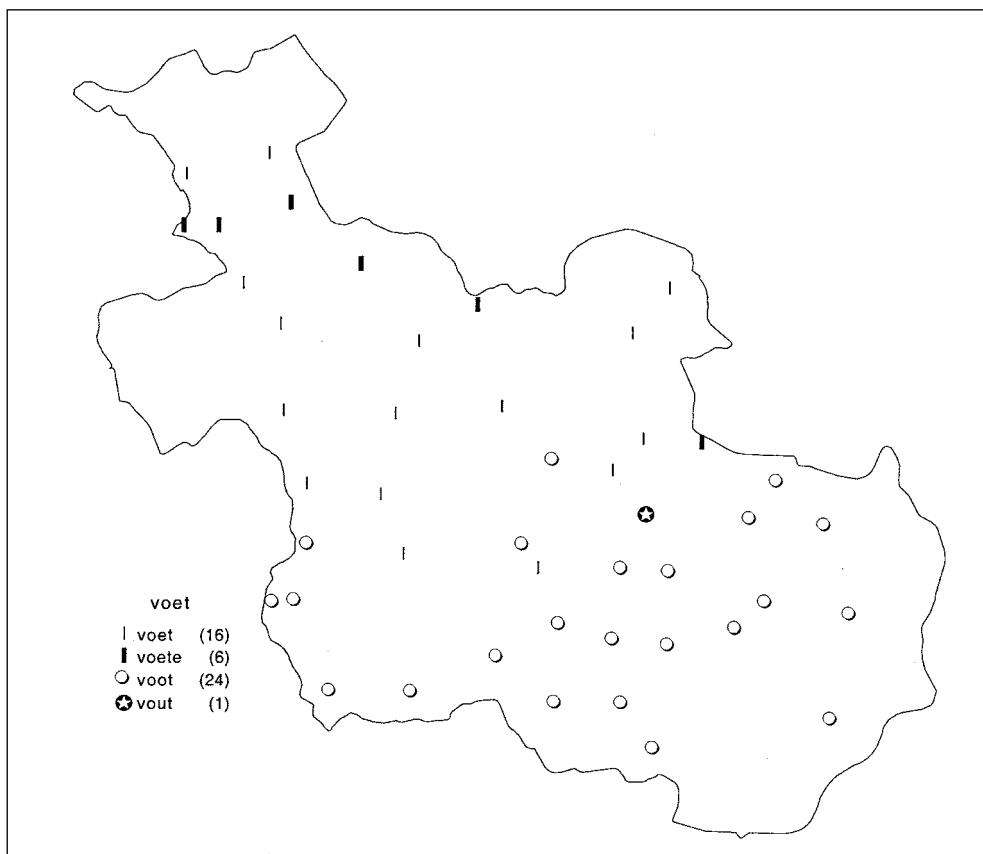
fitting: algemeen; **fittinge:** kam; **fittige:** ent, gmd; **fittink:** kam

HANGENDE ELECTRISCHE LAMP

hanglaampe: bab, dhm, ent, grb, hdb, hel, hks, hol, mar, nij, nls, stw, vrh, whr; **hangläampe:** hei; **hoangloampe,** **haongloampe:** vrz; **anglaampe:** gmd, sjk, vol, wan; **hanglaamp:** alm, bor, glb, oot, ssv, vas; **hanglampe:** amt, daf, goo, hdb, kam, kui, ols, wij, win; **anglampe:** has; **hanglamp:** olz, tub

pendelloampe, pendellaampe: vrz; **pendellaamp:** ens, los; **pendellampe:** dev

treklaampe: wrd, ens; **trekloampe,** **treklaompe:** viz

Kaart 11: voet. In vergelijking met bloem (zie de kaart op blz.106) komt de vorm met oo iets meer naar het westen nog voor.

hoeslaamp: ens
kraallampe: nij
grote lampe: ols

'n Hangleampken met zo'n greunwit teelderker der boven (ent); dat was vroeger de keukenlampe met een schaal tien (wls).

PLAFONNIÈRE

plafonnière: alm, bat, daf, dhm, gmd, goo, hel, hol, los, nij, olm, ols, omm, rij, tub, vol, vrh, wan, wij, win

plafondlaamp: ens; **plafondlaampe:** nls;
plafondlamp: olz
zoalderlaamp, zaolderlaamp: ens; **zolderlaampe:** nij
schuttel: mar

SCHEMERLAMP

schemerla(a)mp(e): alm, amt, bab, bat, bor, daf, dev, dhm, ent, gie, goo, grb, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kui, los, mar, nls, olm, ols, olz, omm, oot, raa, sib, sjk, ssv, stp, tub, vas, vrh, vrz, wan,

whr, wij, win, wls, wrd, zwo;

skemerla(a)mp(e): blz, ens, glb, has, kam, nij, rij, vol, stw; **skiemerlampe**: gmd

sfeerla(a)mp(e): daf, nij, nls, wrd

N.B. in het bovenstaande is eventuele verkleinwoordvorming buiten beschouwing gelaten.

STAANDE SCHEMERLAMP

stoande, staonde laampe: bab, ent, gie, grb, hdb, hel, hev, hol, mar, nij, nls, olm, rij, sjk, stp, vol, wan, whr, wrd; **stoande loampe, staonde laampe**: vrz; **leaslaampe, laeslaampe**: hel; **stoande, staonde laamp**: alm, oot, ssv, vas; **stoande lampe, staonde lampe**: amt, goo, has, wls, zwo; **leeslampe**: nls; **stoande, staonde lamp**: blz, olz, tub; **stoanelampe, staonelampe**: amt; **stoanlamp, staonlamp**: hev; **stoalaampe, staolaampe**: hks, raa; **stoalampe, stanolampe**: amt

stoande schemerlampe, staonde schemerlampe: daf, dev, wij, win; **stoande schemerlaampe, staonde schemerlaampe**: dhm, sib, vrh; **stoande skemerlaampe, staonde skemerlaampe**: omm; **stoande schemerläampe**: hei; **stoande schemerlaamp, staonde schemerlaamp**: los; **stoande skemerlaamp, staonde skemerlaamp**: ens; **stoande skemerlampe, staonde skemerlampe**: kam; **stoande skiemerlampe, staonde skiemerlampe**: gmd; **schemerlaampe**: hdb, hel, hev, nls; **skemerlaampe**: vol; **schemerlaamp**: alm, bor; **skemerlaamp**: glb; **schemerlampe**: kui, ols; **skemerlampe**: stw; **vloerlampe**: bat

LAMPENVOET

laampenvoot: amt, ens, ent, goo, hev, mar, oot, tub, wrd; **laampvoot**: amt; **lampenvoot**: olz, wls; **laampenvoet**: nij, zwo; **laampenvoete**: whr; **lampenvoete**: olm

voot: alm, bat, bor, dev, dhm, hel, hol, ols, rij, ssv, vas, wij; **voet**: blz, daf, gie, gmd, grb, has, hdb, hei, nls, omm, raa, sib, vrh, win; **voete**: bab, sjk, stp, vol, wan; **vout**: vrz

lampenpote: kui

poot: bat, dev, glb, hdb, kam, los; **pote**: stw

stoander, staonder: hks

BUREAULAMP

bureaulamp: algemeen
leaslaamp(e), laeslaamp(e): ent, nij, oot
schrieftaafellampe, schrieftaafellampe: kam
taofellaamp, taofellaamp: ens

HALOGEENLAMPJE

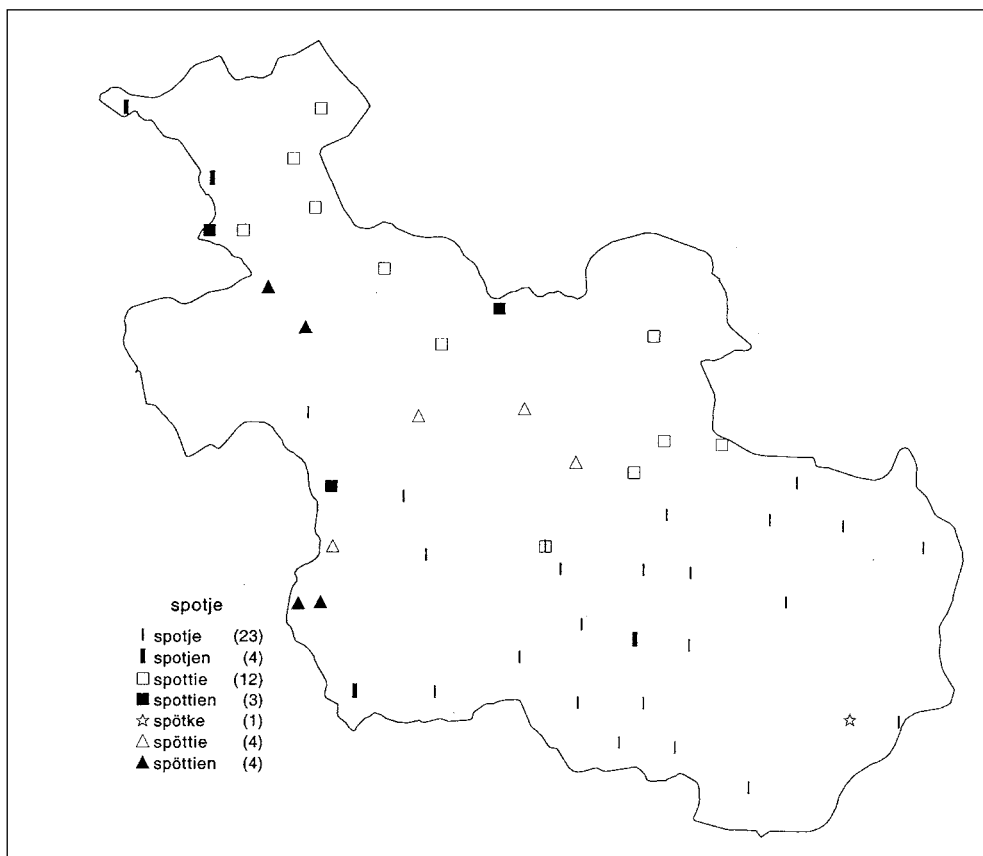
halogeenlamp, -lampe etc.: alm, amt, bab, bat, blz, bor, daf, dev, dhm, ens, goo, grb, hdb, hei, hev, hks, hol, kam, kui, los, nij, nls, olm, ols, omm, raa, rij, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, whr, wij, win, wrd; **alogeenlamp, -lampe etc.**: gmd, has, sib, sjk, stp, wan; **hologeenlampe**: amt

kwikleampke, kwiklaempke: ssv

fel laampie: nij

spotje: glb, hei, hev, mar; **spöttie**: hel; **spöttien**: wls

N.B. de -a- in de eerste lettergreep van halogeen wordt vaak kort uitgesproken, en de o in de tweede lettergreep vaak als een 'stomme' e ("schwa").

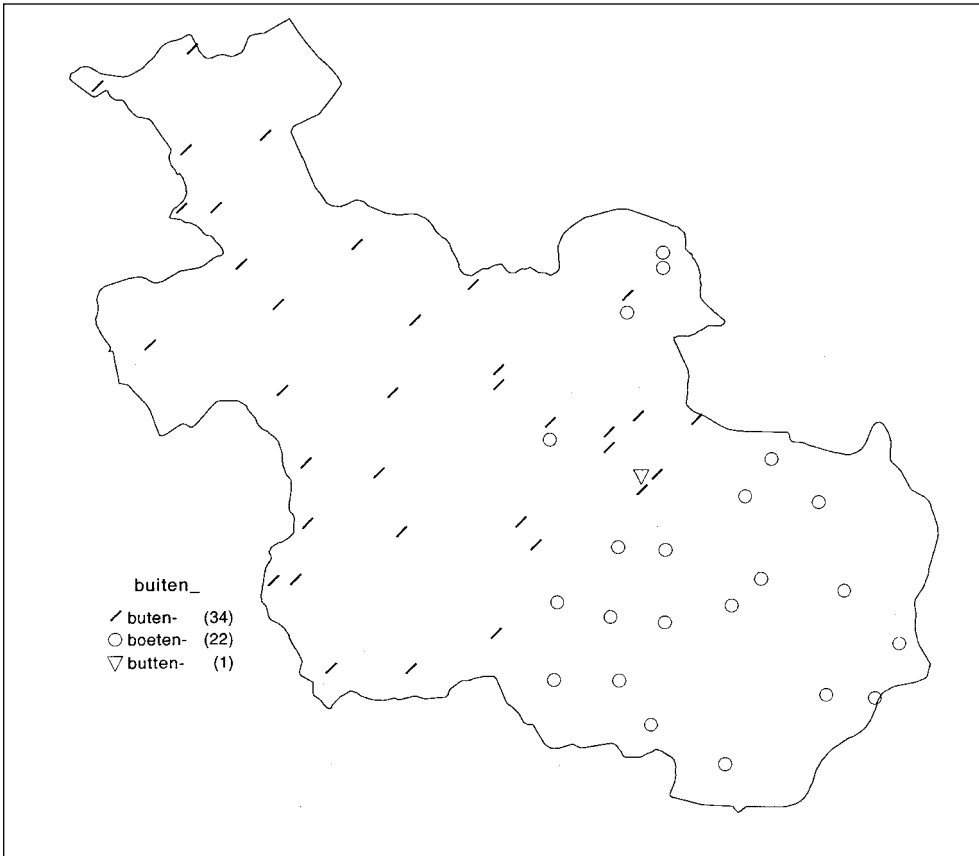
Kaart 12: spotje. In vergelijking met de woorden voor knopje (zie de kaart op blz. 71) is vooral de Twentse uitgang –ke veel minder aanwezig. In plaats daarvan lijkt de standaardtalige vorm spotje gekomen te zijn.

SPOTJE

spotje: alm, amt, bat, die, dka, glb, goo, hei, hel, hev, hks, hol, mar, nij, oot, raa, rij, ssv, tub, vas, vrz, wrd, zwo;
spotjen: blz, dev, ent, kui; **spottie:** bab, gie, hdb, hel, nls, sib, sjk, stp, stw, vrh, wan, whr; **spottien:** bab, vol, win;
spöttie: daf, dhm, omm, wij; **spöttien:** gmd, has, ols, wls; **spötke:** ens
spot: gmd, grb, kam, los, olm
spotlecht: ens
leeslaampien: zsl

TL-LAMP

tl: alm, hdb, los, wls
tl-buis: amt, bat, blz, dev, daf, ens, gie, glb, gmd, has, hei, hel, hol, kam, kui, olm, ols, raa, stp, tub, vas, vol, win; **tl-buize:** bab, dhm, omm, goo, hks, mar, nls, sib, sjk, vrz, whr, wij, wrd
tl-laamp: bor; **tl-laampe:** amt, grb, hel, hev, nij, stp, stw, vrh; **tl-loampe, tl-loampe:** vrz
tl-piep: ssv
buislampe: wls

Kaart 13: buiten-. *Het oosten heeft oe, het westen uu. Het kaartbeeld wijkt niet sterk af van de klinker in huis (zie afl. 1, blz. 19).*

neonbuis: alm; **neonbuize:** zwo

neonlaampe: ent, rij, zsl

daglichtlaampe: nij

BUITENLAMP

boetenla(a)mp(e): alm, amt, bor, dhm, ens, ent, glb, goo, grb, hdb, hev, hks, los, mar, olz, oot, rij, ssv, tub, vas, wrd;

buutenla(a)mp(e): bab, bat, blz, daf, dev, dhm, gie, gmd, has, hdb, hei, hel, hol, kam, kui, nij, nls, olm, ols, omm, raa, sib, sjk, stp, vol, vrh, vrz, whr, wij, win, wls, zwo; **buttenloampe, buttenloampe:** vrz

boetenlicht: grb; **butenlicht:** omm, vrh;

butenlecht: vrz

tuinlaampe: wrd

Hoofdstuk 5

Philips-reclame voor videorecorder, 1971

Radio, televisie, telefoon

De elektrificatie in de twintigste eeuw bracht niet alleen verlichting, maar ook geluid: in de vooroorlogse jaren werd de radio in de samenleving geïntroduceerd. Na de oorlog kreeg de stem ook een gezicht, toen de televisie in de maatschappij verscheen. Net als bij veel andere twintigste-eeuwse voorwerpen verliep de introductie van de woorden voor deze voorwerpen via het Nederlands, dat ze op zijn beurt ook weer aan andere talen ontleende. De oorsprong van deze bedachte woorden voor technische uitvindingen (ook de telefoon) ligt in het Grieks en het Latijn. De Nederlandse woorden kunnen met betrekkelijk kleine veranderingen aan de al bestaande klanken en vormen van het dialect aangepast worden (bijv. platenspeuler), maar ook kan een heel nieuw woord schertsend gekozen worden (bijv. kuierdroad, 'telefoon', waarin geestig gebruik wordt gemaakt van de beide betekenissen die kuieren ('wandelen' én 'praten') in het dialect heeft. Door de keuze van een sterk van het Nederlands afwijkend woord voor een nieuwe zaak blijft de afstand tot het Nederlands die het dialect in de woorden voor oude zaken had, gehandhaafd. Zulke woorden kunnen bedacht zijn door streektaalliefhebbers die het dialect liever niet zien 'afglijden' tot een klankvariant van het Nederlands, zonder een eigen woordenschat. Het succes van zo'n vondst wordt wel gedemonstreerd door het feit dat het woord inmiddels in elf plaatsen opgegeven is. Met name voor de televisie zijn veel bijnamen in omloop. Soms negatief: met de

komst van de radio en de televisie verdween immers de gezelligheid, alhoewel het gezamenlijk luisteren en kijken bij de burens of in openbare gelegenheden aanvankelijk (en ook later nog) iets van de gemeenschapszin had die volgens sommigen in het pre-televisie-tijdperk heel algemeen was.

Radio en televisie zijn, meer nog dan de andere voorwerpen in dit boek, van taalkundig belang omdat ze het platteland confronteerden met een tot dan toe onbekend verschijnsel: het Nederlands als gesproken taal. Tot dan toe had het dialect nagenoeg het alleenrecht als spreektaal in de samenleving.

Dat technische uitvindingen echter niet betekenen dat men nu zelf ook maar Nederlands gaat spreken, bewijzen de vele dialectwoorden waarmee het telefoongesprek kan worden afgesloten, zoals goodgoan, of het voor een telefoon, waarbij je de ander niet ziet, toch nog altijd wat eigenaardige töt kiekies: relict uit het telefoonloze tijdperk?

Naast radio, televisie en telefoon is er in dit hoofdstuk aandacht voor al die audiovisuele apparaten die soms ook (in de nabijheid van radio of tv) in de huiskamer te vinden zijn, zoals platenspeler of cassettedeck, maar die kortheidshalve niet in de titel van dit hoofdstuk vermeld zijn. Ook rond de telefoon zijn apparaten verschenen, zoals het antwoordapparaat, en zo kan het gebeuren dat het laatste woord in dit hoofdstuk het niet zeer dialectisch aandoende voice-mail is.

RADIO

radio: algemeen

krako: omm

heurkaste: hev

't Radio (hks, ssv, vrz); krako: spotnaam voor een storende lampenradio (omm).

Wanneer ging de radio een rol van betekenis spelen?

- jaren 20: dev, ens, grb, hks, ols, stw, vrz
- jaren 30: alm, amt, bab, blz, dev, dhm, gie, glb, gmd, has, hdb, hei, hel, hol, hev, kam, kui, mar, nij, olm, olz, vol, vrh, wij, wls, wrd, zwo
- in de oorlog: daf, ent, gie, los, nls, rij, vas, wan
- na de oorlog: omm, oot, raa, sib, sjk, ssv, tub, vas, whr, win
- jaren 60: stp

In de oorlog moesten de radio's worden ingeleverd; een olle radio inlaeveren en een good radio heul ie (amt).

Ging men vroeger wel op bezoek om naar de radio te luisteren?

- nee: dhm, goo, kui, sib, sjk, stw, wrd, zwo
- ja: alm, amt, bab, blz, daf, dlt, ens, ent, glb, gmd, has, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kam, los, mar, olm, olz, omm, oot, raa, rij, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wls

Gebeurde dat alleen omdat men zelf geen radio had, of ook wel voor de gezelligheid?

- omdat men zelf geen radio had: gmd, grb, has, hei, hol, hev, nls, olm, ols, ssv, stp, vas, vrz

- beide: amt, bab, ens, glb, hdb, hel, hks, kam, los, nij, olz, oot, raa, rij, tub, vol, vrh, whr, wij, win, wrd, zwo

Voor de kerkdienst (hol); toen de radio kwam gingen we naar het dorpslokaal voor de preek uit een radio met een grote hoorn, bij zeer bijzondere gelegenheden. In het begin ('25) voor kerkdiensten (grb); een onderwijzer die als eerste in het begin van de jaren dertig een radio had liet kinderen als beloning soms naar het kinderuurtje luisteren of naar het zangkoortje van Jacob Hamel (gie); als jongen ca. 1930-35 naar de grootouders van de buurjongen bij Holland-België (alm); bij aparte gelegenheden (wrd); in de vastentied (poater Henri de Greeve) (tub); in de Tweede Wereldoorlog luisterde men bij anderen wel naar radio Oranje (stp); voetbalwedstrijden, Negenheit de klok, Bonte Dinsdagavondtrein (ssv); zeker in de oorlogsjaren (omm); Bonte Dinsdagavondtrein (ols); det was bie oons nie neudig, want de burenen hadden de deure lös stoan en wie konnen in huus hun radio a heuren. Bie oons huus kwamen ze aait kaarten op zoaterdag-oamd. Soms halen ze dan wat van Reinders (petat of een gehaktballe). Umme tien uur stoppen ze en dan gung ze naar "Sprong in 't heelal" luisteren. Noar de hoarspelen van Paul Vlaanderen wödden ok eluusterd (nij); um te lusteren noar: Ome Keesie; een voetbalwedstrijd of karkdienst en veur de gezelligheid (hdb); wie mossen luisteren nao de vastenpreke (RK) en nig na "de bonte dinsdagavondtrein", wel luisteren nao de preken van Henry de Greeve van "Bond zonder Naam". Als thuis (RK) het gebod was te luisteren naar de "gewijde zaken", ging men stiekem bij de naobers luisteren naar de "profane zaken": "Wie gaot nao de maotkotte (erve)!" heette het dan (hev); als men geen radio had, liep men

wel van Ambt Delden naar Goor om in het café de voetbalwedstrijden te kunnen horen. Kinderen luisterden naar "Roodborstjes". Als tijdens de "gewijde zaken" de radio kraken da zee mien olle oom "de Russen stoort da"! (amt); samen luisteren naar de familie Doorsnee en samen naar een kerkdienst Radio Bloemendaal (daf); gezamenlijk luisteren naar geestelijke liederen (Joh. de Heer), preken etc. (alm); om voetbal te lusteren (whr); toen Koningin Juliana trouwde kwam er bij ons een zieke buurvrouw (T.B.C.) (wls).

ACCU-RADIO

Vroeger liepen bepaalde radio's op een accu.

accu-radio: algemeen

anode: raa

batteriejradio: nij; **batterieradio:**

amt; **batterijradio:** whr

loopradio: ens

sprekmachientje: rij

zwakstroomradio: hdb

DISTRIBUTIERADIO

Radio zonder antenne, via een kabeltje op een radiokanaal aangesloten.

distributieradio: amt, daf, gmd, hdb, los, ols, raa, vol, zwo; **radiodistributie:** bab, blz, bor, dev, ens, glb, hei, hks, wij, wrd; **distributie:** kam, nij, omm, oot, sjk, ssv

radiocentrale: dlt, hel, stw, tub, vrz;

radiocentraal: ent; **centrale radio:** nij,

sib; **centrale:** alm, hdb, kam, kui, rij,

wan, whr, wls

draadumroep, draadumraop: goo;

draadomroep: nij, omm, vrh

kabelradio: amt

Distributieradio is hier niet bekend (kui, nls, whr); in de jaren dertig via Radiocentrale Oldenzaal (olz); van horen zeggen, in Ambt Delden onbekend (amt); hier zal wa radiodistributie bedoeld worden. In 'n oorlog dörf ie van 'n bezetter nich oaveral noar lostern. Later in bettere tieden heetten dat "draadomroep". Mangs ok wa piepkesradio neumd (ens); wij hadden radio-distributie: een knop met vijf stations en een "pannenkoek" (luidspreker) aan de muur. Deventenaar A.L. Bauling startte als één der eerste ondernemingen in Nederland een radio-

Distributieradio – het kastje op de radioplank (rechtsboven schoorsteenmantel). Voorganger van deze geluidsbox is schijfvormige luidspreker 'pannenkoek' van bakeliet

Distributieradio - de knop met stations

distributie-net in Deventer, ongeveer 1920-1925. Mijn vader heeft als werknemer in ongeveer vijf jaar tijds heel Deventer van radio voorzien. N.B. kabels onderlangs dakgoten en aftakkingen naar de doos binnen (knop) (dev); gewoon radio of centrale (alm); distributie was bie Van de Barg an de Grootestroate; ik heb bie de Engelse machinist van de K.S.W. veur het earste 'n radio eheurd (nij); in de stad (tub).

RADIOPLANK

De plank waarop de radio staat.

radioplaanke: amt, hev, hks, nij, sib, stw, whr, wrd; **radioplaank:** blz, dlt, ens; **radioplanke:** daf, kui, ols; **radioplaank:** goo, hol, los, oot; **radioplänk:** gmd; **radioplaankie:** nls, sjk; **radioplenkske:** mar
plaank: alm, amt; **plaanke:** amt; **plank:** olz; **plänkske:** oot; **plänkien:** vrz
planke in de hoek: vrh

radioschap: hol, ols; **radioskap:** nij;
radioskapke: rij; **radioschäppie:** hei
schap: bat, hel, wan
radiobaankie: hdb; **radiobenke:** tub, ssv; **radiobenkske:** amt, mar; **radio-baankien:** grb
baankie vuur de radio: dhm
baankie: stp
radioplateautje: amt
hookperfekt: hev

Een plaank anne mure met pa steunen dronder (schappendreagers/iezers) (amt); schap van de radio (wan).

Waar in huis hing die plank?

- in de woonkamer: bor, goo, hei, hks, ols, olz, vrh, wij, wrd
- in de wonkamer tuske twee ramens of in 'n hook: ens
- aan de muur in de woonkamer in de buurt van een stopcontact: gmd
- in de kamer (en suite): nls
- in de achterkamer: nls
- in een hoek van de kamer: nij
- woonkeuken-kamer; vroeger tussen de ramen boven de tafel onder de spiegel: hdb
- in de (woon)keuken: bat, bor, dlt, goo, hol, los, nls, vrh, wij, wrd
- an de vrieje mure, in de kökke, da wa je altied: amt
- dicht bij de eettafel aan de wand van de keuken: grb
- boaven de meterkaste (in de kökken): nij
- in de kökken boaven het theekassie: nij
- aan de voormuur tussen twee ramen: dhm
- aan de muur in het woongedeelte: ssv
- in een hoek noast het raam: whr
- in nen hook: bat, oot
- an de muur, bie het raam, doar kwam de antenne d'r in: tub

- in de bijkeuken tegen de muur van de opkamer: alm
- in de achterkôkken: hev
- dagelijks vertrek: hel, vrz
- op een plek waar de radio goed te horen was: wan
- kon oaveral wean, meesta kot bi'j het stopketak: mar, sib
- vlakbij het stopcontact: kui, wan

Is er nog steeds zo'n plank?

- nee: bor, gmd, hks, los, olz, stw, wij
- nee; noe hebt ze nen stereotoren!: ens
- ja: dlt, hdb, hev, hol, nij, ols, ssv, stp, tub
- joa, bi'j einkele leu wal: mar
- ja, in oudere huizen: grb, nls
- soms: amt, hei, hel
- soms bij oudere mensen: sjk
- heel af en toe: dhm

Staat er nog altijd een radio op?

- soms: hdb, hev, stp, vrz
- soms ook tv: dlt
- ja: ols, sjk, ssv
- ja, komt nu nog maar sporadisch voor: grb
- joa, aans is gin radioplenke!: tub
- nee: alm, dhm, nij
- nich, daor steet het H. Hart beeld op: hev
- mangs 'n beeld: oot

TELEVISIE

Op de eerste twee na worden de onderstaande woorden doorgaans als bijnaam gebruikt.

tillevisie: algemeen

teevee: alm, blz, dev, gie, glb, goo, grb, has, hol, kam, nij, nls, olm, omm, rij, stw, tub, zwo

kiekkast: bor, dlt, los, oot, tub; **kiekkaste:** amt, bab, daf, ens, gee, goo, has, hev, hks, hol, mar, nij, raa, rij, sjk, stp, vrh, vrz, win, wrd, zwo; **kiekkasje:** alm, hev; **kiekkasjen:** blz; **kiekkassie:** dhm, hdb, nij, nls, olm, omm, sib, vol, whr; **kiekkassien:** kam, kui, stw, wls; **kiekkessie:** hei, wij; **kiekkessien:** gmd, ols; **kiekkesjen:** ent; **kiekkeske:** glb, olz, ssv, vas, wrd

loerkaste: ens

kassie: vrh; **kässie:** wrd

kiekdeuze: hol, nls, wan, wij

loerpiep: bor

flikkerkeske: los

flikkermesien: glb

buis: blz, stw

het blauwe oge: olm, whr

het blauwe licht: hdb

glazen oge: kam

oge van de duvel: rij

oge: rij

ding: hdb

Ding hef een negatieve klaank ("doe dat ding uut") (hdb); ie kunt er noar kieken maar niet noa kieken want dan is 't veur-bi-j (hdb); mien tante in Almelo had as een van de earsen tv. Toen ze joarig was, kwamen mien ooms bie heur op de verjoardig. Ze hebt een helen oavend gin woard ezeg en allene ma noar de tv ekeken. Mien tante hulen later van hel-ligheid. Ze wol nooit zo'n verjoardag wear hemmen (nij); doo dat kiekkaste oet! (amt).

Wanneer ging de televisie een rol van betekenis spelen?

- jaren 50: alm, bor, dev, dhm, dlt, ent, gie, goo, hks, ols, olz, oot, sib, stw, vrz, whr, wls, zwo
- jaren 60: alm, amt, bab, blz, bor, daf, dev, dhm, dlt, ens, gmd, has, hdb, hei, hel, hev, hol, kam, kui, los, mar, nij,

Interieur anno 1962. De televisie verschijnt in beeld

nls, olm, omm, raa, rij, sjk, ssv, tub,
vas, vol, vrh, vrz, wan, wij, win, wrd

- jaren 70: grb, stp

Eerste tv ca. 1958 (grb); vanaf 1954 W.K. voetbal in Zwitserland (ent); 1960 à 1962; sterke toename rond wereldkampioenschappen in 1970 (amt); opkomst tussen 1955-1960, van betekenis na 1960 (wij); toen Dorus en Wiebertje erop kwamen (nls); 't was voor velen een toch wel dure aanschaf, de Ommer bevolking was niet bepaald rijk (omm).

Ging men wel op bezoek om naar de televisie te kijken?

- ja: alm, amt, blz, bor, daf, dhm, dlt, ens, gie, glb, gmd, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kam, kui, los, mar, nls, olm, ols, olz, omm, oot, raa, rij, sib, sjk, ssv, stp, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wls, wrd, zwo

Bij bijzondere evenementen (hei); bij zeer bijzonder gelegenheden, b.v. familie op tv of staatsbegrafenis (grb); vooral kinderen (hel); wie kregen mangs visite (oot); samen voetbal kijken, ook bij de elektriciën voor de etalage (daf); kinderen om kinderprogramma's te kijken. Volwassenen bijzondere gelegenheden (dhm); a'j zölf nog ginne tillevisie harren, mangs ok noar 't café vuur nen voetbalwedstried (ens); bij voetbalwedstrijden, dan in de café (amt); dat gebeurde veel (wls); W.K. voetbal Zweden 1954 (hks); vooral kinderen om Wiebertje te kijken (nls); naar Dalzicht om daar naar een voetbalwedstrijd te kijken. Naar burenen. Wichter zaten vake op een riege op de grond veur de tv. Meesta betalen ie een paar cent a'j bie de burengungen kieken. As jongs bellen wie ok wè is an en vreugen of wie tv mochen kieken (op zoaterdagavond). Dan deu'j doarnoa wat in 't pöttie den op de tv steun (nij); dat gebeurde zolang men zelf nog geen toestel had (ssv).

In welk vertrek staat de televisie tegenwoordig meestal?

- woonkamer: algemeen
- soms ook in de slaapkamer: amt, ens, goo, hei, nij, omm, stw, vas, vrh, wls
- keuken: amt, omm, vas
- in bijna alle vertrekken: los, mar, tub

Bie de jongleu in de slaopkamer (amt); er zijn ook mensen die geen tv hebben! (kam).

TELEVISIEKASTJE

Het kastje waar de televisie op of in staat. Het eerste deel van de samenstelling is televisie, tillevisie, tv. Het tweede deel van de samenstelling luidt als volgt:

-kast: alm, bor; **-kaste:** bab, bat, daf, dev, hei, raa, rij; **-kaaste:** olm
-kassie: dhm, hdb, hel, nij, omm, sib, sjk, vrh, win, zwo; **-kassien:** grb, has, kam, kui, stw, wan, whr; **-kasjen:** blz; **-kasje:** amt, goo, hev, hol, mar, nls; **-kastke:** dlt; **-kessie:** stp, wij; **-kessien:** gmd, ols, vrz; **-kesje:** hks; **-kesjen:** ent; **-keske:** alm, ens, glb, los, oot, tub, ssv, vas, wrd
-meubel: dhm, mar, olz, omm

Wat zit er in zo'n kastje?

- omroepgids: alm, amt, blz, daf, dlt, ens, hdb, hei, hks, los, nij, omm, raa, stw, tub, vrh, wrd, zwo
- beuke: alm, ens
- leesgerei: alm
- tillefoongids: dlt, ens, whr, wrd
- postcodeboek: whr
- skriefgerei: ens
- pröttel: hev
- rommel: nls, sib
- papierwaark: gmd, mar, sib
- papieren deej wa ees neudig hebt b.v. zeekenfonds, belasting, enz.: olz
- radio: bab, bat, bor, dhm, goo, nij, olm, vrz, wan, wij
- cd-speuler: bab, blz, dev, dhm, goo, nij, olm, vas, vrz, wan, wij
- platenspeuler: bab, daf, dev, olm, ols, goo, vrz, wrd
- cassetterecorder: wij
- videoapparaat: bab, bat, blz, bor, daf, dev, dhm, goo, hei, hel, hks, kam, olm, rij, vas, vrz, wan, whr, wij, wrd
- ofstandbediening: vrh
- grammofoonplaten: goo, grb, has, hdb, hol, nij, vrz
- cd's: bat, dev, goo, has, hdb, hol, nij, ols, ssv, vrz, whr, wrd
- muziekcassettes: bat, gmd, goo, grb, has, vrz
- videobanden: daf, dev, goo, has, hdb, hei, kam, los, ols, omm, raa, stw, vrh, win, whr, vrz, zwo

- gebroekanwiesingen: hdb
- garantiebewies: tub
- spöllegood: mar

Waar kan de televisie nog meer staan?

- op een tafeltje: bab, daf, dlt, ens, gmd, goo, has, hdb, kui, mar, nij, nls, raa, sib, ssv, vol, vrh, vrz, wan, wij
- in een wandmeubel: alm, bor, dhm, ens, goo, grb, has, hel, nls, olm, olz, omm, raa, vrh, vrz, wan, wrd
- bergmeubel: hdb, hol, whr
- dichte kast: kam, omm, stp
- inbouwkast : grb, hei, nij
- boekenkast: oot
- open kast: gmd
- tuugkiste: mar, vrh
- op een plank: amt, bab, daf, dev, goo, grb, hei, nij, nls, omm, rij, ssv
- plateau: goo, hdb, hol, whr
- console: bor, tub
- op de grond: blz, nij
- met een beugel hoge an de mure: dev
- lössen-heardraand: wrd
- op patioblökke: wrd

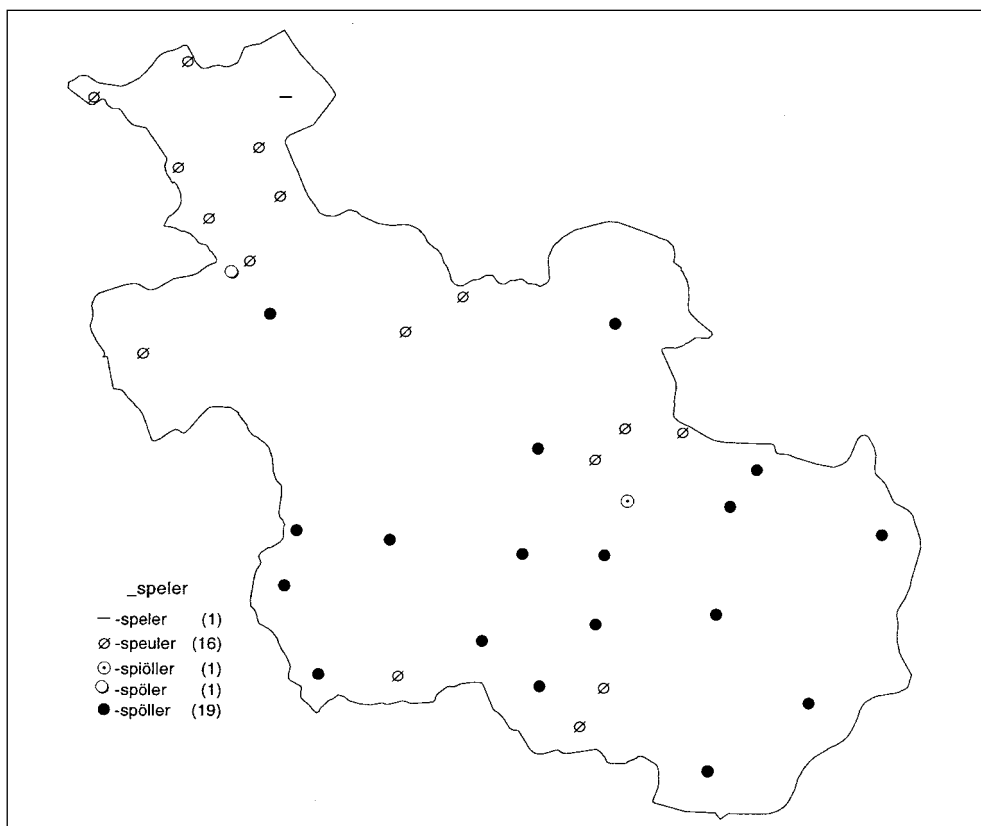
Tillevisietoafel op een zwiärm; op een schap an de mure (daf); sloapkamer: op een planke of met een beugel hoge an de mure (dev); plank die soms draaibaar is (ssv).

GRAMMOFOON

grammofoon: alm, amt, bat, bor, daf, die, ens, gie, glb, gmd, grb, hdb, hel, hol, nij, nls, ols, omm, oot, rij, ssv, vrz, wan, whr, wij, zen

pick-up: dev, dhm, ens, ent, gmd, hel, hev, hol, los, nij, nls, ols, stp, stw, vol, wan, wij, win, wls, olz, whr, zwo

platenspöller: bor, dev, dka, dhm, ens, ent, has, hdb, hks, hol, mar, nij, vas, tub, wij, wrd; **platenspeuler:** bab, bat,

Kaart 14: -speler. Uitzonderingen daargelaten hoort de lange klinker bij de noordelijke helft van de provincie, en de korte klinker bij de zuidelijke helft.

die, goo, kam, kui, nls, sib, sjk, vrh, wan, whr, zsl; **plätenspöller**: ols, raa, wij; **ploatenspeuler, plaotenspeuler**: blz; **pleatenspeuler, plaetenspeuler**: gie, olm; **plätenspuler**: gmd; **pläten-spiöller**: vrz; **platenspeler**: stw
platendreaier, platendraeier: nij

N.B. de o van grammofoon wordt meestal als de e van het lidwoord de (e-schwa) uitgesproken.

Vroeger de grammofoon, nu plätenspöller of pickup (wij).

CD-SPELER

cd-speuler, -spöller etc.: algemeen

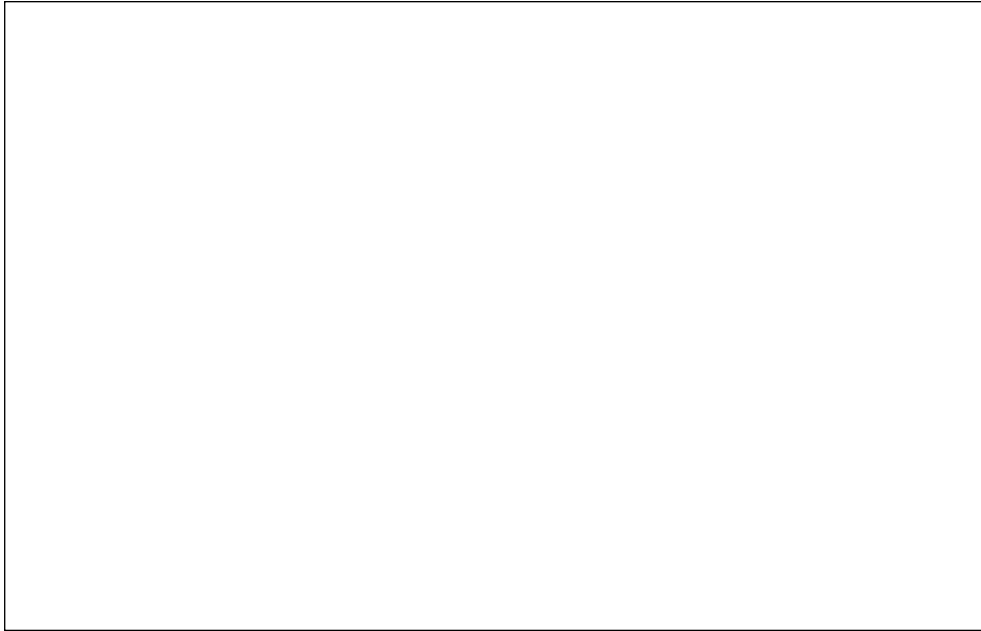
Voor de juiste vorm van -speler zie platen-speler.

Iej nuumt ze niet, iej zegt: ik dreie een cd (daf).

BANDRECORDER

bandrecorder: amt, daf, die, nij, oot, rij, stp

baandofspöller: ssv

'Home sweet home'. Advertentie jaren '60 met onder meer 'pick-up'

CASSETTERECORDER

cassetterecorder: algemeen

GELUIDSINSTALLATIE

geluidsinstallatie: dhm, ens, ent, goo, has, hdb, hks, kam, los, olm, raa, sjk, ssv, vas, wan, wij, wrd; **geluidsinstallatie:** amt, bab, bat, blz, die, gie, hev, hol, mar, nls, ols, oot, sib, stp, vrz, win, zwo

radio-installatie: rij

radio: bor, grb

stereo-installatie: olz

stereo: grb

stereotoren: alm, daf, dev, ens, hev, mar, nij, vol, vrh, whr

versterker: grb, tub

VERSTERKER

versterker: amt, bat, dev, gie, grb, hev, hol, los, mar, olm, olz, oot, rij, tub, vas, vrz, win, wrd, zwo; **verstärker:** blz, daf, gmd, ols, wij, wls; **verstearker, verstaerker:** bor, ens, ssv; **verstaarker:** ent, mar; **verstarker:** alm, bab, dhm, die, goo, grb, has, hdb, hks, kam, nij, nls, raa, sib, sjk, stp, vol, vrh, wan, whr, zsl

TUNER

Het radiogedeelte van een geluidsinstallatie.

radio: alm, amt, bor, daf, dev, dhm, die, ens, gie, gmd, grb, hdb, hks, hol, kam, nls, olm, rij, sjk, vol, whr, wls

radio-element: nij

radiogedeelte: raa

radio-onderdeel: wrd

tuner: bor, dev, gie, grb, hel, los, nij,

tub, vrz, win, wls, zwo

receiver: vrh

CASSETTEDECK

Het cassettegedeelte van een geluidsinstallatie.

cassette: alm, nls, vol

cassettedeck: bor, grb, hdb, hel, los, vrz, win, zwo

cassetterecorder: amt, bab, bat, ens, gie, gmd, has, hks, hol, nij, olz, sjk, tub, vrh, whr, wls

cassettespeuler: rij

Meuffrouw Koggel, plaatsvervangend stationshoudster, aan de boerenpost te Vilsteren

LUIDSPREKERS

boxen: alm, daf, dev, dhm, die, gie, gmd, grb, hev, hol, kam, mar, nij, nls, olm, oot, rij, sjk, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wls, wrd

geluudboxen: goo, hel, los, sib, ssv, zsl;

geluidboxen: amt; **geluudsboxen:** bab, ens, hdb, hks, olz, wrd; **geluidsboxen:** bat, blz, hei, nij, zwo

luidsprekerboxen: ols; **luidsprekerboxen:** kui

luidsprekers: whr; **luidsprekkers:** bor, ens, hdb, omm, raa; **luidsprekers:** alm, grb, has, stp, vrz, zen

muziekboxen: nij

radioboxen: hdb

spiekerboxen: ent

TELEFOON

telefoon: bat, blz, bor, glb, goo, grb, hel, hev, hol, los, mar, nht, nij, nls, olm, olz, oot, raa, rij, sib, tub, vrz, wan, win, wls, zwo; **tillefoon:** bab, daf, dev, dhm, ens, gie, gmd, has, hdb, hei, hks, kam, kui, ols, omm, sjk, stp, stw, vol, vrh, whr, wij, zsl; **tellefoon:** alm, ent

kuierdroad, kuierdraod: amt, ens, glb, los, nij, ssv, tub, vas, wrd; **kuierdraad:** goo, mar

Een kuierdroad is surrogaat Twents (ent); bij invoering van de telefoon werd hij wel een praotmesien genoemd (gie).

HOORN

hoorn: alm, amt, bor, daf, dhm, ens, goo, hei, hel, hev, hks, hol, kui, los, mar, nht, nij, nls, ols, olz, omm, raa, rij, sib, tub, vas, vrh, vrz, wij, win, wrd, zsl, zwo; **oorn:** gmd, has, kam, sjk, stp,

stw, vol, wan, whr; **hoorne:** wls; **heurn:** hdb, mar, omm

hoart, haort: oot

hoant, haont: tub

haak: amt, los; **hake:** sib; **haken:** ssv, tub, wrd; **hoaken, haoken:** goo; **hoake, haoke:** kam

mondstuk: olz

proatstuk, praotstuk: grb

telefoongreep: olm

Wordt de telefoon wel opgenomen in de streektaal?

- ja: alm, amt, bab, bat, bor, daf, dev, ens, ent, gie, glb, gmd, grb, has, hdb, hol, kam, kui, nij, nls, olm, ols, omm, sib, tub, vas, wan, wij, win, whr, wls
- ja, gebeurt vrij veel: dhm, los, ssv
- ja, dat komt voor: stp
- sporadisch: blz, oot, raa
- meest Nederlands: sjk
- nee: hei, hks, olz, rij, stw, vol, vrh, wrd, zwo

Ja, ik doa altied platvoet (amt).

Hoe wordt dan de telefoon opgenomen?

- met : bor, daf, dhm, ens, ent, gie, goo, grb, has, hol, kam, mar, nls, olm, ols, omm, raa, rij, sib, sjk, stp, stw, vas, vrz, wan, whr, zsl
- ie sprekt met: ens, nht, nij, wan
- alleen maar de naam: alm, bat, grb, hel, hev, vrz, win
- hallo: grb, kam
- ja?: goo, kam, kui, rij, tub
- ja, met....: gmd, has, hdb, wij, wls
- hier....: dev, goo, mar
- ja, hier met: oot

Wat leu neemt dan 'n hoesnaam (amt, mar); "ja hier met Jantje; ie sprekt met Jantje" (mar); historisch (1930), bij een van de eerste telefoonaansluitingen.

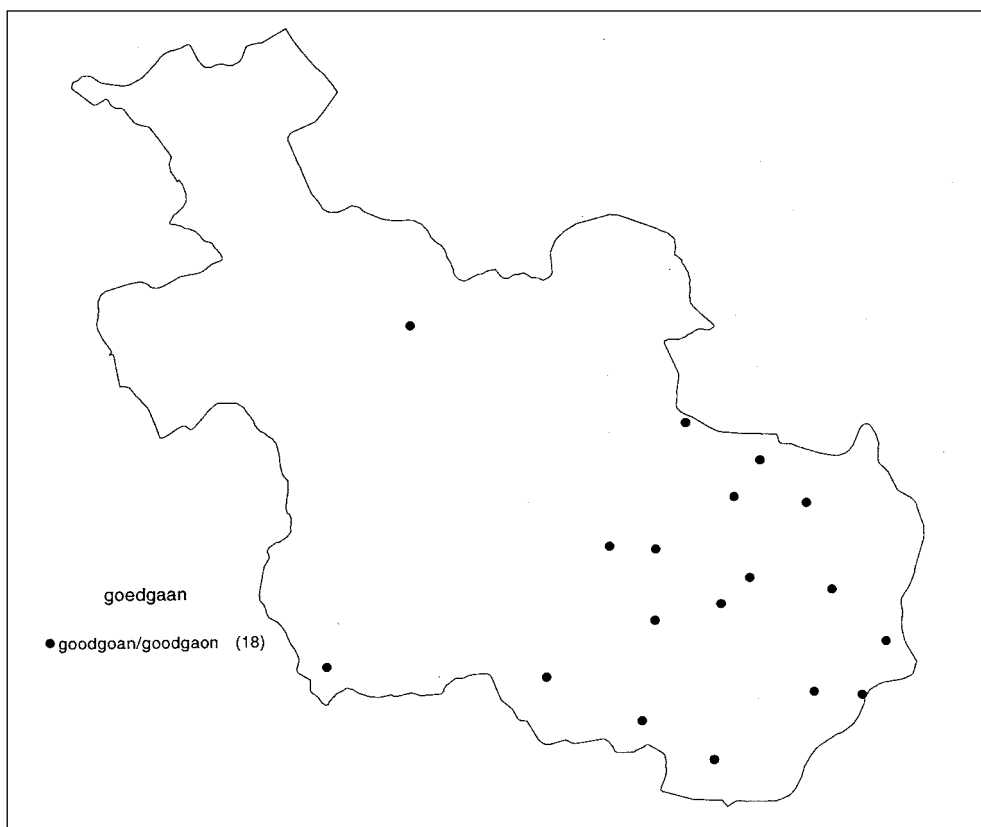
"Hool oe is stille roazekater", zeer Hanna, "Ik komme der an, eers even nen klaoren scholdook (schort) veurdoon." Zee kreeg ja volk (hks).

En hoe wordt het beëindigd?

- doeg: bab, blz, daf, dhm, gie, gmd, hdb, hel, hol, olm, sib
- doog: hdb
- dohoog: ens
- dag: alm, olz, zsl
- daag: vrz
- doag, daog: has
- doj: grb
- doi: amt, bab, gie, nht, omm
- tot ziens: bab, bat, dhm, hol, gmd, goo, grb, hdb, kui, nij, nls, ols, vrz, zwo
- töt kiekies: daf, nij, nls, sib, stw, wan, wij
- tot heurens: hdb
- tot wederhoren: hei, nij
- tot gauw: hol, sib, vrh

**Telefoneren Kerst 1966 op Kampereiland.
Wandtoestel van bakeliet**

Kaart 15: goodgoan. Buiten Twente kent deze groet twee geïsoleerde buitenposten.

• tot de volgende keer: hks • tut een ander moal: vas • het beste: amt, bor, dhm, ent, gmd, goo, hol, kam, kui, mar, ols, olz, omm, raa, rij, sib, stw, ssv, wls, vas, vrz, whr, wrd • het allerbeste: hks • de groeten: bab, bat, grb, rijwan • aju: alm, bab, bat, daf, dhm, glb, gmd, has, hel, hol, mar, nij, ols, sib, stp, tub, vas • atju: grb • ajuus: hev, hks, nht, rij, whr • ajeu: hdb • tju: grb, nht • tjuus: whr	• atjoow: rij • tjoow: mar • tjouw: nij • tjeu: alm • joe: hel • joow: gie • huj: wan, wls • now allow heur: kam • de mazzel: nij • hol oe good: los • goodgoan, goodgaon: alm, amt, bor, dev, ens, glb, hev, hks, los, mar, nls, olz, oot, ssv, tub, vas, whr, wrd • goodhoalen, goodhaolen: amt

Nou, het geet oe good bie al wa'j doot (dev); nou doeg ei (daf); noe dohoog! (ens); doeï of doeg door vrouwen (gie); dikwijls zegt men 'het beste'. Nieuwe rijken en jongeren hebben wellicht andere kreten (vrz); nou dag heur (zsl).

Ook bij de moderne druktoetstoestellen handhaaft zich het woord draaien nog altijd.

- een nummer draaien: blz, bor, daf, dev, dhm, gie, gmd, hdb, hei, hev, hks, hol, los, nls, ols, olz, omm, rij, vrh, vrz, wrd
- een nummer bellen: daf, dev, glb, gmd, hel, kui, mar, oot, sjk, zsl

- (in)toetsen: amt, ent, grb, has, hks, olz, wan, win, wrd
- (in)drukken: ens, goo, grb, hev, olm, raa, rij, tub, wan, wls
- (in)tikken: alm

Wiej belt aaltied, wiej dreait of drukt nooit (hel).

ANTWOORDAPPARAAT

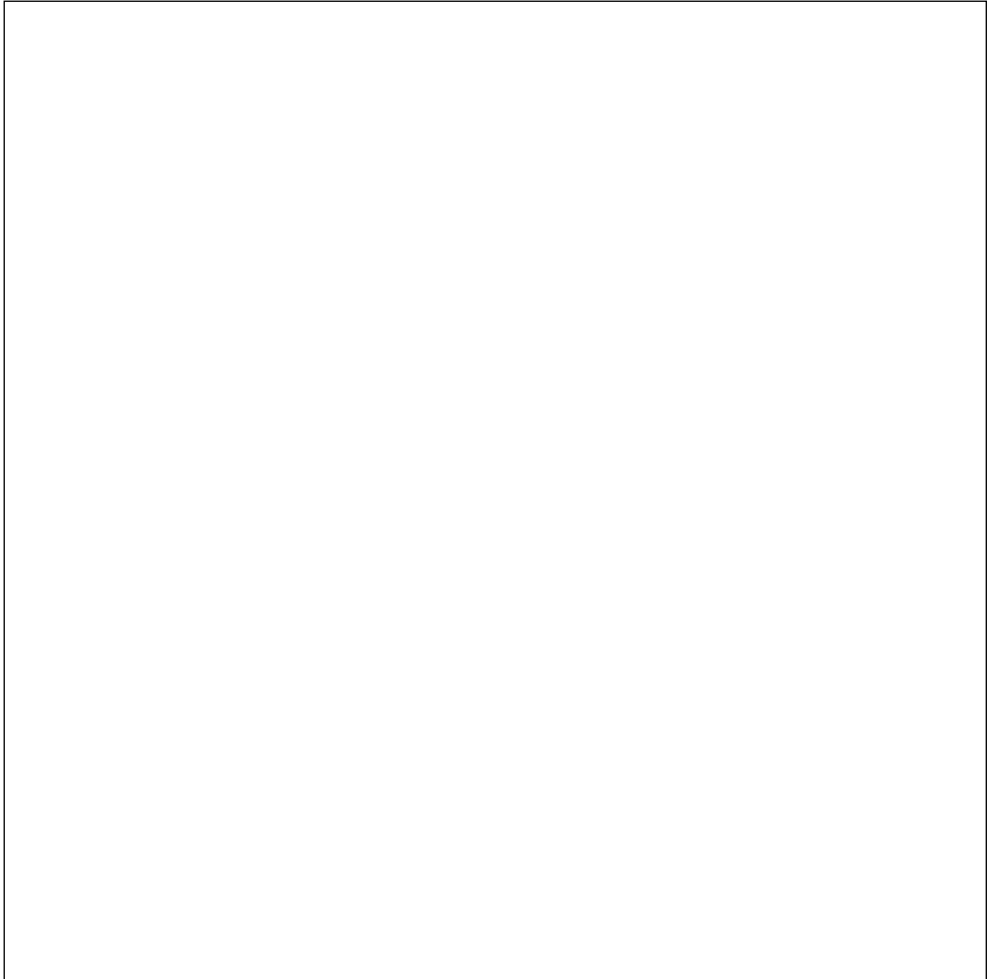
antwoordapparaat: algemeen

beantwoorder: ssv, zsl; **telefoonbeantwoorder:** hev

opname-apparaat: olz

voice-mail: hei, hol, hel, nht, vrh

Hoofdstuk 6

De wasteil was voor de was en de wekelijkse beurt van de hele familie

Sanitair en hygiëne

Dit hoofdstuk gaat, in tegenstelling tot de voorgaande, niet over zaken die zich in de woonkamer bevinden. De beerput en het huuske bevonden zich zelfs buiten de woning. In vroeger tijden deed men zijn behoefte buitenshuis, en die gewoonte is op het platteland nog lang blijven bestaan. Maar waar we bij de veranderingen in het huis gedurende de twintigste eeuw over het algemeen een middelpuntvliedende kracht waarnemen – de centrale woonkeuken verliest bijvoorbeeld zijn functie als slaappleaats aan de slaapkamer, en zijn functie als verblijfplaats meer en meer aan de mooie kamer – zien we hier een soort middelpuntzoekende kracht: het privaat wordt in huis gehaald, en heet dan wc.

Een ander aspect van de persoonlijke verzorging, namelijk het (zich) wassen, verdwijnt wel weer uit de woonruimte, zeker wanneer daar bad en later douche aan te pas komen. Kleine voorwerpen zoals het zeepbakje en het kammenbakje kunnen echter ook nog lang daarna in de (woon-)keuken aangetroffen worden.

BEERPUT

De put waar (menselijke en/of dierlijke) uitwerpselen in terecht kwamen.

beerputte: amt, bab, bat, daf, dev, dhm, gmd, grb, has, hdb, hei, hel, nij, nls, ols, raa, sjk, vrh, vrz, whr, wij, win,

wls, wrd, zwo; **beerput:** alb, blz, dlt, ens, hol, los, tub, vas, vol, zsl

boerbeerput: bor

boergierkeelder: bor

gierputte: hdb, sib, vrz; **gierput:** daf, olz, stw

gierkelder: amt, blz, hel, kam, omm

aaltenputte: wls; **alenputte:** ent, goo

aalput: glb, oot

alenkeelder: ent; **alenkelder:** die, hks;

aaltekeelder: daf, kam; **aaltenkelder:**

bat; **äältenkelder:** hei

aalkeelder: dka

aaltengat: nij

mestgat: daf

pattenkeelder: ssv

huuskesputte: amt, mar; **husiesputte:** nls

putte: kam

strontputte: grb, olm

stronttonne: sib

ton: omm

tonne: die, hdb, mar, wrd

tönnegie: grb, whr; **tonnegien:** kui

Bij de boeren in de aelten kelder (hei); bij burgers nog wel het “tönnegie” (grb); in het “uusie” stond een emmer of een aker die geregeld geleege werd (gie); Genemuiden had een “tonnenstelsel”, tonnetjes die wekelijks geleege werden (gmd); de oetwarpselen kwamen boeten in de putte (alenkelder), gierkelder ook voor beestenuitwerpselen buiten bij elkaar, maar ook wel gescheiden van elkaar (amt); bie een boerderieje in de

aaltenkelder (bat); de meesten hadden vroeger een tonnetje dat werd leeggestort in de gierput of mestgat (daf); mangs ok wal in de mestgrup van de beeste (ens); in een houten emmer, die geleegd werd op een mestvaalt of opgehaald werd (vol); boerderij: put, anderen: "tonnegie" (whr); meestal in een oude emmer of bus (stp); in de gruppe (zsl); tonne: burgerhuizen, alenkelder: boerenhuizen (die); burgerhuizen hadden een ton. Boerderijen via de gruppe in de gierkelder (omm); ook wel in een ton, die werd leeggegooid in de boomgaard. De husiesputte had aan de buitenkant van het huis (de put was half binnen, half buiten, onder de muur doorgebouwd) een deksel. Als de put vol was ging het dek-

sel eraf en werd hij leeggesciept met een schepemmer. Ook deze inhoud werd meestal over de (appel)boomgaard uitgestrooid, of toegevoegd aan de mesthoop, of uitgestrooid over het land (lang niet iedereen wilde de inhoud (met gekleurde stukken krantenpapier) wekenlang "in het zicht" hebben liggen) (nls); a'j de bearputte skone wollen hoalen dan mos ie der 'n paar dooie kippen in gooien. Dan hoeven ie de bearputte nooit mear löög te maken en hie bleef hatstikke skone. As der 'n kippe dood gung, dan leu'j den een pa dagen liggen zodel der moanen in kwamen. Doarnoa gooien ie de kippe in de beerputte. In de beerputte mos ie gin chemische troep gooien zoas soda, chloar of aandre troep (nij).

Tonnenstelsel van Zwolse gemeentereiniging, ca. 1900. Rechts worden tonnen gespoeld, links in tonnenwagen geplaatst. Op achtergrond enkele mestloodsen

WC

wc: alb, amt, bab, bat, blz, bor, daf, dev, dhm, die, dlt, dka, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hks, hol, kam, kui, los, mar, nij, nls, olm, ols, olz, omm, oot, raa, sib, sjk, stp, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wls, wrd, zsl, zwo

plee: amt, ens, has, hol, kam, vol

toilet: dlt, ent, wij

huuske: amt, dlt, ssv; **huusken:** ent

pot: amt, tub

noanpot, naonpot: amt

nr. 100: amt

kantoor: amt

In hoese goa wiej noar de wc en woar aans noar 't toilet (wrđ); soms ook wel husie (vrz); vrogger husien (wls); 'toilet' wordt niet vaak gebruikt (nij).

Waar bevond zich de wc in of bij burgerhuizen?

- naast de voordeur: wls
- in de hal: dev, dlt
- in de gang: bat, blz, daf, dev, dlt, ens, hdb, hol, kam, nij, ols, oot, raa, sib, stw, tub
- in het achterhuis: bab, dhm, grb, hdb, nls, olm, omm, sib, ssv, stp, vrz, wrd
- in de keuken: dev
- in de bijkeuken: amt, bor, ens, glb, goo, hol, vol
- in het washok: hol
- in het rommelhok: nij
- in biebouw: ent, hks
- in het berghok: alb, dka, vas
- binnen: hei, hel, los, sjk
- in de schuur: bab, glb, kui, mar, nij, olz, vrh, whr, wij, win
- achter het uus: has, wan
- buiten: alb, daf, die, ens, glb, gmd, goo, hel, hks, kam, kui, los, nij, sjk,

vas, vol, vrz, whr, wij, win, wls, wrd, zsl, zwo

- op het erf: gie

Buiten, aan het plaatsje. Huisjes zonder ruimte buiten hadden een 'stelletje' binnen, dat dagelijks geleegeđ werd. Er waren ook gezamenlijke toiletten, buiten, voor een groepje huisjes (gmd); in of aan of los van het huis (hel); achter in de gang of net buten de achterdeure (daf); in arbeiderswoningen vaak een hokje in de keuken (dev); in of aan schuur gebouwd (whr); meer achter in het huis (stp); of een apart huisje buiten, of achter in de bijkeuken (biekökken) (goo).

b. in of bij boerderijen?

- op de delle: amt, bor, daf, die, dlt, ens, goo, grb, hdb, hei, hel, hol, kam, mar, nij, nls, ols, omm, oot, sib, vas, vrh, vrz, wij, wls, wrd, zsl
- tusken 'n beestestal en de sloapkamers: ent
- grenzend aan koegang (scheiding stal en woongedeelte): whr
- achter de beest achter op 'n dam: tub
- in 'n huuskesgaank naast veestal: alb
- op de (koe)stal: bab, gie, glb, hks, sjk, ssv, stw
- achter de koestal: olm
- in de schuur: bab, blz, glb, wan, win
- bij spieker: glb
- boven de gierput: blz, gmd, hdb, kui, nls, raa, vol, wls
- in of bij het bakhuis: hdb
- buiten: blz, daf, dev, dhm, dka, ens, gmd, goo, grb, hei, hel, hol, los, nij, olz, omm, stp, vol, vrz, wan, wrd, zwo
- op het erf: gie, has

Apart hokje op de deel (dlt); vlak vuur 'n koostal met 'n ofvoer op 'n alenkelder (hks); aangebouwd bij schuur of stal of

Een 'huus' met een 'husien' bij Zwolle, ca. 1970

spieker (glb); buiten of in de schuur boven de gierkelder (blz); ziedkaant van de del (bor); soms op delle, meestentieds buten (daf); op de gierkelder buiten achter de stal (vol); naast de stal op de deel (die); veur op de daele (ols); buiten achter het bakhuis (omm); soms op de 'koegrupen'; meestal naast of iets verder van huis op de 'slootswal' (stp); op een apart gedeelte van de deel of een apart huisje buiten (goo).

Hoe noemde men de wc vroeger in of bij burgerhuizen?

huusken: die, ent; **huuske:** alb, amt, bor, glb, goo, hks, los, mar, olz, tub, vas, wrd; **husien:** bab, vrz, win; **husie:** bab, dhm, hel, nij, olm, omm, whr; **usien:** gmd, vol, stw, vrz; **usie:** gie, sjk, wan **plee:** amt, bab, bat, blz, daf, dhm, dka, ens, goo, grb, has, hdb, hei, hol, kam, nij, nls, ols, olz, oot, raa, sib, vol, vrh, wij, whr, wrd

wc: dlt, goo, hdb, hei, hel, omm, oot

ton: bor, los

pot: dka, goo, nij

Buiten: het huuske, binnen: de ton (bor);
pot: febriekstaal, warktaal (nij).

b. in of bij boerderijen?

huusken: amt, die, ent; **huuske:** alb, amt, bat, dka, dlt, ens, goo, glb, hks, hol, los, mar, olz, tub, vas, wrd; **husien:** bab, kam, ols, vrz, win; **husie:** bab, daf, dhm, grb, hdb, hei, nij, nls, olm, omm, raa, vrh, vrz, whr, wij; **usien:** gmd, has, vol; **usie:** gie, sjk

kakhuus: nij

plee: bab, blz, goo, hdb, hel, hol, olz, omm, oot, vol, whr

grupton: los

wc: goo, oot

tonne: nij

pot: goo

De kraante. Teengswoordig proat de luu met een deftig woord oaver recycling. Nee, dan vrogger. De kraante wönnen netties in veerkante stukkies eknip en op 't husie elegd. As d'r te weinig kraante was wönnen de luustergids ok wè gebruukt, mar die was völle wred an het gat. Het veurdeel van de luustergids was dè'j d'r niet zo gauw met de vingers deur staken, het pepier was stärke. Van de kraante mos iej een dubbel stukkje nemmen. As dan ut tunnégie löög ebracht wönnen, gungen de kraanten gewoon met op de mestbult, umme vermengd met allerlei aander gerei as goeie mest op het laand uutestreuud te wönnen. Det was nog is hergebruuk. (daf)

CLOSETPOT

wc-pot: alb, amt, bab, bat, blz, daf, dev, die, dhm, ens, ent, glb, gmd, goo, hdb, hei, hol, kui, los, mar, nij, nls, olm, ols, olz, omm, oot, raa, sjk, stp, vol, vrh, wan, whr, win, wls, vrz, wij, vas, zwo
closetpot: alb, dhm, ens, has, hdb, hol, kam, mar, nij, wij
toiletspot: hdb
pot: bor, dka, dlt, gmd, grb, hel, hks, nls, sib, ssv, stw, vas, vrz, wrd

WC-BRIL

wc-brille: bat, gmd, hei, kui, nls, olm, sjk, stp, vrh, wan, whr, wij, zsl, zwo
wc-bril: alb, amt, blz, dhm, die, ens, glb, hdb, hol, mar, olz, oot, vas, vol, vrz, closetbril: ens
huuskesbril: tub
brille: bab, daf, dev, gie, gmd, has, hdb, kam, ols, raa, sib, win, wls
bril: amt, bor, dka, dlt, ent, grb, hel, hks, los, nij, ssv, stw, vas, vrz, wrd

STORTBAK

störtbak: amt, bab, daf, ent, glb, gmd, goo, hdb, hei, hel, kam, kui, nij, nls, ols, omm, raa, sib, sjk, stp, vol, wan, whr, wij, win, wls; **stortbak:** alb, bat, blz, bor, dev, dhm, die, dlt, ens, gie, grb, has, hks, hol, mar, olm, olz, oot, stw, tub, vrh, vrz, wrd, zwo
waterbak: amt, hdb
speulbak: ssv
reservoir: los

N.B. De r in stortbak/störtbak wordt vaak niet uitgesproken.

Maar wij kenden geen stortbak (gie).

WC-BORSTEL

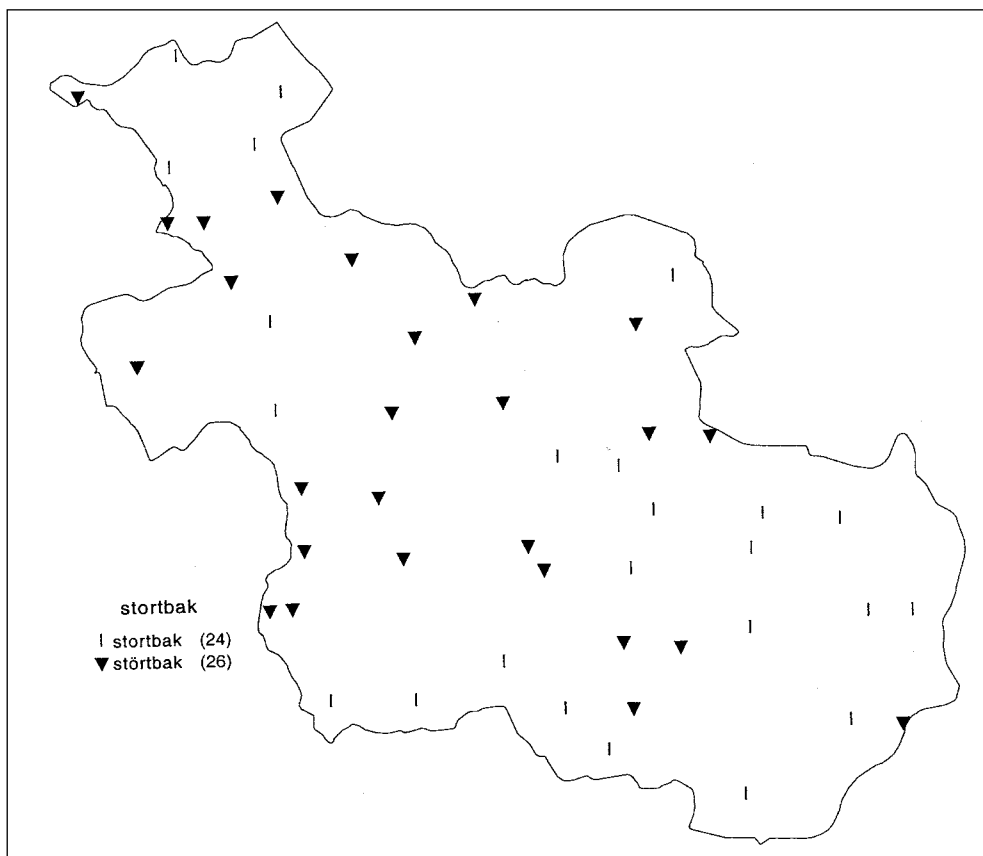
wc-börstel: amt, bab, daf, dhm, dlt, ent, gmd, goo, hdb, hei, hks, hol, nij, nls, ols, olz, omm, oot, raa, sjk, stp, vas, vol, vrh, wan, wij, win; **wc-björstel:** vrz; **wc-borstel:** alb, blz, dev, die, gie, glb, kui, mar, whr, wls, zwo
pleebörstel: amt, daf, dka, ens, grb, hei, nij, ssv, tub, vol; **pleeborstel:** die, olm, stw, zsl
closetbörstel: dhm, hdb, nij, wan, wij, wrd; **closetborstel:** bor, has
toiletbörstel: hdb, hol, nls
börstel: hel, kam, los; **borstel:** bat, sib
playboy: hdb

N.B. De r en de t in -borstel/-börstel worden vaak niet uitgesproken.

WASTOBBE

De tobbe waarin men zich vroeger baadde.

waskekumen: amt; **waskumen:** ens, hev
kumen: amt, hev, glb

Kaart 16: stort-. *Vergelijking met de kaart orgel (blz. 38) laat zien dat de ö in dit woord in Twente minder sterk aanwezig is.*

kuwen: ens
waskulen: ent
waskupe: amt
badkuup: alm, oot; **badkupe:** wrd
kupe: dev
wassebalie: has, zsl; **wasschebälie:** vrz;
wasbalie: sib, whr, win, zwo
bälie: gmd, hel, vrz, wij; **boalie, baolie:**
 blz; **balie:** daf, hdb, kam, nij, nls, sjk,
 vol, vrh, wan; **bealie, baelie:** gie
wasscheteil: tub; **wasketeil:** vas; **was-**
teil: amt, ens, has, hdb, hol, ols, whr
teil: amt, bat, bor, daf, dev, dhm, goo,
 hei, los, mar, nij, ols, olz, omm, raa, rij,

ssv, vrz, wij, win, wrd; **teile:** bab, hks,
 wan; **teel:** kam
teiltjen: blz; **teiltie:** vrh; **teiltien:** wls
wastobbe: los, wrd
tobbe: blz, daf, grb, hdb, kam, kui, olm,
 stw, wan, wij
wasketonne: ent; **wastonne:** hol
tonne: stp

Teiltjen voor de kleine beurt (blz); de
 wasbalie (hout) of wasteil (zink) (whr).

LAMPETKAN

Losse kan voor het water waarmee men zich wast.

lampetkan: amt, blz, bor, dhm, glb, grb, los, olm, ols, olz, oot, stw, tub, vas, win, zsl; **lampetkanne:** amt, bab, daf, dev, goo, has, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kui, mar, nij, nls, omm, rij, sib, vol, vrh, wan, wij, wls, wrd; **loampetkoane, loampetkaone:** vrz

lampet: ssv

lammenet: raa

kanne: gmd, kam

waterkan: alm, ens, ssv; **waterkanne:** bat, hol, nij, sib, sjk, whr, zwo

waskekan: ens

wasstel: nij

LAMPETKOM

De bij de lampetkan horende kom.

waskomme: amt, bab, daf, dev, dhm, goo, has, hdb, hei, hel, hol, kui, mar, nij, ols, omm, raa, rij, sib, sjk, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wrd, zwo; **was-kom:** bor, los, ssv, zsl; **waskekom:** ens, vas

komme: gmd, hks, stw; **kom:** oot

lampetkomme: bat, kam, nls, wls, wrd;

lampetkom: alm, blz, glb, grb, olm, olz, vas

lampetschaal: tub

Lampetkan in de waskomme (amt); wordt samen met de lampetkan ook wel 't waske-stel genoemd (ens); de lampetkanne en -komme samen: het lampetstel (nls); moar die deftige dingen hebben wij nooit gehad (zsl); werd bij ons bij de gewone mensen niet gebruikt (gie).

VASTE WASTAFEL

vaste wastoafel, vaste wastoafel: bat, blz, dev, ent, glb, gmd, hdb, kui, nij, olz, oot, stp, tub, vas, wij; **vaaste wastoafel, vaaste wastoafel:** olm

wastoafel, wastoafel: alm, amt, bab, daf, dhm, die, goo, has, hei, hel, hev, hks, hol, kam, los, mar, nls, ols, omm, raa, rij, sib, ssv, stw, vol, vrh, vrz, wan, whr, win, wrd, zsl, zwo; **wastafel:** bor

wasketoafel, wasketoafel: ens

wasbak: alm, hei, mar

BAD

bad: algemeen

badkupe: has, hev, nij, rij, wrd; **badkuup:** alm

Wasbeurt van Annemietje. Wastafel met lampetstel in slaapkamer van groot herenhuis, ca. 1930

Pret in 't lavet. De ingebouwde wasbak is midden 20e eeuwse variant van wastobbe en -teil, te gebruiken als bad- en wasgelegenheid

Soorten baden:

zitbad: amt, blz, bor, daf, dhm, ens, ent, glb, gmd, goo, has, hdb, hei, hel, hks, hol, kui, kam, mar, nij, ols, omm, oot, sib, ssv, tub, vol, wan, wij

lavet: amt, blz, bor, daf, glb, gmd, hdb, hei, hel, hol, mar, nij, ols, omm, wan

ligbad: amt, blz, daf, dhm, ent, glb, has, hdb, hei, hev, hks, hol, kui, mar, nij, ols, omm, oot, sib, ssv, tub, wan, wij;

legbad: ens

bidet: blz, daf, dhm, glb, hei

voetbad: nij, omm

bubbelbad: amt, bat, bor, ens, has, hol, los, mar, nij, omm, raa, sib, tub, vas, vol, vrh, whr, wij; **borrelbad:** wan

stortbad: ens

Bubbelbad of zo wat weet wiej nargens in de buurt (alm); lavet: rond, ongeveer 1 meter doorsnee, en ongeveer 60 à 70 cm diep (gmd).

Graads den gung 's nor 'n dokter doar te las van oetslag had hij krijg doar toen 'n pötjen zallef

en mos elken dag in bad
Die zallef dat was neet zon merakel
mer woer mos dat met zon bad
zôke nijerwetse kuunsen
har Graads nog nooit bie 'n een ehad
zien zuster Dika schonnen het heuwd ôk
al eens
mer Graads zea ik wiet al wat
die oale tonne, doar vuur op de delle
doar kroep ik in, dat wot mien bad
alles worden toen dichte-spiekerd
want gen meanske mocht t'r in
Toen 't de tonne noar gelaank vol was
reup Graads : "Dika ik begin"

en zo wieter (ent).

DOUCHE

douche: algemeen

stortbad: bor, ens, los

gemaalde water: rij

N.B. De slotmedeklinker van douche wordt wel als -s maar ook als -sj uitgesproken.

BOILER

boiler: algemeen

GEISER

geiser: algemeen

COMBI-KETEL

combi-ketel: bab, blz, bor, dev, glb, gmd, goo, has, kam, kui, nls, olm, omm, sjk, vol, vrh, whr, win; **combi-kettel:** daf, dhm, ens, ent, hei, hks, los, nij, raa, ssv, wrd; **combi-keatel, combikaetel:** bat; **combi-kiättel:** vrz

combi-boiler: grb
combi-kachel: mar
ketel: sib, wan; **kettel:** alm, hel
c.v.-kettel: tub; **c.v.-ketel:** glb, stw
c.v.-verwarmingsketel: blz
c.v.-boiler: hol
h.r.-ketel: vas
h.r.-kachel: nij
verwarmingskettel: amt, hev, hol, nij,
 ols, oot, rij; **verwaarmingskettel:** ens;
verwörmingskettel: hdb; **verwaar-**
mingskeatel, verwaarmingskaetel:
 stp, wij, wls; **verwaarmingskiättel:** vrz

WAAKVLAM

waakvlamme: amt, bab, bat, dhm, ent,
 goo, grb, has, hdb, hei, hev, hks, hol,
 kam, mar, nij, ols, raa, rij, sib, sjk, whr,
 win, wls, wrd, zsl; **waakvlam:** alm, bor,
 ens, glb, gmd, los, nls, olm, olz, oot,
 tub, vas; **waakvlumme:** vrz; **woakvlam,**
waokvlam: blz; **wääkvlamme:** stp, wij;
weakvlamme, waekvlamme: stw
waakvlammetjen: dev; **waakvlammegie:**
 hel, nij, omm, vrh; **waakvlammegien:**
 gie, kui, vol, wan, zwo; **waakvlemme-**
gie: daf; **waakvlemke:** amt, ssv

BADKAMERKACHEL

De hoog in de badkamer opgehangen elek-
trische verwarming (van voor de c.v.).

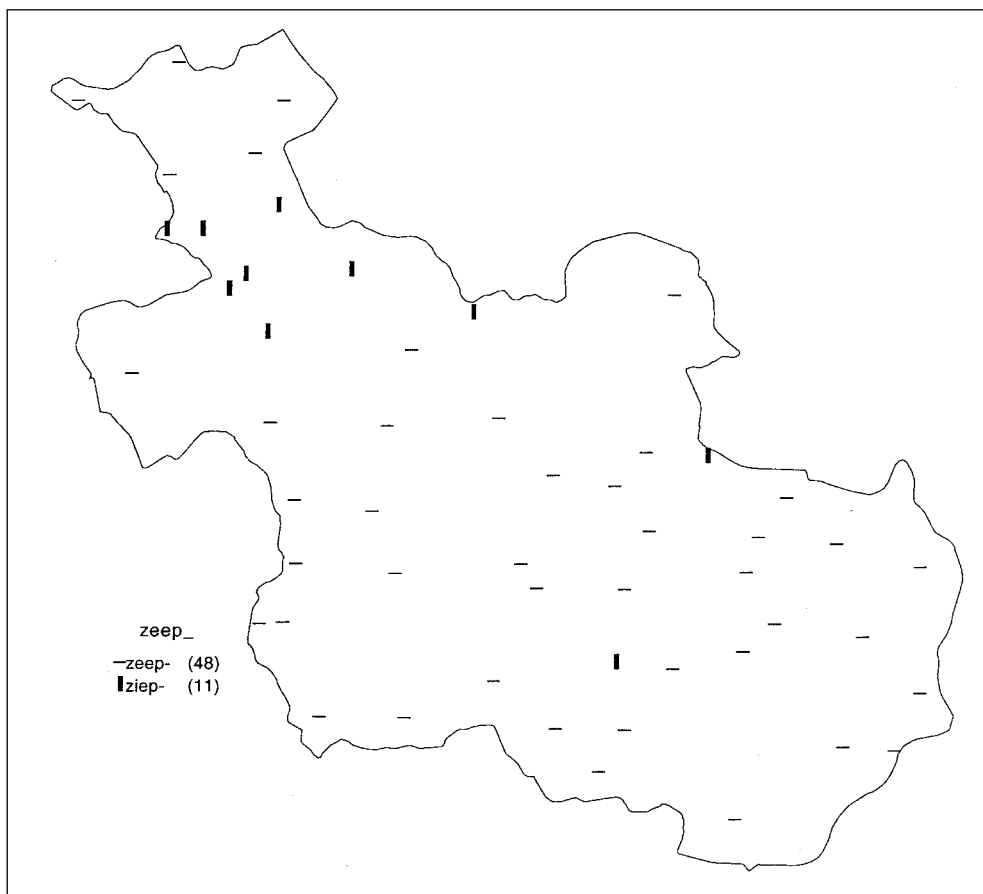
douchekachel: amt, bat, daf, ens, gmd,
 has, mar, nls, olm, ols, raa, sib, stp,
 tub, vol, vrz, whr, win, wls
douchekacheltje: hev; **douchekacheltie:**
 omm, sjk, wan; **douchেকেcheltie:** wij;
douchেকেchelke: rij
douchebadlamp: bor
douchelaampe: alm, ens, vas; **douche-**
laampe: bab, dhm, hdb, vrh, wan, whr;

douchelamp: blz, goo, olz; **douchelam-**
pe: nij
doucheverwarming: alm, hks, nij; **dou-**
cheverwaarming: ens; **doucheverwä-**
ming: hei
badkachel: glb, stw
badkamerkachel: wrd
badkamerlaampe: los
straalkachel: grb, hol, kam; **stroalka-**
chel, straolkachel: mar, nls, wrd
straalkacheltjen: dev; **stroalkacheltjen,**
straolkacheltjen: kui; **stroalkacheltie,**
straolkacheltie: hel, nij
straallaampe: dhm, grb, hdb; **stroal-**
laampe, straollaampe: ent; **stroal-**
lamp, straollamp: nls
stroaler, straoler: daf
electrisch kacheltien: gie
electrische douchelaampe: omm
verwaarmingslaampe: zsl
spiraalkacheltie: nij

Mag nie mear noa 1 januari 1999 (nij).

Badkamer in huurflat vóór renovatie in '95, waarbij o.a. stortbak van w.c. wordt vervangen door duoblok

Kaart 17: zeep-. De vorm met *-ie-* hoort in het zuiden van de Kop, maar komt ook elders nog voor.

ZEEPBAKJE

zepenbekken: wrd; **zepenbekke:** alb, ssv, tub, vas; **zepenbäkske:** amt, bat, die, glb, hks, hol, mar; **zepenbakske:** amt; **zepenbäkkien:** vrz; **zepenbäkkie:** daf, hei, ols, raa, vrz, wij; **zepenbak-kien:** wls; **zepenbakkie:** dhm, grb, hel, nij, win, zwo; **zepebäkske:** amt; **zepebäkkien:** kam; **zepebakkien:** stw; **zepebakkie:** gie, olm; **zeepbekke:** alb, dka; **zeepbäkske:** ens, goo, los, olz, oot; **zeepbakske:** bor; **zeepbäkkien:**

wls; **zeepbäkkie:** grb; **zeepbakkie:** hel, nij, nls, omm, sib, vrh; **zeepbakjen:** blz, dev, kui; **ziepenbekken:** ent; **ziepebäkkien:** gmd; **ziepebakkien:** bab, has, vol; **ziepebakkie:** bab, sjk, stp, wan, whr; **ziepbakkien:** zsl

KAMMENBAKJE

kammenbakkie: bab, dhm, hdb, nls, omm, sjk, wan, whr, win, zwo; **koamenbakkie, kaomenbakkie:** gie;

kambakkie: hel, nij, raa, sib, vrh;
kambakkien: grb; **kammenbakkien:** has, ols, vol, wls; **kambäkske:** dlt, glb, hev, hol, mar, olz; **koambäkske, kaombäkske:** hks; **kammenbäkske:** amt, ens, goo, oot; **kambäkkie:** hei; **koambäkkie, kaombäkkie:** vrz; **koambäkkien, kaombäkkien:** vrz; **kammenbäkkie:** daf, gmd, wij; **kambakje:** alm, los; **kammenbakje:** dev, kam; **kammenbakjen:** blz, kui; **kammenbak:** bor, olm; **kammenbäkke:** tub, ssv; **kammenbäkken:** alm, ent, wrd; **kambakken:** rij

Waar was het kammenbakje van gemaakt?

- hout: alm, amt, bab, blz, bor, daf, dev, dhm, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kam, kui, los, nij, ols, olz, oot, raa, rij, sib, sjk, ssv, stp, stw, tub, vas, vrh, vol, vrz, wan, whr, wij, win, wls, wrd, zwo

Deur mien va zelf emaaht (nij); holt met versiersels erop, bloemenmotief (nij); met dekseltje (nls); langwerpig gelakt hout met een decoratie erop (hei); langwerpig met dekseltje (dev); later metaal (wij); met stipwark (has); plat bakje met deksel (dhm); vroeger van metaal, later van hout (hout had klepje) (gmd); met deksel (whr); rechthoekig ongeveer 30 cm breed met deksel en ophanggaatjes (vrh); een houten bakje dat onder de spiegel hing (goo); laankwarpig, van hoalt, hoge achterkaante met schroefgat en nen kleppe

d'r op (wrđ); een bakje, bevestigd aan een plankje met een spijkermaatje, vroeger ook blik (vol); met bloemmotief (vas); met een draaidekseltje, hing onder de spiegel in de kamer (ent); ca. 23 cm lang, ca. 7 cm breed, ca. 5 cm diep, met ne klep en op de vuurkaant 'n opschrift (ens).

- blik: alm, amt, bor, daf, dev, ens, hei, hel, hol, mar, nij, olz, vol, sib, ssv, stp, stw, vrz, wan, wls

Groen of geel geverfd (hei); gebloomd of gevaarfd (mar); met bloemetjes (olz), geskeelderd (ens).

- email: bab, daf, dhm, glb, has, hdb, kui, los, olm, ols, tub, whr, zwo

Houten met klep, email zonder klep (bab).

- metaal: dlt, gie, gmd, grb, hks, nls, omm, oot, sib, sjk, wan, whr, wij

Lichtgroen gekleurd met bloemfiguur beschilderd (grb); met bloemetjes erop (nls); metalen zonder kleppe, heulten met kleppe (hks).

- porselein: daf
- aardewerk: glb
- ijzer: kam
- koper: los

Later van plastic (has, hdb).

Hoofdstuk 7

*Los hoes bij Enschede, begin 20e eeuw. De kippen mogen in de 'huiskamer' rondschar-
relen. Geschilderd door Evert Rabbers*

Kamerplanten en huisdieren

Ook voor de onderwerpen in dit hoofdstuk geldt dat ze niet alle binnenshuis voorkomen, al hebben sommige in de loop van de twintigste eeuw wel een plaatsje in het huis gekregen. Dat geldt voor de honden en de katten, die aanvankelijk vooral voor het nut (bewaking, ongediertebestrijding) gehouden werden, maar gaandeweg zeker in het burgerhuis betekenis kregen als gezelligheidsdieren. Hondenhok werd hondenmand.

Voor sommige dieren speelde (en speelt) het leven zich zowel binnen als buiten af, en dat wordt aangegeven met de woorden hoendergat en kattenluik, zaken die zich beide in de deur bevinden (en dus ook in het hoofdstuk over deuren, in aflevering C, geplaatst hadden kunnen worden).

Daarvan is het hoendergat, in de grote (deel)deur van de boerderij het oudst, maar ook het eerst verdwenen: in de burgerwoning, of in de verburgerlijkte boerderij, is het natuurlijk niet de bedoeling dat de kippen in en uit lopen. Het kattenluik, tegenwoordig volop te koop bij Gamma en Karwei, is daar in zekere zin voor in de plaats gekomen, al biedt het niet de kippen maar de kat vrije toegang tot de woning. De wisseling van de wacht wordt geïllustreerd doordat sommige mensen de doorgang voor de kippen al omschrijven met een woord met kat- erin, en anderen ook bij een kattenluik nog steeds blijven spreken van een hoendergat. Bij de opkomst van het woord kattenluik heeft mogelijk ook een rol gespeeld dat het woord kattengat, voor de toegang

tot de ruimte onder de bedstede (waar de kat op muizenjacht ging, zie deel A, p. 95) al grotendeels verdwenen was; in zekere zin was het kattengat tijdgenoot van het hoendergat. Toen beide termen nog in zwang waren, moest het deel hoender- in hoendergat aangeven dat het expliciet om de opening in de buitendeur ging, niet om die onder de bedstede. Maar toen het kattengat onder de bedstede verdwenen was, kon een samenstelling met kat- ook rustig gebruikt worden om de verbinding tussen binnen en buiten te benoemen.

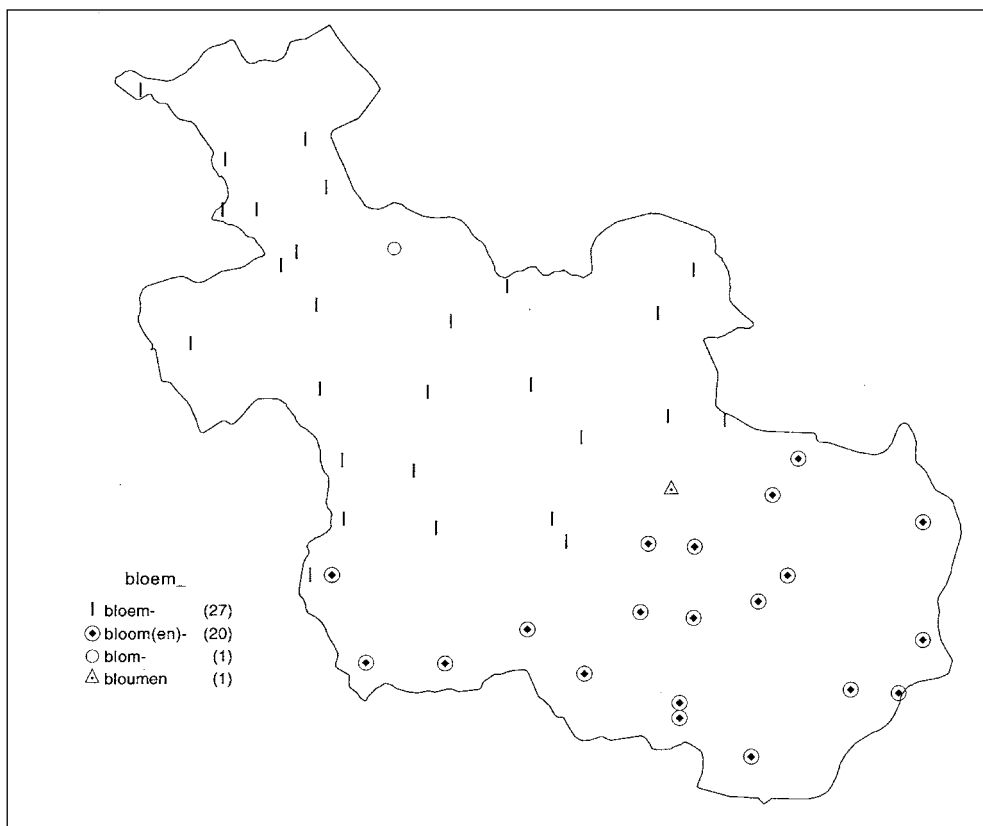
KAMERPLANT

bloom: alm, amt, bor; **blome:** amt, bat, hol, mar, wls; **bloeme:** daf, dhm, gie, grb, hdb, nij, nls, wan; **bloume:** vrz
bloeme in de vi-jnsterbaanke: gmd
bloeme veur het raam: sjk; **blome vor het raam:** amt

kamerplaant: alm, bor, dka, ens, oot, tub, vas; **koamerplaant, kaomerplaant:** blz; **kamerplaante:** bab, ent, hks, rij, sjk, whr, wrd, zsl; **keamerplaante, kaemerplaante:** olm, stp; **keamerplante, kaemerplante:** stw; **kamerplante:** dev, goo, has, hel, kam, ols, sib, vol, zwo; **kamerploante, kamerplaonte:** vrz; **kämerplante:** hei, raa, wij; **kamerplant:** los, olz

sierplaante: ssv

plaant: glb; **plaante:** grb, omm, vrh; **plante:** kui, win, wls

Kaart 18: bloem-. De vormen met –oo- horen globaal bij het zuidoosten, maar dringen in het uiterste zuiden vrij ver naar het westen door.

Welke planten stonden er voor de oorlog in huis?

- geranium: alm, amt, bab, bat, blz, bor, daf, dev, dhm, dka, ens, gie, glb, gmd, goo, grb, has, ent, hdb, hei, hel, hks, hol, kam, kui, mar, nij, nls, olm, ols, olz, omm, oot, raa, rij, sjk, sib, ssv, stp, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wrd, zen
- clivia: alm, amt, bab, bat, blz, bor, daf, dev, dka, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, grb, has, hdb, hei, hel, hks, hol, kam, kui, mar, nij, nls, olm, ols, omm, rij, stw, tub, vas, vol, vrh, vrz, wan, whr, wij, win, wrd, zen, zwo
- vlijtig liesje: amt, dhm, ens, gie, gmd, grb, hei, hel, hks, nij, nls, ols, olz, omm, oot, raa, sjk, ssv, tub, vrz, wan, whr, wrd
- (lid)cactus: alm, amt, bab, bat, daf, dka, gie, glb, goo, grb, hdb, kui, mar, nij, olm, omm, oot, sjk, stw, wan, wij, win, wrd
- begonia: amt, bab, bat, dhm, gmd, goo, has, hdb, kui, los, mar, nij, nls, olz, omm, rij, ssv, vrh, wan, whr, wij
- fuchsia: daf, ens, gmd, goo, hei, kam, los, mar, nls, ols, olz, omm, sjk, stw, vol, vrz, wan, whr, zsl

- ster van Bethlehem: alm, blz, gmd, hdb, hei, kam, kui, mar, nls, omm, stw, ssv, wan, wij, wrd, zwo
- primula: blz, bor, ens, grb, hei, mar, nij, sjk, vrh, vrz, wij
- hortensia: alm, amt, gmd, olm, ols, mar, wij
- aronskelk: bab, daf, has, hdb, kam, nij, wij
- varen: amt, blz, dev, ens, kam
- sanseveria: kui, nij, wrd, zwo
- christusdoorn: ent, hdb, nij
- vetplanten: nij, ols, oot
- cyclamen: alm, ols
- kindje-op-moeders-schoot: daf, stw
- azalea: dev, ols
- palm: stw, wrd
- aspidistra: glb
- bromelia: kui
- gloxinia: rij
- gekleurde brandnetel: hei
- tamme brandnetel: daf
- sierasperge (asparagus): daf
- vingerplant: wan
- sinaasappelboompje: wij
- alpenviooltje: ols

Bij de opkomst van de kaemerplanten zag men veel "graniums" (stp).

Welke zijn er na de oorlog bijgekomen?

- sanseveria: bor, daf, hks, hol, kam, nls, ols, omm, wan, win
- vetplanten: amt, bat, gie, hks, ols, omm, win, wrd
- cyclamen: bat, hks, kui, omm, wij, wrd
- kaaps viooltje: bor, daf, dev, omm, wan, zsl
- lidcactus: bor, hel, ols, rij, zsl
- ficus: amt, bor, omm, wij
- azalea: omm, wan, wij, wrd
- hortensia: hks, wan, wrd
- begonia: gie, hks
- flamingoplant: kui, wrd
- christusdoorn: bor, zsl

- primula: daf, raa
- hibiscus: daf, omm
- kalanchoë: daf, wij
- kerstster: omm, wij
- vlijtig liesje: hol
- vingerplant: kui
- garnaalenplant: daf
- tabaksplant (ficus lyrata): daf
- kamerden: daf
- pantoffelplantje: daf
- kamerlinde: daf
- orchidee: wrd
- roos: wrd
- sierasperge (asparagus): wij
- klimop: win
- hertshoorn: rij
- varen: rij

De clivia, een vooroorlogse topper

Dialectnamen voor planten:

fuchsia

bellebos: gmd, sjk, vol, wan, zsl

bellekes pol: goo

bellegies: nls

bellenbloeme: hei

bellegiesbloeme: daf, whr

bellegiesplaante: stw

bellenplaante: vrh; **bellenplaant:** ens

bellenboom: hdb

bellenman: hdb

klokjesbloeme: hdb

vlijtig Liesje

vlugge Betje: gmd

eeuwige bruid: grb, hdb, nls

bruidjes: hdb, nls

balsemientjes: hdb

waterplaantie: dhm, hdb, hol, vrh, wan;

waterplentje: amt

waterplant: sjk; **waterplaant:** alm, ens;

waterplaante: rij, nij, whr; **water-**

ploant: vrz

luzebusse: nij

sanseveria

vrouwetonge: daf, hdb, hol, kam, nij

hibiscus

chinese roos: hdb

schoensmeerplante: daf

primula

pannekoeksplantie: hei

pannekoeksbloeme: daf

pannekeukies: raa

sierasperge (asparagus)

dennegie: daf

kalanchoë

bommenwärper: daf

begonia

varkenoor: mar, nij

Bluuit nie (nij).

ster van Bethlehem

sterregien: nls

aspedistra

kwättiesblad: daf

Wördt op het ogenblik völle gebruukt in bloemstukken, een groot dubbelgevoalen blad (daf).

tradescantia

vaderpläntie: daf

saxifraga nemerosa

moederpläntie: daf

Vuur kamerplaanten kennen wie geen dialectnamen (ent); tegenwoordig zijn er geen speciale dialectnamen meer in gebruik voor kamerplanten (gmd); meestal dezölfde namen as in 't Nederlands (wrđ); in 't dialect beent de namen meesta 't zelde (mar); worden gewoonlijk aangeduid met Nederlandse benaming (vrz); er bestaan voor huidige planten geen dialectnamen (ssv).

HANGPLANT

hangplaante: amt, bab, dhm, ent, hdb,

hev, hks, hol, mar, nls, olm, omm, rij,

vrh, whr, wrđ, zen; **angplaante:** gie,

gmd, nls, sjk, stp, wan; **hangplaant:**

alm, amt, bor, dka, ens, glb, oot, ssv,

tub, vas; **angplaant:** blz; **hangplante:**

bat, daf, goo, hei, hel, kui, nij, ols, raa,

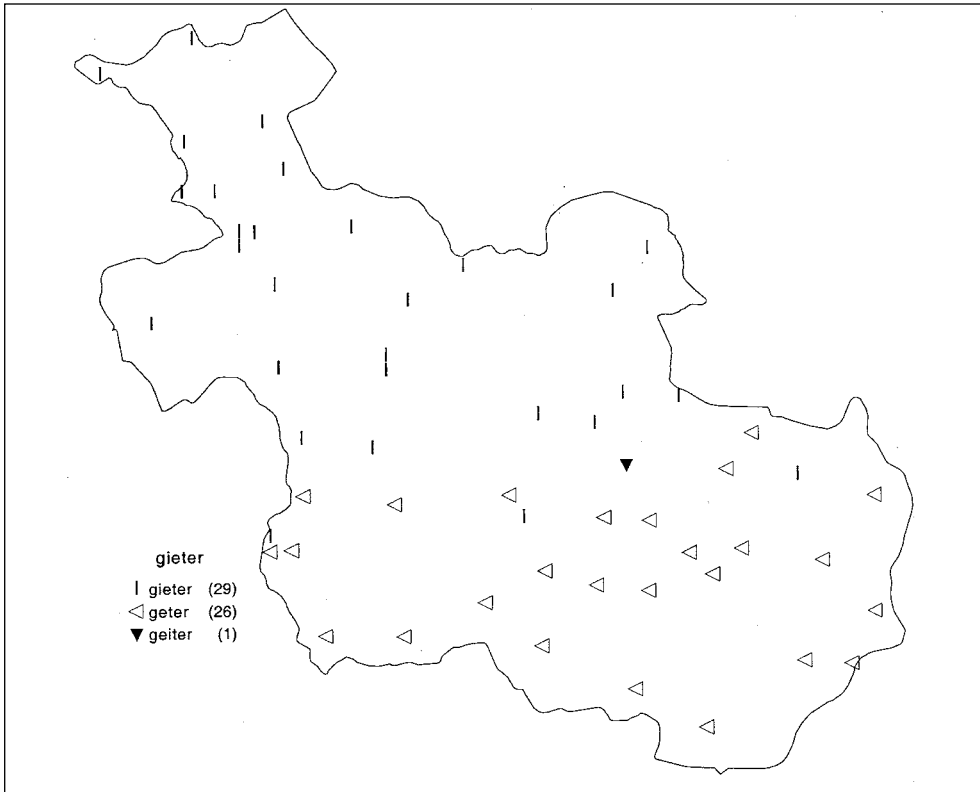
sib, wij, win, wls, zsl; **angplante:** has,

kam, vol, zwo; **hangplant:** dev, los, olz;

höngploante, höngplaonte: vrz

hanger: amt, hev, sib, wrđ; **anger:** gmd;

hoanger, haonger: vrz

Kaart 19: gieter. De verspreiding van de –ee- in dit woord valt globaal samen met die van –oo- in bloem (zie blz. 106), maar de grens loopt nog sterker van oost naar west (en niet van zuid naar noord). Precies op de grens bevindt zich de –ei- van Vriezenveen.

BLOEMPOT

blomenpot: alm, dka, glb, hev, hks, mar, tub; **bloemenpot:** vrz

bloempot: amt, bat, bor, dev, ens, ent, hev, hol, los, ols, ssv, vas, wrd; **bloempot:** bab, blz, daf, dhm, gie, gmd, grb, hdb, hei, hel, kam, kui, nij, nls, omm, raa, sib, sjk, vol, wan, whr, wij, win, wls, zsl, zwo; **blompot:** stp

sierbloempot: has

sierpot: daf, kam, nij, olz, rij, vrh

ommepot: olm; **umpot:** oot, tub

pot: hel, vrz

SCHOTELTJE

blomensköttel: glb; **blomenshöttel:** hol; **bloemenshöttel:** vrh

bloemsköttel: nij

bloemschotteltie: raa

weaterschottel, waeterschottel: olm

schöttel: alm, daf, ent, hol, mar, olz, oot, stp, wrd, zsl; **sköttel:** gmd, vol, zwo; **scheutel:** hev, sjk, tub

schötteltie: bab, dhm, grb, hdb, hei, hel, omm, sib, wan; **schötteltien:** bab, nls, ols, wls; **schötteltje:** bat, hev; **schöttel-**

ke: goo, los, rij, ssv, zen; **schöttelken:** vas; **skötteltie:** whr; **skötteltien:** gmd,

has, kam; **sköttelke**: ens; **skotteltie**:
gie; **schottelken**: ent; **scheuteltie**: sib,
wij; **scheuteltjen**: dev; **scheutelke**:
amt; **schuteltien**: win; **skuteltjen**: kui;
schwätteltie: vrz; **schwätteltien**: vrz
bloomensköttje: hks; **bleumscheulke**: amt
scheulke: amt; **schölke**: amt
bordjen: blz
teelder: mar

GIETER

bloemengieter: daf, gmd, kui, nls; **blo-
mengeter**: los
gieter: bab, blz, daf, dhm, gie, gmd, grb,
has, hdb, hei, kam, nij, olm, oot, sib,
sjk, stp, vol, vrh, wan, whr, win, wls,
zsl, zwo; **geter**: alm, amt, bat, bor,
dev, dka, ens, ent, glb, hel, hev, hks,
hol, mar, ols, olz, raa, rij, ssv, tub, vas,
wij, wls, wrd, zen; **geiter**: vrz

*N.B. de -ie- van gieter wordt vaak lang
uitgesproken.*

PLANTENSPUIT

blomenspeut: alm; **blomenspuit**: amt,
dka, ens, glb, hev, tub; **blomenspuite**:
ent, hol, mar, ols; **blommenspuite**: stp;
bloemenspuite: bab, daf, dhm, gmd,
hdb, hel, nls, sjk, vrh, wan; **bloemen-
spuit**: blz, olm; **bloumenspäute**: vrz;
bloomspeute: amt; **bloemspuite**: sib
plaantenspuit: alm, amt, bor, ens, oot,
ssv; **plaantenspuite**: gie, hev, hks, hol,
nls, omm, rij, whr, wrd, zsl; **planten-
spuite**: bat, daf, dev, has, hei, kam,
kui, nij, raa, vol, wij, win, wls, zwo;
plantenspuit: hel, los, olz; **ploanten-
späute, plaontenspäute**: vrz
bloemenspuitier: nij
speut: vas

Het huis van de duif

VOGELKOOI

kouw: ens, los, ssv; **kouwe**: amt, daf,
dev, dhm, grb, hdb, hei, hel, kam, omm,
stp, stw, vrh, whr; **kôwe**: rij; **kooi**: dev
kouwgie: grb, nij, whr; **kouwgien**: gmd,
hel, kam; **kooigien**: kam
vogelkouw: bor; **voggelkouw**: dlt, ens,
glb, oot; **vöggelkouw**: amt, olz, tub;
veugelkouw: vas; **vogelkouwe**: bab,
goo, has, hdb, hks, hol, mar, nij, ols,
raa, sib, sjk, vol, zwo; **vugelkouwe**:
amt, wrd; **voegelkouwe**: ent; **voe-
gelkäuwe**: vrz; **voegelkooi**: blz, gie,
kui; **veugelkooi**: alm
veugelkouwgie: stp, wan; **vogelkouw-
gien**: vol; **veugelkouwke**: hev; **vogel-
kooigie**: nls; **voegelkooigie**: olm; **veu-
gelkooigie**: wan; **vogelkooigien**: win;
voegelkooigien: gmd; **veugelkeutien**:
wls

As d'r nen hoedoeuw in zat, was 't nen
doevenkouw (ens); bij zware rouw en
begrafenis hing men een zwarte doek
over de kooi (grb); het vogelkooigie veur
de kanarie, doevenkooigie veur de huus-
doeve (nls).

Wat voor vogels zaten en/of zitten er in de kooi?

- duif: alm, amt, daf, dhm, ens, gie, gmd, goo, grb, hdb, hev, hks, hol, los, mar, nls, ols, oot, raa, rij, sib, stp, stw, vrh, vrz, whr, wrd, zwo
- oostindische duif: alm, amt, bab, dlt, ent, raa, nij, oot, ssv, tub, vas, wij
- lachduif: hdb, ssv
- roepduif: nij, omm
- tortelduif: alm, bab, bor, die, dev, glb, has, hei, hel, kam, olm, omm, oot, sjk, stw, tub, wan, wij
- japanse nachtegaal: stp
- kanarie: alm, amt, blz, dev, grb, ens, gmd, hdb, hev, hks, hol, kam, kui, nls, olm, ols, olz, rij, sib, sjk, stp, vrz, wan, whr, win, wls, wrd
- papegaai: blz, ens, kui
- parkiet: blz, dev, ens, olm, ols, olz, win

- vink: alm, has, hks, kam, nij, rij
- putter: die, nij, vol, vrz
- sijsje: alm, dev, die, goo, hks, vol, wrd
- merel: hdb, hks, rij
- lijster: vol
- kraai: dev, hdb

Dialectnamen voor siervogels:

duif

doef/-ve/-we: alm, amt, bab, bor, daf, dhm, die, dlt, ens, ent, gie, glb, gmd, goo, grb, hdb, hei, hel, hev, hks, hol, kam, los, nij, nls, ols, raa, rij, sib, sjk, ssv, stp, stw, tub, vrh, vrz, whr, wij, wrd, zwo

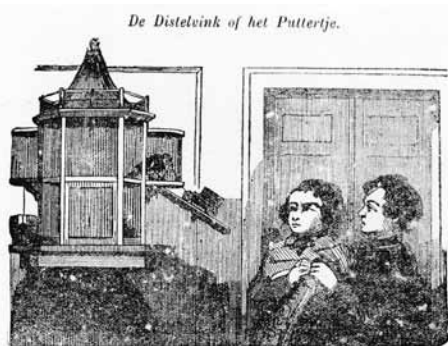
doevie: omm, wan; **duufke:** mar, oot, vas; **dufie:** vrz; **dufien:** has

kanarie

kenarie: grb, hdb, hol, kam, olm;
kanoarie, kanaorie: blz; **kenärie:** gmd;

Woongedeelte van los hoes 'Erve Harink' te Saasveld, 1934. In het miniatuurhuis linksboven woont de huisduif

In dezen vogel vindt de jeugd een groot behagen.
Hier trekt hij met zijn bek en poot den kleinen wagen
Behendig naar zich toe. Hoe slim! en even goed
Put hij ook water met dien kleinen vingerhoed.

Hoe de distelvink aan z'n bijnaam puttertje komt

knarie: hdb, ols, vrz, whr, wrd; **knarrie:** ens

knerrerie: stp

kenariepiet: sib

kanariepietje: rij; **kanariepietie:** wan

pietien: olm, wls

kanarievogel: olz

kanarieveugelke: amt

sijsje

sieske: alm, die, goo, hks, wrd; **sijsie:** vol

merel

gieteling: hdb; **getelink:** rij; **geetling:**

hks

lijster

liester: vol

kraai

kraaie: hdb

vink

vinke: has, kam, rij

As de doeve röp krie-j regen (hdb); tortelduiven in huis konden een bepaalde ziekte genezen, welke ziekte weten we

niet (hei); as de doeven koert krie-w biester weat : als duiven druk en luid koerden kwam er regen (grb); als de huisduif veel riep, kwam er regen, als de uil veel riep: een dode in de buurt (los); iemand vertelde dat je de duif ook moest zeggen (aanzeggen) dat er iemand overleden was. Als je dat niet deed, dan zou er nog iemand sterven (hel); tortelduiven tegen dauwworm bij kinderen (blz); doeven tegen gordelroos, netelroos, bakkers-exceem (glb); kanaries tegen koolmonoxidevergiftiging (hij is van zijn stokje gevallen) (glb); wie het geld wil zien stoeven mot doo in vrouleu, tabak en doeven! (amt); Jan Evers wonen an de Mensinkweg bie Boerkamp. Ziene wichter hadden slöm las van dauwworm, ma ziene vrouwe wol gin vogel in huus. Jan Evers hef zich doar niks van an etrökken en hef een kouwe en een oostindische doeve ekoch en bie de wichter in de sloapkamer ehangen. Met een pa wekke was de dauwworm vot (nij); oostindische doeve gung roepen as der volk kwam. Dufie brach geluk, ze kreengen der ene as ze gungen trouwen. Een vinke leuten ze keunsies doen. Putters leuten ze water putten uut een vingerhoed. G.K. had een jonge markolle in een kouwe, den was kunnig met hem en ziene familie. Ma as der een vremen kwam, begunne te skreeuwen (nij); weeldevöggel neumt ze: veenk (vink), distelveenk (putter), sieske (sijsje), groven tukker (groenling), fienen tukker (kneu) (hier is nen Twentenaar noar neumd), liester (lijster), getelink (merel), holkater of muske (mus), eard-muske (heggemus), maarklauwer (Vlaamse gaai), kreai (kraai) (ens); nen hoesdaew zol helpen tegen zeektes van de hoed (huidziekte), zoas dauwworm wat keender mangs hebt. Doarum mos nen doevenkouw ok boaven nen duur hangen. Ie mossen d'r steurig onder duur lopen (ens).

Vader (geboren 1880) vertelde vaak dat hij verkering had met een meisje waar ze thuis een nogal “apart” geloof hadden. Toen hij daar een keer neugd was om met te etten was de stilte voor of na de maaltijd (of beide) nogal lang. In die stilte tikte de duif in de kamer tegen de tralies. Na het gebed zei de vader van ‘t meisje dat de Heilige Geest hoorbaar in ons midden was. Toen mijn vader zo brutaal was op te merken dat het de snavel van de duif tegen de tralies was leek het alsof hij heiligschennis pleegde. De verkering doerde ma kot. (alm)

VISSENKOM

viskomme: amt, bab, bat, daf, dhm, die, gmd, goo, has, hdb, hei, hel, hev, hks, kam, mar, nij, nls, raa, rij, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, vrz, wan, whr, wls; **viskom:** alm, blz, bor, dka, ens, los, olz, oot, ssv, tub, vas, zen; **vissekomme:** kui, hol, win; **vissekom:** glb, olm, zsl, zwo; **vissenkomme:** grb, ols, omm, wij, wls

komme: hel

AQUARIUM

aquarium: algemeen; **naquarium:** ent
visbak: nij; **vissebak:** dev; **vissenbak:** hol

KATTENBAK

kattenbak: alm, amt, blz, bor, dhm, die, ens, ent, glb, goo, hel, hev, hks, hol, mar, nij, ols, olz, omm, rij, tub, vas, vrz, wij, wls, wrd; **kattebak:** daf, bab, bat, dev, gie, gmd, grb, has, hdb, hei, kam, kui, los, nls, sib, sjk, stp, stw, vol, vrh, wan, whr, win, zsl
pisbak: raa

Er was geen kattenbak, ze deden dat buiten (olm); kat is buiten (alm); genne kattedakke neudig (amt); bie unne boer gean kattedakke, hie het de “grote bak” boeten in het zaand (amt); vrogger hadden ze die nie (nij).

KATTENLUIK

kattelook: dev, stp, win; **kattenlook:** alm, bor, dka, ens, hel, hks, hol, nij, omm, raa, tub, wij, wls, zen; **kättenlook:** wls; **katteluuk:** kui; **kattenluke:** ssv

kattelookie: gie, nls, olm, sib, sjk, vrh, wan, whr; **kattenlookie:** bab, hdb; **katteloekien:** bab, stw; **kattelukie:** sjk; **kattenlukie:** daf, dhm, hdb, omm, vrz; **kattelukien:** gmd, has, kam, vol, zsl, zwo; **kattenlukien:** ols; **katteluukjen:** blz; **katteluukske:** amt; **kattenluukske:** glb, mar; **katteluuksken:** dev

luukske: hev, olz

kattegat: amt, nij; **kattengat:** hdb, mar, nij, oot, rij, vas, wrd

hoondergat: amt, bat, ent, glb, grb, hel; **honerat:** los; **honegat:** hev; **hondergat:** vrz

hoenderloek: nij

poezendeurke: goo

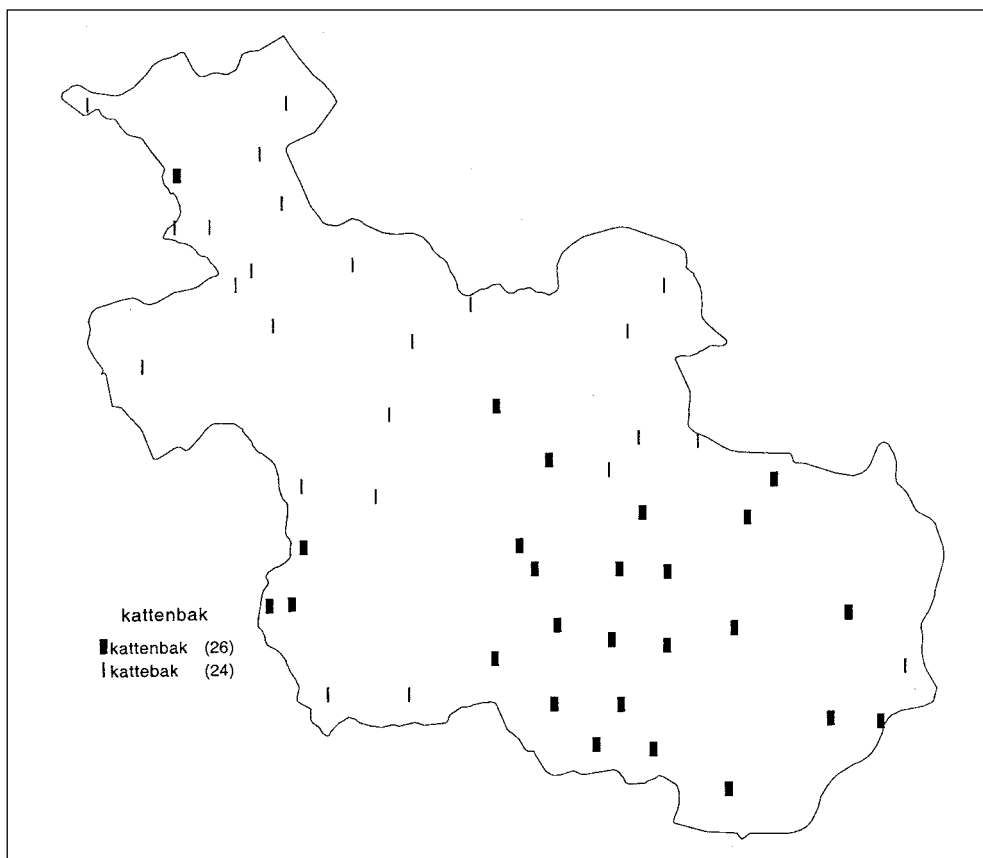
Kwam niet veel voor (gmd); we kennen geen speciaal luikje voor de kat. Wel voor de hoonder het hoondergat. De kat en hond maakten daar ook gebruik van maar het is en blif ‘n hoondergat (ent).

HOENDERGAT

Het gat in de grote deeldeur waar kippen (en katten) doorheen kunnen.

hengat: rij

honegat: vas; **honerat:** los, tub; **hoondergat:** alb, alm, amt, bat, bor, die, ens,

Kaart 20: katten-. De n is vooral in de zuidelijke helft van de provincie hoorbaar.

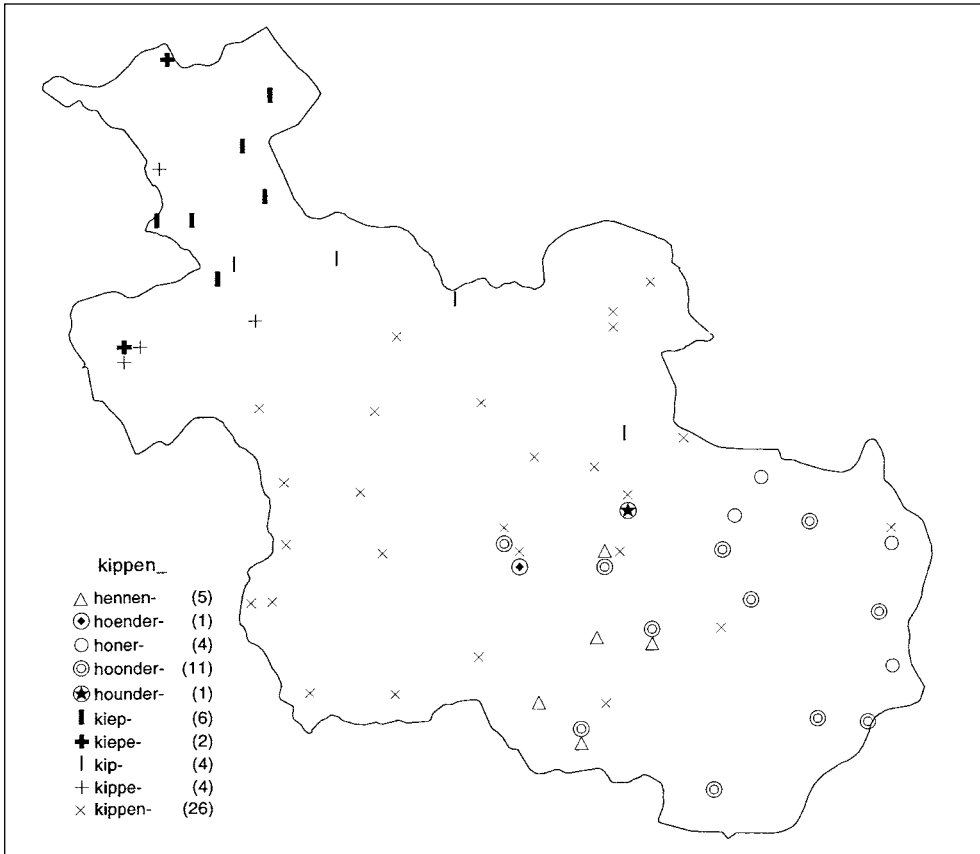
ent, glb, grb, hel, hks, hol, mar, ols,
oot, ssv, wrd, zen; **hoendergat**: hdb,
nij, sib, wij; **houndergat**: vrz
hoenderloek: dhm; **hoenderloek**: nij,
omm
kiepegat: stw
kippenloek: daf, win; **kippeloek**: sib,
stp, wan; **kippeluuk**: zwo
kippeloekie: bab
kattenloek: bor, ens, hol, nls, raa; **kat-
teloek**: olm, sib, stp, stw, wan; **kattel-
uuk**: kui, zwo
kattenluukjen: blz; **kattelukien**: gmd,
has, kam, vol

kattengat: ent, hdb, nij, oot, zen; **katte-
gat**: alm, dev, sib, whr, win
schoevegat: sjk

Kwam nauwelijks voor in Wijhe (wij).

KIPPENHOK

kippenhokke: hdb, nls; **kippenhok**: bat,
bor, dev, dhm, dka, goo, grb, hdb, hei,
hel, hol, nij, ols, omm, raa, vrh, vrz,
wij, win, wls, wrd; **kippenokke**: daf,
whr; **kippenok**: daf, zwo; **kippe-okke**:
has, kam; **kippe-ok**: blz, kam; **kiphok-**

Kaart 21: kippen-. In het zuidoosten komen de vormen hoonder-, honer etc. voor, elders kippen-, kiep- etc. In het zuiden bevindt zich op het overgangsgebied tussen die twee grote gebieden nog een wat kleiner hennen-gebiedje.

ke: bab, sib; **kip-okke:** stp, zsl; **kiepe-hokke:** kam, olm; **kiepokke:** gie, gmd, sjk, stw, vol, wan

hoonderhok: alb, amt, die, dlt, ens, glb, hel, hks, oot, ssv, wrd; **honerhok:** dka, los, tub, vas; **hoenderhok:** nij; **honderhok:** vrz

hennenhok: amt, die, ent, mar, wrd

Vroger waren d'r op alle boerderiejen wa hoonder (ok wal hennen). Mer d'r was vake gen speciaal hoonderhok. Wal harren de boeren in de niendure een hoon-

dergat. Duur dat gat kon de hoonder de delle op en nor de hiele woer 't ze de nacht duurgoans duurbachten. Sommige boeren harren ok nen sleet achter de beeste bowen de gruppe woer 't de hoonder dan ok de nach konnen duurbrengen. An een stekbalken hōngen dan wat manden woer 't ze een ei kon leggen en bie gelegenheid breunen. As ze dan een ei eleg harren en dat al kakelend leuten weten, brachen mie gropmoo eer een paar riestekeun um te bedaanken. (ent)

KIPPENREN

kippenloop: bat, bor, dhm, goo, grb, hdb, hei, hel, hol, nij, nls, olz, omm, vrz,

wrđ; **kippeloop:** bab, daf, has, sib, vrh, whr; **kiepeloo:** gmd, olm, sjk, stw, vol

hoonderloop: alb, amt, ens, glb, hks, mar, oot, ssv; **honerloop:** dka, tub, vas;

honderloop: vrz

hoonderoetleupe: amt

hennenloop: amt, ent, mar

loop: stp, stw, wls

kippenrenne: goo, nij, ols, raa, wij, win;

kippenren: dka, zwo; **kipperenne:** bab, whr; **kipperen:** dev

kieperenne: wan; **kieperen:** blz, gie, gmd, kui

hoonderren: dlt; **honerren:** los, vas

hennenrenne: amt

renne: daf, die, kam, omm; **ren:** bor, nls, zsl

KONIJNENHOK

knienenhokke: nls; **knienenhok:** alb, bat, dev, dhm, die, dlt, ens, glb, goo,

grb, hdb, hei, hel, hol, mar, nij, ols, omm, oot, raa, ssv, tub, vrh, vrz, wij,

win, wrđ; **knienenokke:** daf, stp; **knienok:** daf; **knienehokke:** olm, kui;

knienehok: ent; **knienhokke:** bab, sib;

knienhok: amt, bor, hdb, hks, los, vrz;

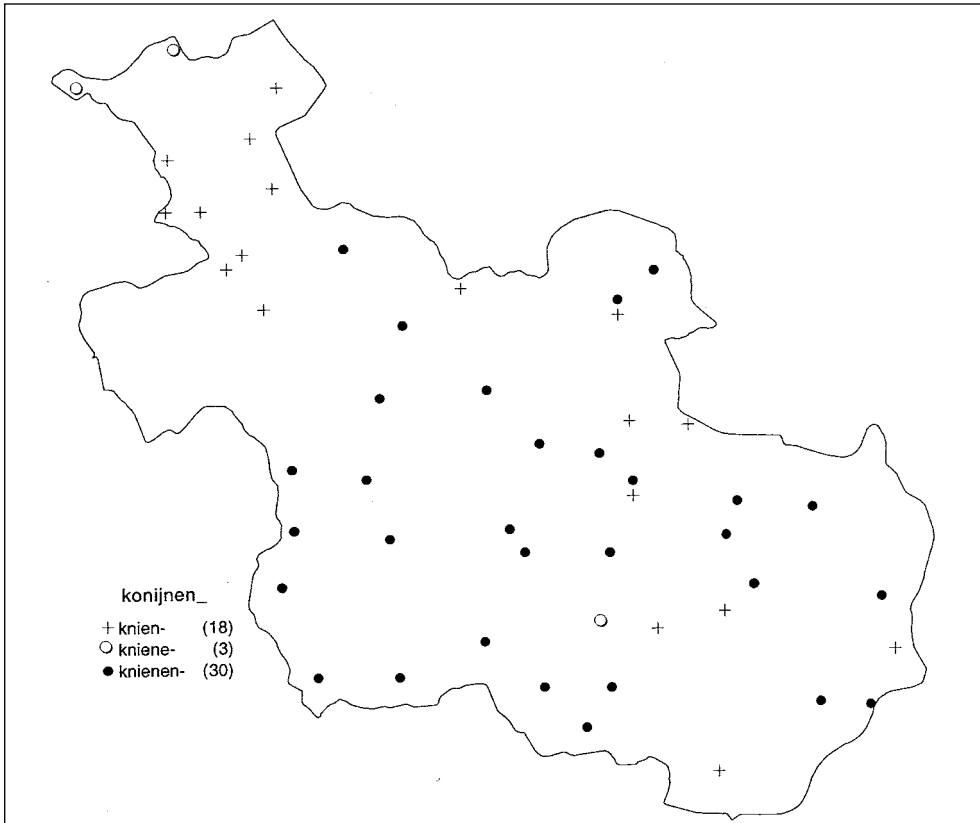
knienokke: gie, gmd, has, sjk, stw, vol,

wan, whr, zsl; **knienok:** blz

knienenkauwe: stp

N.B. In een enkel geval is voor knien- ook opgegeven: kenien-.

Jongetje in de weer met kuikens op boerenerf. Baanderdeur met hoendergat. Evert Rabbers, begin 20e eeuw

Kaart 22: konijnen-. De verspreiding van de bindingslettergreep tussen knien- en het tweede deel van de samenstelling is heel merkwaardig. Het uiterste noorden heeft –e, in de rest van de Noordwesthoek volgt op knien- niets, en het overige deel van de provincie heeft –en. In het midden van de provincie komt uitsluitend –en voor, in het oosten wordt deze vorm afgewisseld met de uit de Noordwesthoek bekende vorm.

HONDENHOK

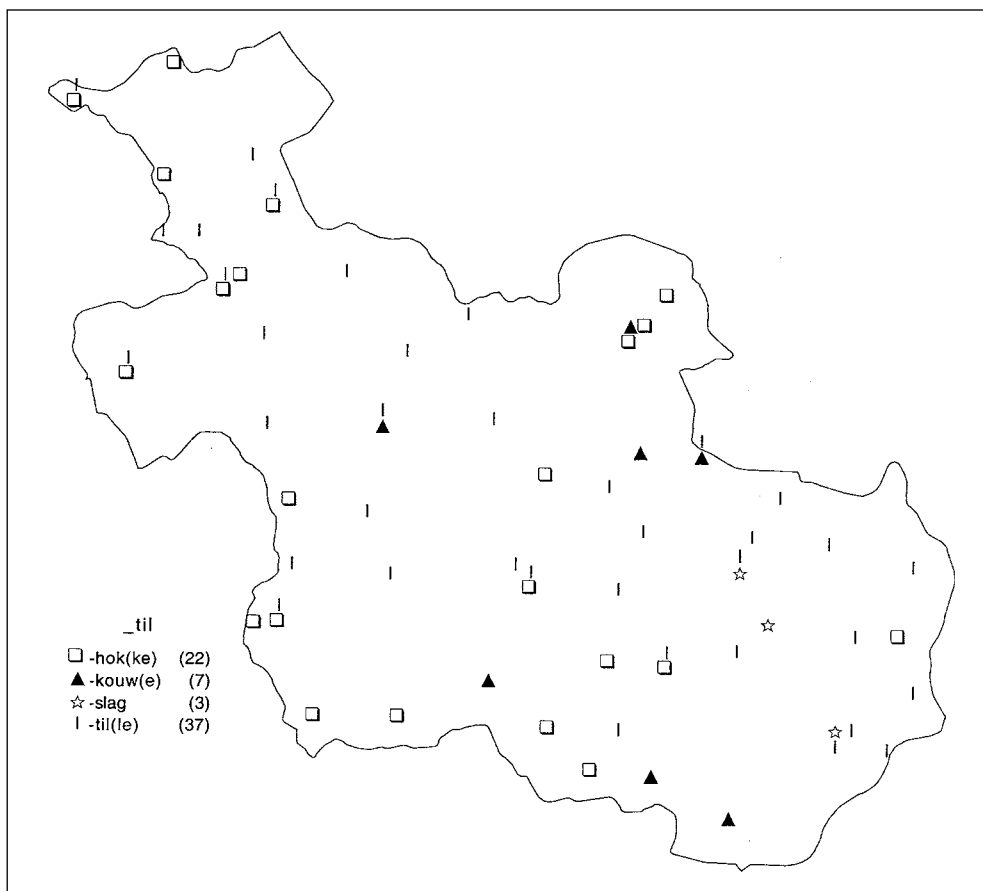
hoondehok: amt, ent, hol; **hoondenhok:** ens, wrd; **honenhok:** nij; **honehok:** nij, rij, vrz; **heunehok:** nij; **hoonhok:** amt; **hoonhök:** alm; **hondehokke:** bab, nls, olm; **hondenhokke:** nls; **hondenhok:** ols, olz, wij, zen; **hondehok:** bat, grb, hdb, hei, omm, win; **honnenhok:** tub; **hongenohok:** vas; **ondehok:** daf; **onde-okke:** wan; **onde-ok:** blz; **ondokke:** vol

hok: hel

hondekotte: sib

HONDENMAND

hoondenmaand: ens; **hoondenmane:** hks; **hoondemaande:** hol; **hoondemande:** ent; **hondenmaande:** hei; **hondenmane:** raa; **hondemaande:** dhm, grb, hdb, omm, sib, whr; **hondenmande:** goo, ols, wij; **hondemande:** kui; **hon-**

Kaart 23: (duiven)til. –slag komt alleen in Twente (nog) voor, kouw(e) vinden we zowel langs de zuidgrens als langs de noordgrens, maar is daartussen zo goed als afwezig.

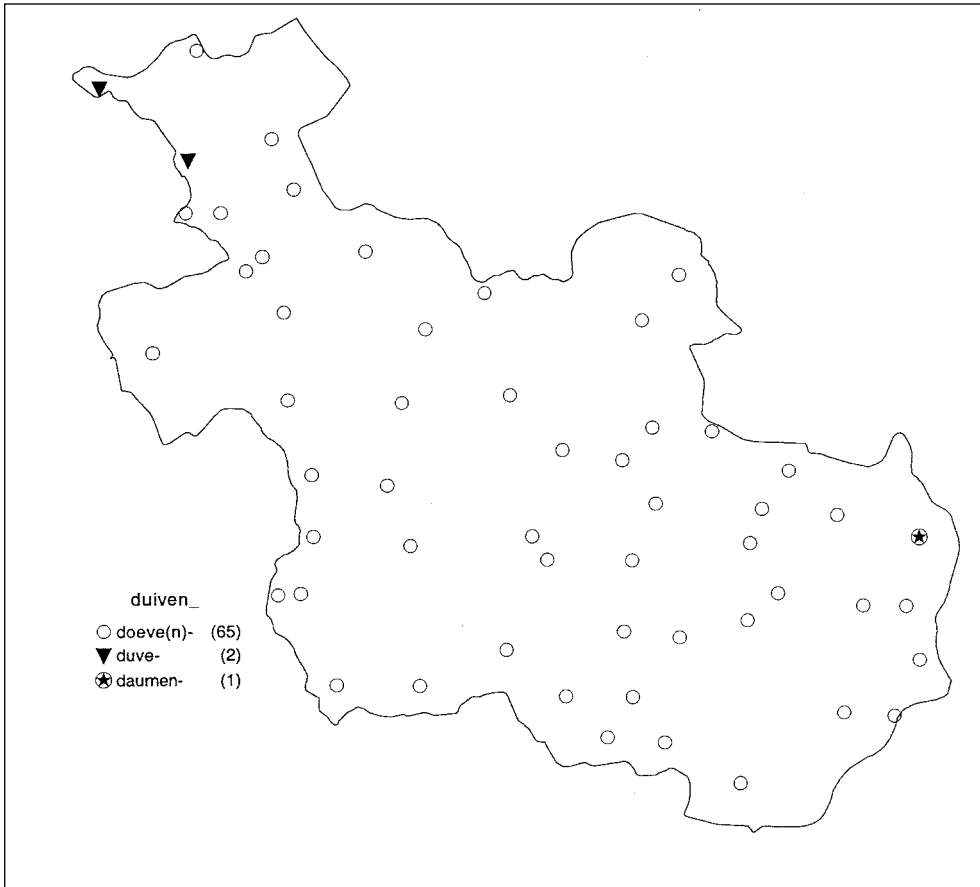
denmand: olz; **ondemaande:** daf, gie, gmd, sjk, stw, vol; **ondemande:** has
maande: vrh; **mane:** bor, hel, mar, nij;
mande: dev, kam, wls; **mand:** los
hoondenös: ssv; **honenös:** amt, hev;
hondenös: alm; **ondenöst:** stp
nöst: dka, oot; **nös:** hel, mar
honekiste: amt
kiste: nij
hoondekuarf: vrz

Op een zak op de del (glb); of zo as het heurden op de delle in het heui of stro

(wrđ); een zak bovenan de deale of een mand onder tafel (wls).

DUIVENTIL

doeventille: bab, daf, ens, goo, hei, hel, kam, nij, nls, ols, omm, raa, stp, vrh, vrz, wan, wij, wrđ, zwo; **doeventil:** alb, amt, bor, ens, glb, los, olz, oot, tub, vas, whr; **doevetille:** gmd, has, sjk, vol; **doevetil:** gie; **duvetille:** kui; **daumentil:** dka

Kaart 24: duiven(til). Alleen in het uiterste noordwesten is de klinker geen oe, maar een uu. Dit kaartbeeld wijkt sterk af van dat van buiten (blz. 77) en huis (afl. 1, blz. 19).

doevenhokke: hdb; **doevenhok:** amt, bat, dev, dhm, die, dlt, ent, grb, hdb, mar, nij, ols, win, wls; **doevenok:** kam; **doevhokke:** olm; **doevokke:** gmd, wan, zsl; **duvehokke:** kui; **duve-ok:** blz

doevenkouwe: daf, hdb, hks, hol, sib, whr; **doevenkouw:** hev
doevenslag: alb, ens, ssv

Doeven: uitspraak doem met lange oe (hdb).

Toevoegingen en verbeteringen

De onderstaande opmerkingen hebben betrekking op de reeds eerder (nl. in 2000) verschenen Aflevering 1, Het Huis-A.

Op p. 90 en 91 van deel A is al ter sprake gekomen waar het personeel sliep.

Hieronder behandelen we het al dan niet met het gezin eten van de knechten, meiden en dienstboden.

At en dronk het personeel in een ander vertrek dan het gezin?

- alleen bij “deftige luu”: goo, grb, vrz
- alleen bij de groten der aarde: daf
- nee: alb, amt, hdb, hei, mar, ols, raa, win
- soms: amt, ens, hol, omm, oot
- soms bij “grote boeren”: ssv
- bi’j boeren an de taofel, bi’j borgers in de keuken: dhm, die, gmd, goo, has
- bij boeren niet, bij gegoede burgers wel, notaris, dokter: tub
- zeer verschillend met de werkgever: stw
- vaak wel: bab, nij, wij

De scheiding was vroeger heel sterk; de afstand was groot (nij); bij Twentse leu in het hoes in de kökke volgens Twents gebruik “in het gezin”. Alleen bij rijke boeren kwam het eerder voor dat personeel apart at (amt); in oonze contreien kwam dat meender vuur (wrđ)

Zo ja, waar at het personeel dan?

- keuken: amt, bab, grb, hol, nij, omm, vrz, wij
- aan een aparte tafel in de keuken: hei, ols
- vuuran op de delle (boerderieje): wrđ
- op de deel: ssv
- meest van ‘t zelfde laken een pak mear mangs ook wal op de kökken: wrđ
- de waskamer (in boerenhuizen) (sib)
- de bijkeuken (in burgerhuizen) (sib)

Had het personeel een vaste plaats aan tafel?

- alleman har ne vaste stea: bat, ens, hdb, hel, oot, win, wrđ
- geen vaste regel, wel vaste plaats: dlt
- aan het achtereind van de tafel: dhm, glb, has, hdb, mar, stp
- het voetenende: zwo
- ‘t verst van de kachel of vuur: glb
- op een hoek van de toafel: nij
- ieder had zijn eigen plaats, zo ook de dienstbode, deze het dichtst bij de keuken: daf
- daar, we ze gemakkelijk weg konden om te bedienen enz.: gmd
- een vaste plaats, meestal tussen de kinderen (om te helpen): wij
- aparte plaats aan tafel: amt, tub
- tussen de gezinsleden: nls

Bedsteden kon men behalve in woonkeuken en opkamer ook aantreffen in de mooie kamer. Groenestraat, Kampen

Bij de anecdotes op p. 42-43 (*Een stel kameroaden*) en op p. 57 (*Uut de wieme stellen*) is de naam van de auteur niet vermeld. Deze is: mevr. M. Pouwels-Bos te Oud-Bergentheim.

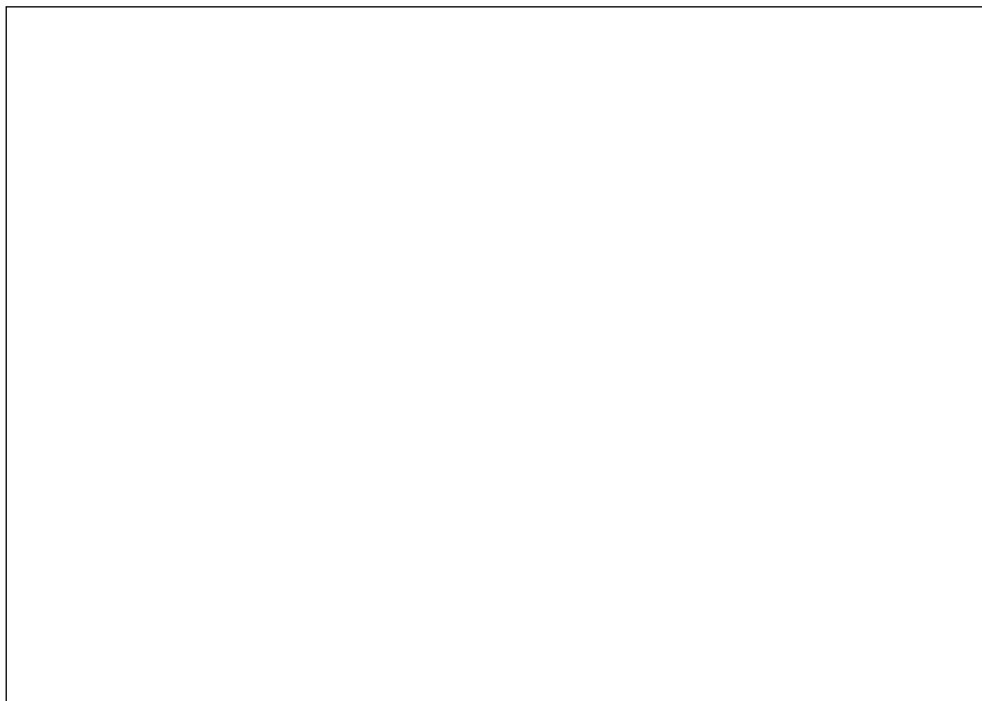
Uit Wijhe (en betrekking hebbend op deze plaats) komen de volgende correcties en aanvullingen:

p. 71 **krään** moet zijn **kräne**

p. 77 **spöltaofeltje** moet zijn **spöltöfeltie**

Op p. 50 toevoegen voor Wijhe: **tesse**

Registers

Woonkamer in volkswoning jaren '30, Enschede. Een duurder type huurwoning heeft ook een – al dan niet aangrenzende – zitkamer

register op lemma's

A

accu-radio	81
antwoordapparaat	91
aquarium	113

B

bad	99
badkamerkachel	101
bandrecorder	86
bankstel	19
beerput	93
bijzettafeltjes	21
binnenschrijn	22
blaker	66
bloempot	109
boekenkast	34
boiler	100
bruidsboekje	54
bruidskastje	54
bruidspijp	54
buitenlamp	77
bureaulamp	75

C

carbidlamp	68
cassettedeck	88
cassetterecorder	87
cd-speler	86
closetpot	97
combi-ketel	100

D

dekenkist	21
distributieradio	81
divan	17
douche	100
dressoir	32
duiventil	118

E

elektrisch plaatje	60
--------------------	----

F

fauteuil	19
fitting	73

G

gaslamp	67
gasmeter	67
gasmuntjes	67
geiser	100
geluidsinstallatie	87
gewichten	42
gieter	110
gloeilamp	68
grammofoon	85

H

halogeenlampje	75
hangende elektrische lamp	73
hangende petroleumlamp	65
hangplant	108
hoendergat	113
hondenhok	117
hondenmand	117
hoorn	88

K

kaars	57
kaarsendover	58
kabinet	23
kabinetopstand	28
kabinetstel	27
kabinetsvaas	25
kalender	45
kamerplant	105
kammenbakje	102
kandelaar	58
kattenbak	113
kattenluik	113
ketting	42
kinderbox	37

kippenhok	114
kippenren	116
klok	41
konijnenhok	116
kopjesrek	30
krantenbak	36

L

ladenkast	32
lampenglas	64
lampenkap	64
lampenkous	64
lampenvoet	75
lampetkan	99
lampetkom	99
lantaarn	66
letterdoek	48
lichtknopje	72
lichtschakelaar	72
lont van een kaars	58
luidsprekers	88

M

mooie kamer	13
-------------	----

O

olielampje	61
orgel	37
orgelbankje	38

P

pachtkamer	15
palmtakje	49
petroleumlamp	62
piano	39
pijpenrek	30
plafonnière	74
plantenspuit	110
portret	48
prullenmand	36

R		standaard voor		voetenbankje	20
radio	80	trouwboek	53	vogelkooi	110
radioplank	82	stortbak	97		
roet	58			W	
S		T		waakvlam	101
salontafel	19	telefoon	88	wandmeubel	29
schemerlamp	74	televisie	83	wastobbe	97
schilderij	46	televisiekastje	84	waxinelichtje	58
schoteltje	109	theelichtje	59	wc	95
secretaire	31	tl-lamp	76	wc-borstel	97
secretaireluik	32	trouwboek	53	wc-bril	97
sierhondjes	54	tuner	87	wekker	45
sierkussen	19			wekkerradio	45
sleutel	43	V		wijzerplaat	43
slinger	43	vaste wastafel	99	wijzers	43
snotneus	61	vaste kast in de			
spiegel	46	woonkamer	33	Z	
spotje	76	versterker	87	zeepbakje	102
staande petroleum lamp	65	vissenkomp	113	zitbank	18
staande schemerlamp	75	vitrinekast	29	zithoek	21
		vleugel	39		

Register op dialectwoorden

A

aalkeelder	93	banke	18
aalput	93	bankien	38
aaltekelder	93	bankjen	38
aaltengat	93	bankstel	19
aaltenkelder	93	bargmeubel	29
äältenkelder	93	bärgmeubel	29
aaltenputte	93	barregien	28
accu-radio	81	batteriejenradio	81
achterkaante	21	batterieradio	81
achterkamer	13	batterijradio	81
alenkeelder	93	bealie, baelie	98
alengkelder	93	beantwoorder	91
alenputte	93	beargmeubel, baergmeubel	29, 32
alokeenlamp, -lampe	75	beargmöbbel, baergmöbbel	29, 32
angende laampe	65	beddeluchie	66
anger	108	beenbanke	21
anglaampe	65, 73	beerput	93
anglampe	65, 73	beerputte	93
angplaant	108	beker	26
angplaante	108	bellebos	108
angplante	108	bellegies	108
anode	81	bellegiesbloeme	108
antwoordapparaat	91	bellegiesplaante	108
aquarium	113	bellekes pol	108

B

baandofspöller	86	bellenboom	108
baank	17, 18	bellenman	108
baanke	17, 18	bellenplaant	108
baankie	28, 82	bellenplaante	108
baankie vuur de radio	82	bergmeubel	29
baankstel	19	bessen neerd	13
bad	99	beste kamer	13, 21
badkachel	101	beste kämer	13
badkamerkachel	101	besten heerd	13
badkamerlaamp	101	besten neerd	13
badkupe	98	beukenkaste	34
badkupe	99	beun	28
badkuup	98, 99	beune	28
baklaampie	66	beuntien	28
baklanteertie	61	bidet	100
balie	98	biebel	53
bälie	98	biebelstandaard	53
ballon	68	biejzettoafels, biejettaofels	21
ballonbalonne	64	biejzettöafelkes, biejzettäöfelkes	21
ballonkappe	64	bieläämpie	61
ballunnegie	68	bieleuchlampe	67
balsemientjes	108	bieluchter	66
bandrecorder	86	biezetskassie	32
bank	17, 18	biezetteufelkes	21
		biezettöafelkes, biezettäöfelkes	21
		biezettoafels biejettaofels	21

biezettoafelties, biezettaofelties	21	boetenlicht	77
biezettoafelties, biezettaofelties	21	boiler	100
bijzet	21	bokenkas	34
bijzetstoel	19	bokenkast	34
bi-jzettoafelties, bi-jzettaofeltie	21	bokenkaste	34
bi-jzettöafelties, bi-jzettäofelties	21	bokenplank	34
bimbamklok(ke)	42	bol	68
bissekiste	21	bolle	68
blad	32	bolle van de lampe	68
blaker	66	bollegien	68
blakertie	66	bolletje	68
blakertien	66	bommenwärper	108
bläkertien	66	bönke	28
bleaker, blaeker	66	bönne	28
bleumscheulke	110	bönnegie	28
bloakertjen, blaokertjen	66	bookkaste	34
bloeme	105	bordjen	110
bloeme in de vi-jnsterbaanke	105	borduurwark	48
bloeme veur het raam	105	borrelbad	100
bloemengieter	110	borstel	97
bloemenschöttel	109	börstel	97
bloemenspuit	110	boukenkaste	34
bloemenspuite	110	box	37
bloemenspuiter	110	boxen	88
bloempot	109	bozemklok	42
bloemschotteltie	109	braander	68
bloemsköttel	109	breander, braender	68
bloemspuite	110	bret	28
blome	105	breugemanspiepe	54
blome vor het raam	105	bril	97
blomengeter	110	brille	97
blomenpot	109	broa, brao	31
blomenschöttel	109	bröd	28
blomensköttel	109	bröddellappe	48
blomenspeut	110	broedsboeket	54
blomenspuit	110	broedskeske	54
blomenspuite	110	broedspiep	54
blommenspuite	110	broedspiepe	54
blompot	109	broedspiepkasje	54
bloom	105	broodkast	32
bloomensköltje	110	broodkaste	32
bloompot	109	bruidegomspiep	54
bloomspeute	110	bruidegomspijp	54
bloume	105	bruidjes	108
bloumenpot	109	bruidsboeket	54
bloumenspäute	110	bruidsbouket	54
boalie, baolie	98	bruidskassie	54
boanke, baonke	18	bruidspiepe	54
boankie, baonkie	28	bruudmanspiep	54
boankstel, baonkstel	19	bruudsboeket	54
boekenkaaste	34	bruudspiepe	54
boekenkast	29, 34	bruurgemanpiepe	54
boekenkaste	34	bruurmanspiepe	54
boekenrek	34	bubbelbad	100
boerbeerput	93	bubel	53
boergierkeelder	93	buffet	32
boetenla(a)mp(e)	77	buffetkast	29

buffetkaste	32	crapaud	19
buikkast	32		
buis	83	D	
buislampe	76	dagkalender	45
bulken	68	daglichtlaampe	77
bullegie	68	daumentil	118
bullegien	68	deakenkiste, daekenkiste	21
bureau	31	dekenkist	21
bureaubak	31	dekenkiste	21
bureaukaste	31	dekkenkist	21
bureauklap	32	dekkenkiste	21
bureaulamp	75	dekselpot	25
bureauloek	32	dellelempke	66
butenlampe	67	dennegie	108
butenlecht	77	deusien veur 't goldwark	23
butenlicht	77	dienstkiste	21
buttenloampe, buttenloampe	77	dievelochien	61
buutenla(a)mp(e)	77	ding	83
		distributie	81
C		distributieradio	81
c.v.-boiler	101	divan	17
c.v.-ketel	101	divankussen	19
c.v.-kettel	101	doef	111
c.v.-verwarmingsketel	101	doeve	111
canapé	17	doevehokke	119
carbidlaampe	68	doevenhok	119
carbidlamp	68	doevenhokke	119
carbidlucht	68	doevenkouw	119
carbidslaamp	68	doevenkouwe	119
cassette	88	doevenok	119
cassettedeck	88	doevenslag	119
cassetterecorder	87, 88	doeventil	118
cassettespeuler	88	doeventille	118
cd-speuler, -spöller	86	doevetil	118
centrale	81	doevetille	118
centrale radio	81	doevie	111
chiffonière	29	doevokke	119
chifonnière	32	doewe	111
chinese roos	108	dömpër	58
cilinderbureau	31	douche	100
cilinderkast	31	douchebadlamp	101
closetborstel	97	douchekachel	101
closetbörstel	97	douchekacheltie	101
closetbril	97	douchekacheltje	101
closetpot	97	douchekechelke	101
club	19	douchekecheltie	101
clubje	19	douchelaamp	101
cluppie	19	douchelaampe	101
cluppien	19	douchelamp	101
combi-boiler	101	douchelampe	101
combi-kachel	101	doucheverwaarming	101
combi-keatel, combikaetel	100	doucheverwarming	101
combi-ketel	100	doucheverwarming	101
combi-kettel	100	draadomroep	81
combi-kiättel	100	dressoir	32
comfoortie	60	drievertie	61
commodekässie	32	dröädje, dräädje	58

droadtie, draodtie	58	Friese staartklok(ke)	41
droadumroap, draodumraop	81	Friese startklokke	41
drukknoppen	73	Friese stärtklokke	41
drukknpupke	73		
druschkakelaar	73	G	
druschkakelaar	73	gasdubbeltjes	67
dufie	111	gaslamp/-laamp	67
dufien	111	gasmeater, gasmaeter	67
duufke	111	gasmeter	67
duvehokke	119	gasmeuntkes	67
duve-ok	119	gasmunten	67
duvetille	118	gasmuntjes	67
		gasmuntjes	67
E		gaspenninkskes	67
eenzitsstoel	19	gatkalender	45
eerd	13	geetling	112
eerdbankien	21	geiser	100
eeuwige bruid	108	geiter	110
electrische douchelaampe	101	geluidboxen	88
elektrische knop	72	geluidsboxen	88
elektrisch comfort	60	geluidsinstallatie	87
elektrisch kacheltien	101	geluudboxen	88
elektrisch (thee)lichie	60	geluudsboxen	88
elektrisch plaatje	60	geluudsinstallatie	87
elektrisch platie	60	gemaalde water	100
elektrisch plätie	60	gemakstoel	19
elektrisch platien	60	Gerarduskalender	45
Engelse hoonden	54	getelink	112
erenkamer	15	geter	110
etagère	29, 30	gewichten	42
eulielaampie	61	gierkelder	93
eulielaampien	61	gierput	93
eulieläämpien	61	gierputte	93
eulielaampjen	61	gieteling	112
eulielampe	61	gieter	110
eulielampie	61	glas	68
eulielampien	61	gläsien	68
eulielampje	61	glazenkast	29, 33
eulielempie	61	glazenkaste	29
eulielempien	61	gläzenkaste	29, 33
eulielempke	61	glazenkeske	29
		glazen köppieskaste	29
F		glazen oge	83
fauteuil	19	gleuilampe	68
fel laampie	75	gloeilamp	68
fittige	73	gluuilampe	68
fitting	73	grammofoon	85
fittinge	73	grote Book	53
fittink	73	grote kamerkastenkamer	13
flikkerkeske	83	grote kökken	13
flikkermesien	83	grote laampe	65
Fraanse Comtoise-klokke	42	grote lampe	74
Freese klok	41	groten stoel	19
Freeske klok (ke)	41	groten stoel	19
Freeske stetklokke	41	grote staande klok	41
Friese hangklok(ke)	41	grupton	96
Friese klok(ke)	41		

H

haak	89	hökkie	37
haandlaamp	67	hologeenlampe	75
haardbaankie	21	hondehok	117
hake	89	hondehokke	117
haken	89	hondekotte	117
halflosse kaste	29	hondemaande	117
halogeenlamp, -lampe	75	hondemande	117
halve stuivers	68	hondenhok	117
hangbutenlampe	67	hondenhokke	117
hanger	108	hondenmaande	117
hangklok	41	hondenmand	117
hanglaamp	65, 73	hondenmande	117
hanglaampe	65, 73	hondenmane	117
hangläämp	65	hondenös	118
hangläämppe	73	hondjes	54
hanglamp	65, 73	honegat	113
hanglampe	65	honehok	117
hanglampe	73	honekiste	118
hangplaant	108	honenhok	117
hangplaante	108	honenös	118
hangplant	108	honerгат	113
hangplante	108	honerhok	115
harmonium	37	honerloop	116
heerd	13	honerren	116
heerdbänkie	21	hongenhok	117
heerdbenkske	21	hongloampe, honglaampe	65
Heidelwachter	54	höngploante, höngplaante	108
hengat	113	honnenhok	117
hennenhok	115	hookkast	33
hennenloop	116	hookkaste	33
hennenrenne	116	hookperfekt	82
herenkamer	15	hookplenkske	30
het blauwe licht	83	hooltien koffer	21
het blauwe oge	83	hoondehok	117
heundkes	54	hoondekuarf	118
heunehok	117	hoondemaande	117
heunekes	54	hoondemande	117
heunkes	54	hoondenhok	117
heurkaste	80	hoondenmaand	117
heurn	89	hoondenmane	117
hoake, haoke	89	hoondenstel	54
hoaken, haoken	89	hoondenus	118
hoangende loampe, haongende laampe	65	hoondergat	113
hoanger, haonger	108	hoonderhok	115
hoangloampe, haonglaampe	73	hoonderloek	114
hoant, haont	89	hoonderloop	116
hoart, haort	89	hoonderoetleupe	116
hoekkast	33	hoonderren	116
hoekkaste	33	hoonhok	117
hoendergat	114	hoonhök	117
hoenderhok	115	hoorn	88
hoenderloek	113, 114	hoorne	89
hoeslaamp	74	houndergat	113, 114
hoesörgel	37	hounderhok	115
hok	117	hounderloop	116
		h.r.-kachel	101
		hunnekes	54

hunties	54	kamerplante	105
husie	96	kämerplante	105
husien	96	kamerploante, kamerplaonte	105
husiesputte	93	kammenbak	103
hutkoffer	21	kammenbakje	103
huuske	95, 96	kammenbakjen	103
huusken	95	kammenbäkke	103
huusken	96	kammenbäkken	103
huuskesbril	97	kammenbakkie	102
huuskesputte	93	kammenbakkien	103
huusorgel	37	kammenbäkkie	103
huusorgeltje	37	kammenet	23
huusörgel	37	kammenetbaankie	28
I		kammenetkom	25
ienschrif	23	kammenetskom	25
inschriem	23	kammenetstel	26
inschrien	23	kammenetsvaas	26
inskrien	23	kammenetsvoot	28
in 't veurhuus	13	kammenetvaze	26
J		kamminet	23
jachtkamer	15	kamminetsvoot	28
jalouzie	32	kamnet	23
jammerholt	37	kamnetpot	25
jammerhooft	37	kamnetspot	25
jengelding	39	kamnetstel	26
jölleleampke, jöllelaempke	61	kamnetsvoot	28
Junghans wandklok	42	kanariepietie	112
K		kanariepietje	112
kaaskast	29	kanarieveugelke	112
kabelradio	81	kanarievoggel	112
kabenet	23	kandelaar	58
kabenetvaas	26	kandeloar, kandelaor	58
kabinet	23	kann	26
kabinetspot	25	kanne	99
kabinetstel	26	kanoarie, kanaorie	111
kabnet	23	kantoor	95
kakhuus	96	kaombäkske	103
kalender	45	kap	64
kambakje	103	kappe	64
kambakken	103	karklaampe	67
kambakkie	103	karkluchie	67
kambäkkie	103	kasjen	32
kambakkien	103	käskien	32
kambäkske	103	kassenvaze	26
kambenet	23	kassie	83
kambinet	23	kässie	83
kamenet	23	kastenstel	26
kamenetpot	25	kastenvoot	28
kamer	13	kastenwand	29
kamerkast	33	kaststel	26
kamerkaste	33	kaststel met klökkie	42
kamerplaant	105	kathedertie	53
kamerplaante	105	katoen	64
kamerplant	105	katoentie	64
		katoentien	64
		katoentje	64
		katoentjen	64

kattebak	113	keersenpit	58
kattegat	113, 114	keersenpitte	58
katteloek	113, 114	keersenstander	58
katteloekie	113	keersenstanderd	58
katteloekien	113	keersepit	58
kattelukie	113	keersepitje	58
kattelukien	113	keersepitte	58
kattelukien	114	keersestaander	58
katteluuk	113	keersestandaard	58
katteluuk	114	keersestander	58
katteluukjen	113	keerslanteern	66
katteluukske	113	keezekast	29
katteluuksken	113	kenarie	111
kattenbak	113	kenärie	111
kattengat	113	kenariepiet	112
kattengat	114	kesjen	32
kattenloek	113	ketel	101
kattenloek	114	ketoen	58
kättenloek	113	ketoentie	58
kattenloekie	113	ketrollampe	65
kattenluke	113	kettel	101
kattenlukie	113	ketten	42
kattenlukien	113	kettik	42
kattenluukjen	114	ketting	42
kattenluukske	113	kettinglaampe	65
katuuntie	64	kiekdeuze	83
katuuntien	64	kiekkasje	83
keamerplaante, kaemerplaante	105	kiekkasjen	83
keamerplante, kaemerplante	105	kiekkassie	83
kears, kaers	58	kiekkassien	83
kearse, kaerse	58	kiekkast	83
kearsendeumper, kaersendeumper	58	kiekkaste	83
kearsenlanteern, kaersenlantaern	66	kiekkesjen	83
kearsenluchte, kaersenluchte	66	kiekkeske	83
kearsenpit, kaersenpit	58	kiekkessie	83
kearsenpitte, kaersenpitte	58	kiekkessien	83
kearsensnuter, kaersensnuter	58	kiepegat	114
kearske, kaerske	59	kiepehokke	115
keenderbox	37	kiepeloo	116
keers	57	kieperen	116
keerse	57	kieperenne	116
keersekindelaar	58	kiepokke	115
keerselont	58	kinderbox	37
keersen-/kearsen-, kaersendover	58	kiphokke	114
keersen-/kearsen-, kaersendower	58	kip-okke	115
keersen-/kearsen-, kaersenholder, -haolder	58	kippeloek	114
keersen-/kearsen-, kaersenholder	58	kippeloekie	114
keersen-/kearsen-, kaersenolder	58	kippeloop	116
keersen-/kearsen-, kaersenstandaard	58	kippeluuk	114
keersendoamper, keersendoamper	58	kippendaalders	68
keersendoaver, keersendoaver	58	kippenhok	114
keersendomper	58	kippenhokke	114
keersenhoolder	58	kippenloek	114
keersendoompler	58	kippenloop	116
keersenkaandler	58	kippenok	114
keersenkindelaar	58	kippenokke	114
keersenlampe	66	kippenren	116

kippenrenne	116	koambäkkien, kaombäkkien	103
kipperen	116	koambäkske, kaombäkske	103
kipperenne	116	koamenbakkie, kaomenbakkie	102
kippe-ok	114	koamerkast, kaomerkast	33
kippe-okke	114	koamerplaant, kaomerplaant	105
kiste	118	koandelaar, kaondelaar	58
klap	32	koekoeksklok(ke)	41
klappe	32	kökken	13
klauwen	28	kom	99
klavier	39	komme	26, 99, 113
klearkiste, klaerkist	21	kooigien	110
kleerkaste	21	koordtie	58
kleerkist	21	koots	17
kleerkiste	21	kop	28
kleine toafel	20	kopjesrek	30
kleine vakkie	23	köpkeskast	33
klene snotneuske bie de heerd	62	köpkesrek	30
klep	32	kopkussen	19
kleppe	32	koppieskaaste	33
klerenkist	21	koppieskaste	29, 33
klerenkiste	21	köppieskaste	29, 33
klok	41	köppiesreak, köppiesraek	30
klokjesbloeme	08	koppiesrek	30
klokke	41	köppiesrek	30
klokkelood	42	koprolle	19
klokkenstel	42	kous	64
klokstel	42	kouse	58, 64
kloostertafel	19	kousie	58, 64
kloostertoafel, kloostertoafel	19	kousien	64
kloostertoafeltie, kloostertoafeltie	19	kousje	64
knarie	112	kousjen	64
knarrie	112	kouske	64
knerregie	112	kouw	110
knienehok	116	kouwe	110
knienehokke	116	kouwgie	110
knienenhok	116	kouwgien	110
knienenhokke	116	kraaie	112
knienenkauwe	116	kraallampe	74
knienenok	116	kraantbak	36
knienenokke	116	kraante-anger	36
knienhok	116	kraantebak	36
knienhokke	116	kraantehanger	36
knienok	116	kraantenbak	36
knienokke	116	kraantenhange	36
kniepertie	73	kraantenrek	36
kniplecht	73	kraanterek	36
knipper	73	krako	80
knippertien	73	krantebak	36
knippie	73	krantemande	36
knipschakelaar	73	krantenbak	36
knipskakelaar	73	krantenhanger	36
knop	72	kroantenbak, kraantenbak	36
knoppie	72	kruk	39
knoppen van het licht	72	krukke	39
knupke	72, 73	krukkie	39
knuppie	72	krukske	39
koambäkkie, kaombäkkie	103	kuierdraad	88

kuierdroad, kuierdraod	88	lampenvoot	75
kumen	97	lampet	99
kupe	98	lampetkan	99
kussegien	19	lampetkanne	99
kussen	19	lampetkom	99
kussenke	19	lampetkomme	99
kussentie	19	lampetschaal	99
kussentien	19	lampien	61
kussenties	19	landheerkamer	15
kussentje	19	lantearn, lantaern	66
kuwen	98	lanteern	66
kwalm	58	lanteerne	66
kwättiesblad	108	lanteernke	66
kwiklaempke, kwiklaempke	75	lanteerntie	66
L		lanterskamer	15
laamp	68	latoafel, lataofel	32
laampe	68	lavet	100
laampenballon	64	leage toafel, laege taofel	20
läämpenballon	64	leage töäfelke, laege töäfelke	20
laampenbol	68	leage toafeltie, laege toafeltie	20
laampenbolle	64	leaslaamp(e), laeslaamp(e)	75
laampenkap	64	lechtje	59
laampenkappe	64	lechtsnop	72
laampen/laampen-, laampenkatoen	64	lechtsknapke	72, 73
laampenkom	64	lechtsknapken	72
laampenkouse	64	lechtsknuppie	72
laampenpit	64	lechtsknuppien	72
laampenpitte	64	lectuurbak	36
laampenvoet	75	lectuurmaande	36
laampenvoete	75	leeg töäfeltien, leeg töäfeltien	20
laampenvoot	75	leeslaampien	76
laampkappe	64	leeslampe	75
laamppeer	68	legbad	100
laampvoot	75	lege toafel, lege taofel	20
ladekaste	32	lege töäfeltie, lege töäfeltie	20
ladenkasien	32	legkaste	32
ladenkassie	32	lempie	68
lädenkässie	32	Lerwickse hondjes	54
lädenkässien	32	lessenaar	53
ladenkast	32	lessenaartien	53
ladenkaste	32	letterdoek	48
lädenkaste	32	letterdook	48
lädenkästien	32	letterdouk	48
ladenkesje	32	letterlap	48
la-kas	32	letterlappe	48
lammenet	99	leunstoel	19
lampe	68	leunstool	19
lampebol	68	levensboom	48
lampenballon	64	lichtknopjen	72
lampen-/laampen-/loampen-, laompenglas	64	lichtknoppie	72
lampenkap	64	lichtknoppien	72
lampenkappe	64	lichtknupke	72
lampenkouske	64	lichtknupken	72
lampenpittie	64	lichtknuppie	72, 73
lampenpote	75	lichtknuppien	72
lampenvoete	75	lichtskoakeloar, lichtskaokelaor	73
		liester	112

ligbad	100	mane	118
ligstool	19	manufacturenkiste	21
litterdook	48	Maranathakalender	45
loadenkast, laodenkast	32	marklappe	48
loampenkappe, laompenkappe	64	märklappe	48
loampetkoane, laompetkaone	99	Marthakalender	45
loanteern, laonteern	66	mearklap, maerklap	48
lochtknoppe	72	mearklappe, maerklappe	48
lochtknoppie	72	meerdeurskaste	32
loek	32	meerklap	48
loerkaste	83	meidekiste	21
loerpiep	83	meidenkast	32
lont	58, 64	merklap	48
lonte	58, 64	merklappe	48
lontie	58	mestgat	93
lontien	64	meunten	67
lontje	58	middekkaste	33
loont	58, 64	mimi-set	21
loonte	58	mini-set	21
loop	116	minitöffelties	21
loopäkke	37	missiekalender	45
loopekke	37	moederpläntie	108
loophek	37	molenklok	42
loophekke	37	mondstuk	89
loopradio	81	mooie kamer	13
looprek	37	mooie kaste	29
looprekke	37	mooie keamer, mooie kaemer	13
loopwage	37	munten	67
loperek	37	munties	67
lösse kaste	29	muntmeter	67
losse kast veur beuk	34	muurkast	33
lösse stoel	19	muurlamp	66
luchte	67	muurlempke	66
luchtknoppie	72	muziekboxen	88
luchtknoppien	72		
luchtorgel	37	N	
luidsprekerboxen	88	nachtlaampe	66
luidsprekers	88	nachtlaampie	61, 66
luie stoel	19	nachtläämpie	61, 66
luien stoel	19	nachtlamp	66
luntie	58, 64	nachtlampie	61, 66
luntien	58	nachtlaempien, nachtlaempien	66
luntje	58	nachtlechtje	66
luudsprekerboxen	88	nachtlichie	66
luudsprekers	88	nachtlochie	61
luudsprekkers	88	nachtlochie	66
luuk	32	nachtlämpie	66
luukske	113	nachtpitje	58, 61
luzebusse	108	nachtpittie	61
		naquarium	113
M		neerd	13
maande	118	neonbuis	77
makkelijke stoel	19	neonbuize	77
makkelijken stoel	19	neonlaampe	77
makkelijken stoel	19	neusluchie	62
mand	118	noanpot, naonpot	95
mande	118	norgel	37

nös	118
nöst	118
notarisklokke	42
nr. 100	95

O

oekkässien	33
oere-unties	54
oge	83
oge van de duvel	83
olielempke	61
ollielaamp	62
ölilielaamp	62
ölilielaampie	61
ölilieläämpie	61
ölilielaempken, ölilielaempken	61
ölilielampke	61
ölilieampke, ölilielaempke	61
ölilieempie	61
ölilieempke	61
ölilieempken	61
öliliepitje	61
öliliepitte	61
ommepot	109
ondehok	117
ondemaande	118
ondemande	118
ondenöst	118
onde-ok	117
onde-okke	117
onderstuk	28
onderzetter	60
ondokke	117
onties	54
opname-apparaat	91
orgel	37
örgel	37
örgelbaank	38
örgelbaanke	38
örgelbäänkien	38
orgel-/örgelbaankie	38
orgel-/örgelbaankien	38
orgelbäänkie	38
orgel-/örgelbäankie	38
orgelbank	38
örgelbankien	38
orgelbankjen	38
örgelbeanske, örgelbaenkske	38
örgelbeinkske	38
örgelbenke	38
örgelboanke, örgelboanke	38
orgel-/örgelbenkske	38
orgelkrokke	39
orgel-/örgelkruk	39
orgel-/örgelkrukje	39
orgelkrukjen	39
örgelkrukke	39

orgel-/örgelkrukke	39
orgel-/örgelkrukkien	39
orgelkrukske	39
orgeltie	37

P

pachterskamer	15
pachtkamer	15
palmpoasentakkien, palmpoasentakkien	49
palmtakkie	49
palmtekke	49
palmtekken	49
palmtekkie	49
palmtekske	49
pannekeukies	108
pannekoeksbloeme	108
pannekoeksplantie	108
papierbak	36
papierkorf	36
papiermaand	36
papiermane	36
pastoorskamer	15
pattenkeelder	93
peer	68
peerdtiesklokke	42
peertie	68
peertien	68
peertje	68
peertjen	68
pendellaamp	65, 73
pendellampe	65, 73
pendelloampe, pendellaampe	73
pendule	41
penduul	41
penningen	68
pere	68
petereulielampe	62
petereulielaampe	62
petereulielaampie	61
petereulielamp	62
petereulielampe	62
peterlaampe	62
peterölilielaamp	62
peterölilielaampe	62
petret: algemeen	48
petreulielaampe	62
petreuleumlaampe	62
petreulielamp	62
petreulielampe	62
petreulielempien	62
petroleelaamp	62
petroleelöch	62
petroleumlaampe	62
petroleumlamp	62
petrolielaamp	62
petrolielaampe	62
petrolielääampe	62

petrolielampe	62	plante	105
petrolielampje	61	plantenspuit	110
petrolieleampien, petrolielaempien	61	plantenspuite	110
petrolielempke	61	platendreaier, platendraeier	86
petrolieloampe, petrolielaampe	62	platenspeler	86
petrolielöch	62	platenspeuler	85
petrollielaamp	62	plätenspiöller	86
petrollielaampe	62	platenspöller	85
petröllielaampe	62	plätenspuler	86
pettrollielaampe	62	plätenspöller	86
peuiners	42	platie	61
peunders	42	platen	61
piano	39	playboy	97
pick-up	85	pleatenspeuler, plaetenspeuler	86
piepenrek	30	pleatjeslaempke, plaetjeslaempke	66
piepenrekke	30	pleatkeslaempke, plaetkeslaempke	66
piepenrekkie	30	plee	95, 96
piepenrekkien	30	pleeborstel	97
pieperek	30	pleebörstel	97
pieperekkien	30	ploantenspäute, plaotenspäute	110
pieteremlampe	62	ploatenspeuler, plaotenspeuler	86
pietereulielampe	62	poezendeurke	113
pietereulielaampe	62	polderkamer	15
pietereulielampe	62	polt	31
pieterlaampe	62	ponders	42
pieterlöchte	62	poot	75
pieterolielampe	62	porseleinkast	29
pieteröllielaampe	62	porseleinkaste	29
pietien	112	pot	25, 95, 96, 97, 109
pietroleumlamp	61	pot op kammenet	25
pietroleumlamp	62	pote	75
pingelding	39	poten	28
pisbak	113	potkast	33
pit	64	potkaste	33
pitje	61, 64	pottenkaste	33
pitjen	58	preant, praent	46
pitreulielaampe	62	prente	46
pitrolielaampe	62	proatstuk, praotstuk	89
pitrollielamp	62	pronkkamer	14
pitröllielaampe	62	pronkkast	29
pitte	58, 64	pronkkaste	29
pittien	58	pronkkeamer, pronkkaemer	13
plaank	82	proonkkamer	13
plaanke	82	proonkkaste	29
plaant	105	prullebak	36
plaante	105	prullemaande	36
plaantenspuit	110	prullemande	36
plaantenspuite	110	prullemane	36
plafondlaamp	74	prullenbak	36
plafondlaampe	74	prullenmaand	36
plafondlamp	74	prullenmand	36
plafonnière	74	prullenmane	36
plank	82	pul	26
planke	28	punderklok	42
planke in de hoek	82	punders	42
plänkien	82	pune	42
plänkske	82	pupereak, puperaek	30

puperek	30	schakelaar	72
puperekkie	30	schakelknupke	73
putte	93	schap	82
R		schelpe	64
radio	80, 87	schemerla(a)mp(e)	74
radiobaankie	82	schemerlaamp	66, 75
radiobaankien	82	schemerlaampe	75
radiobenke	82	schemerlamp	66
radiobenkske	82	schemerlampe	66, 75
radioboxen	88	scheulke	110
radiocentraal	81	scheuregoodkaste	33
radiocentrale	81	scheurkalender	45
radiodistributie	81	scheutel	109
radio-element	87	scheutelke	110
radiogedeelte	87	scheuteltie	110
radio-installatie	87	scheuteltjen	110
radio-onderdeel	88	schilderie	46
radioplaank	82	schilderieje	46
radioplaanke	82	schilderiejklökske	42
radioplaankie	82	schilderij	46
radioplank	82	schilderi-j	46
radioplanke	82	schilderije	46
radioplänkien	82	schilderi-je	46
radioplateautje	82	schildlempke	66
radioplenkske	82	schillerij	46
radioschap	82	schippertie	41, 66
radioschäppie	82	schippertje	41, 65
radioskap	82	schippertjen	65
radioskapke	82	schoef	32
radiowekker	45	schoensmeerplante	108
rammelkiste	39	schoevegat	114
receiver	88	schölke	110
regulateur	41	schommellampe	65
rek	29	schossteenhunties	54
ren	116	schöttel	109
renne	116	schöttelke	109
reservoir	97	schöttelken	109
roet	58	schottelken	110
rolkap	32	schötteltie	109
rolkleppe	32	schötteltien	109
rolloek	32	schötteltje	109
rolluuk	32	schouwkamer	15
rookstoel	19	schriefblad	32
root	58	schriefbureau	31
rout	58	schriefkeske	31
ruggekussentie	19	schriefla	31
ruggekussenties	19	schriefftoafellampe, schriefftoafellampe	75
rugkussen	19	schriefwark	32
rugkussentjes	19	schrien	23
S		schrijntie	23
Sallandse klokke	42	schuine kast	33
salonkloostertoafel, salonkloostertoafel	19	schuteltien	110
salontoafel, salontoafel	19	schuttel	74
salontöäfelke, salontöäfelke	19	schuurkalender	45
salontoafeltie, salontoafeltie	19	schwätteltie	110
		schwätteltien	110
		secretaire	31

servieskas	29	smokvekke	23
servieskast	29	snippe	62
servieskaste	33	snoerknopke	73
sfeerla(a)mp(e)	75	snoerknupke	73
sierbloempo	109t	snoerschakelaar	73
sierhonties	54	snoerschäkelaar	73
sierhunties	54	snoerskakelaar	73
sierkast	29	snotneus	61
sierkaste	29	snotneusie	62
sierkussen	19	snotneusien	62
sierkussenke	19	snotneuske	62
sierkussentie	19	snotneuze	61
sierkussentien	19	snotteneuze	61
sierkussentje	19	snotterbelle	62
sieroadenkissie, sieraodenkissie	23	snuiter	58, 62
sieroadenvakkie, sieraodenvakkie	23	snuterke	62
sieraojenvakkie, sieraojenvakkie	23	snuutje	62
sierplaankien	30	snuutnuze	61
sierplaante	105	sofa	17
sierpot	109	speende	33
sieske	112	spegel	46
sijssie	112	speigel	46
sikketaire	31	speulbak	97
skakelaar	72	speut	110
skeelderiej	46	spiegel	46
skemerla(a)mp(e)	75	spiekerboxen	88
skemerlaamp	75	spiede	32
skemerlaampe	75	spinde	32, 33
skemerlampe	66, 75	spiraalkacheltie	101
skeurkalender	45	spot	76
skiemerlampe	75	spotje	75, 76
skienvat	67	spotjen	76
skilderieje	46	spötke	76
skilderij	46	spotlecht	76
skilderi-j	46	spottie	76
skilderije	46	spöttie	75, 76
skilderi-je	46	spottien	76
skipperskässien	32	spöttien	75, 76
skippertie	65	sprekmachientje	81
skippertien	41	spreukenkalender	45
skommellaampe	65	staande klok	41
skossteenhunties	54	staand horloge	41
sköttel	109	staartklok(ke)	41
sköttelke	110	stallaampe	66
sköttelkesrek	30	stallampe	66
skotteltie	110	stallanteern	66
skötteltie	109	stallanteerne	66
skötteltien	109	stallonteern	66
skriefblad	32	stallucht	66
skriefbureau	31	stalluchte	66
skuteltjen	110	standerd	53
skuurkalender	45	stärtklok	41
slenger	43	statenbiebel	53
sleutel	43	stel	26
slinge	43	stelsel	26
slinger	43	stel voazen, stel vaozen	26
slöttel	43	stenen hundjes	54

stereo	87	stulpe	64
stereo-installatie	87	sturmlanteern	66
stereotoren	87	swalm	58
sterregien	108		
steultiesklokke	41	T	
steunkussen	19	takkien	49
stoalaampe, staolaampe	65, 75	teel	98
stoalampe, staolampe	65, 75	teelder	110
stoande klok, staonde klok	41	teevee	83
stoande laamp, staonde laamp	65	teil	98
stoande, staonde laamp	75	teile	98
stoande, staonde laampe	75	teiltie	98
stoande laampe, staonde laampe	65	teiltien	98
stoande läampe, staonde läampe	65	teiltjen	98
stoande, staonde lamp	75	telefoon	88
stoande lampe, staonde lampe	65, 75	telefoonbeantwoorder	91
stoande loampe, staonde loampe	75, 65	telefoongreep	89
stoander, staonder	75	(televisie)-kaaste	85
stoande schemerlaamp, staonde schemerlaamp	75	(televisie)-kasje	85
stoande schemerlaampe, staonde schemerlaampe	75	(televisie)-kasjen	85
stoande schemerläampe	75	(televisie)-kassie	85
stoande schemerlampe, staonde schemerlampe	75	(televisie)-kassien	85
stoande skemerlaamp, staonde skemerlaamp	75	(televisie)-kast	85
stoande skemerlaampe,		(televisie)-kaste	85
staonde skemerlaampe	65, 75	(televisie)-kastke	85
stoande skemerlampe, staonde skemerlampe	75	(televisie)-kesje	85
stoande skiemerlampe, staonde skiemerlampe	75	(televisie)-kesjen	85
stoand horloge, staond horloge	41	(televisie)-keske	85
stoanelampe, staonelampe	75	(televisie)-kessie	85
stoanlamp, staonlamp	75	(televisie)-kessien	85
stoanlampe, staonlampe	65	(televisie)-meubel	85
stoatenbiebel, staotenbiebel	53	televisiemeubel	32
stoatenbubel, staotenbubel	53	tellefoon	88
stoatkamer, staotkamer	13, 21	teugkist	21
stoave, staove	21	theeholder	60
stoelkussen	19	theekassie	32, 33
stoeltiesklok	41	theelech	59
stolampe	66	theelechie	59
stolpklok(ke)	42	theelechien	59
stormlaamp	66	theelecht	60
stormlaampe	66	theelechte	59
stormluchte	66	theelechtje	59
stortbad	100	theelechtke	59
stortbak	97	(thee)lichie	61
störbak	97	theelichie	59
stove	21	theelichien	59, 60
straalkachel	101	theelichje	59
straalkachel(tjen)	101	theelichtje	59
straallaampe	101	theelichtjen	59
stroaler, straoler	101	theelichtke	59
stroalkachel, straolkachel	101	theelöch	60
stroalkacheltie, straolkacheltie	101	theelochie	59
stroalkacheltjen, straolkacheltjen	101	theelöchie	59
stroallaampe, straollaampe	101	theelochien	59
stroallamp, straollamp	101	theelöchien	59
strontputte	93	theelöchjen	59
stronttonne	93	theelöchtjen	59

theevlammegie	60	V	
theewarmer	60	vaas	26
tilber	21	vaaste wastoafel, vaaste wastoafel	99
tillefoon	88	vaderpläntie	108
tillevisie	83	vakjes	23
tl	76	vakkie	23
tl-buis	76	varkenoor	108
tl-buize	76	vaste wastoafel, vaste wastoafel	99
tl-laamp	76	vaze	26
tl-laampe	76	veaze, vaeze	26
tl-loampe, tl-loampe	76	verstaarker	87
tl-piep	76	verstarker	87
toafelklokke, taofelklokke	42	verstärker	87
toafellaamp, taofellaamp	75	verstearker, verstaerker	87
toafellaampe, taofellaampe	66	versterker	87
toafeltjen, taofeltjen	20	verwaarmingskeatel, verwaarmingskaetel	101
töäfelke, täöfelke	20	verwaarmingskettel	101
töäfelken, täöfelken	20	verwaarmingskiättel	101
tobbe	98	verwaarmingslaampe	101
toilet	95	verwarmingskettel	101
toiletbörstel	97	verwarmingsplatie	60
toiletpot	97	verwarmingspleatje, verwarmingsplaatje	60
ton	93, 96	verwörmingskettel	101
tonne	93, 96, 98	vetpötje	59
tönnegie	93	veugelkeutien	110
tonnegien	93	veugelkooi	110
torgel	37	veugelkooigie	110
trapkast	37	veugelkouw	110
traporgel	37	veugelkouwgie	110
trapörgel	37	veugelkouwke	110
treklaamp	65	veur in uus	13
treklaampe	65, 73	veurkaante	21
treklampe	65	veurkamer	13, 21
trekloampe, treklaampe	73	veurkämär	13
trouwbiebel	53	veurkämertien	13
trouwbijbel	53	veurkeamer, veurkaemer	21
trouwboeket	54	veurkoamer, veurkaomer	13
trouwboeket	54	veurkökken	13
trouwpiep	54	veutbankske	20
tuinlaampe	77	veutbenke	20
tuner	88	veutenbaank	20
tussenknoppie	73	veutenbankske	20
tussenknupke	73	veutenbeankske, veutenbaenkske	20
tussenschakelaar	73	veutenbenke	20
tuugkis	21	veutenbenken	20
tuugkist	21	veutenbenkske	20
tuugkiste	21	vierduiten	68
tuutlampie	62	vinke	112
tuutleampke, tuutleampke	62	visbak	113
tuutlempke	62	viskom	113
		viskomme	113
U		vissebak	113
umpot	109	vissekom	113
unties	54	vissekomme	113
usie	96	vissenbak	113
usien	96	vissenkomme	113
uusorgel	37		

vitrine	29	vuurkökken	13
vitrinekaaste	29	vuurste kamer	13
vitrinekast	29	vöggelkouw	110
vitrinekaste	29		
vleugel	39	W	
vleugelpiano	39	waakvlam	101
vloerlampe	75	waakvlamme	101
vlöggel	39	wääkvlamme	101
vluëgel	39	waakvlammegie	101
vlugge Betje	108	waakvlammegien	101
voas, vaos	26	waakvlammetjen	101
voegelkäuwe	110	waakvlemke	101
voegelkooi	110	waakvlemmegie	101
voegelkooigie	110	waakvlumme	101
voegelkooigien	110	waandkaste	29
voegelkouwe	110	waandlaamp	66
voet	75	waandlaampe	66
voetbad	100	waandleampke, waandlaempke	66
voete	75	waandmeubel	29
voetebaankie	20	waandmöbbel	29
voetebaankien	20	waandplaanke	30
voetebankjen	20	waandrek	29
voetenbaankie	20	walm	58
voetenbaankien	20	wandkaste	29
voetenbaankje	20	wandlempken	66
voetenbaankjen	20	wandmeubel	29, 34
voetenbanke	20	wandrek	29, 34
voetenbankie	20	warkdeuske	21
voetenbänkie	20	warmhoalder, warmhaolder	60
voetenbankien	20	warmhoaldplatie, warmhaoldplatie	61
voetenbänkien	20	warmholdplatie, warmholdplatie	61
vogelkooigie	110	warmholtplaatje	61
vogelkooigien	110	warmhoudplaatje	61
vogelkouw	110	warmplatie	61
vogelkouwe	110	wasbak	99
vogelkouwgien	110	wasbalie	98
voggelkouw	110	waskekan	99
voice-mail	91	waskekom	99
voorkamer	21	waskekumen	97
voot	28, 75	wasketeil	98
vootbenke	21	wasketoafel, wasketaofel	99
vootstuk	28	wasketonne	98
vootstukke	28	waskom	99
votenbeankie, votenbaenkie	21	waskomme	99
votenbankie	21	waskulen	98
votenbankien	21	waskumen	97
votenbänkien	21	waskupe	98
votenbankjen	21	wasschebälie	98
votenbankske	21	wasscheteil	98
votenbenke	20	wassebalie	98
votenbenken	20	wasstel	99
votenbenkske	20	wasteil	98
vout	75	wastoafel, wastaofel	99
voutenbeankien, voutenbaenkien	21	wastobbe	98
vrouwetonge	108	wastonne	98
vugelkouwe	110	waterbak	97
vuurkamer	13, 21	waterkan	99

waterkanne	99	Z	
waterplaant	108	Zaanse klok(ke)	41
waterplaante	108	zeepbakjen	102
waterplaantie	108	zeepbakkie	102
waterplant	108	zeepbäkkie	102
waterplentje	108	zeepbäkkien	102
waterploant	108	zeepbakske	102
waxinelech	59	zeepbäkske	102
waxinelechtig	59	zeepbekke	102
waxinelechtig	59	zepebakkie	102
waxinelechtigje	58	zepebakkien	102
waxinelechtigke	58	zepebäkkien	102
waxinelich	59	zepebäkske	102
waxinelichie	59	zepenbakkie	102
waxinelichien	59	zepenbäkkie	102
waxinelichtje	59	zepenbäkkien	102
waxinelichtjen	59	zepenbäkkien	102
waxinelichtke	59	zepenbakske	102
waxinelochie	59	zepenbäkske	102
waxinelochien	59	zepenbekke	102
waxinelöchien	59	zepenbekken	102
wc	95, 96	zetel	19
wc-björstel	97	ziepbakkien	102
wc-borstel	97	ziepebakkie	102
wc-börstel	97	ziepebakkien	102
wc-bril	97	ziepebäkkien	102
wc-brille	97	ziepebäkkien	102
wc-pot	97	ziepenbekken	102
weakvlamme, waekvlamme	101	zilverkaste	29
weaterschottel, waeterschottel	109	zitbaanke	17
weaverslaampie, waeverslaampie	62	zitbad	100
weaverslempke, waeverslempke	62	zitgedeelte	21
wekker	45	zithoek	21
wekkerradio	45	zithook	21
Westminster	42	zitje	21
wichten	42	zit-oek	21
wiezerplaat	43	zitkamer	21
wiezerplate	43	zoalderlaamp, zaolderlaamp	74
wiezerpläte	43	zölderken	28
wiezerpleate, wiezerplaete	43	zolderlaampe	74
wiezerploot, wiezerplaot	43	zwakstroomradio	81
wiezers	43	zwalm	58
wiplaampe	65		
woakvlam, woakvlam	101		
woarmhoolder, woarmhoolder	60, 61		
woarmhoolplaatjen, woarmhoolplaatjen	61		
woarmhoolplatie, woarmhoolplatie	61		
woarmhoolpleatke, woarmhoolplaetke	61		
wondmeubel	29		

Register op dialectkaarten

kaart 1	bank	18	kaart 13	buiten-	77
kaart 2	dekenkist	20	kaart 14	-speler	86
kaart 3	kranten-	35	kaart 15	goodgoan	90
kaart 4	orgel	38	kaart 16	stort-	98
kaart 5	gewichten	43	kaart 17	zeep-	102
kaart 6	slinger	44	kaart 18	bloem-	106
kaart 7	spiegel	47	kaart 19	gieter	109
kaart 8	licht	60	kaart 20	katten-	114
kaart 9	knopje	71	kaart 21	kippen-	115
kaart 10	schakelaar	72	kaart 22	konijnen-	117
kaart 11	voet	74	kaart 23	(duiven)til	118
kaart 12	spotje	76	kaart 24	duiven(til)	119

Fotoverantwoording

De Stichting GOS dankt de volgende personen en instanties voor het beschikbaar stellen van illustratie-materiaal:

- A.G. VAN AGTMAAL, Amsterdam: p. 110, 111
ARCHIEF RECHTSOPVOLGER DE VOLKSWONING: DE WOONPLAATS, Enschede: p. 122
JAN BAKKER, Giethoorn: p. 12
F.N. BOLL, Enschede: p. 28
DRENTS MUSEUM, Assen: p. 81, 82
MW. G.J. DIJKINK-SMIT, Rijssen: p. 40
FOTOCOLLECTIE HISTORISCH CENTRUM OVERIJSEL, Zwolle: p. 94
FRANS WALKATE ARCHIEF, Kampen: p. 6, 48
E. JANS, VAN DEINSE INSTITUUT, Enschede: p. 50
WIET KÜHNE-VAN DIGGELEN, Son en Bruegel: p. 31, 99
MUSEUM JANNINK, Enschede: p. 17, 87
MUSEUM VOOR COMMUNICATIE, Den Haag: p. 88
NEDERLANDS OPENLUCHTMUSEUM, Arnhem: p. 24, 27, 40, 53, 55, 59, 61, 68, 70, 78, 110, 111, 112, 121
PHILIPS COMPANY ARCHIVES, Eindhoven: p. 78
PORRO VIA HUISSTIJL, Breda: p. 73
PRIVÉCOLLECTIES: p. 100, 96
JENNY SCHRIJVER, Kampereiland: p. 37, 89, 92
SNELS INTERMEUBEL, Enschede: p. 16, 84, 87
MW. G. STEENBEEK, Giethoorn, p. 14
STICHTING EVERT RABBERS, Enschede: p. 104, 116
HILDE M. DE STIGTER, Kampen: p. 11, 36, 51, 63, 107
VAN DEINSE INSTITUUT, Enschede: p. 28, 42, 51, 52, 56, 65
G.J. VEERMAN, Wijhe: p. 30, 66
MW. H.H. VERDRIET, FA. HARTGERINK, Diepenheim: p. 9, 70
VERENIGING VOOR HEEMKUNDE 'OMHEINING', Heino: p. 22, 23
WEENENK & SNEL, Den Haag: p. 52
WOONSTICHTING EENVOUD, Kampen: p. 101
FAM. UILENREEF, Mariënberg: p. 59
ZANOTTA S.P.A., Italië; 'daybed' model Alfa, 'BIJ DEN DOM', Utrecht: p. 10